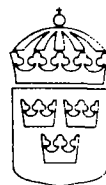

Riksdagens protokoll

1988/89:108

Protokoll
1988/89:108

3 maj 1989

Debatter m. m.

Onsdagen den 3 maj

Meddelande om dagens sammanträde m.m.	3
Handelspolitisk debatt	8
Regionalpolitik m. m.	74
Meddelande om frågor	
1988/89:621 av Karin Ahrland (fp) om amatörboxningens framtid	100
1988/89:622 av Lars Leijonborg (fp) om utnyttjande i skolan av privata utbildningsföretag	100
1988/89:623 av Viola Claesson (vpk) om postens pakethante- ring	101

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 maj

Socialutskottets betänkanden

1988/89:SoU25 Förslag om karantänslag, m.m.	3
1988/89:SoU27 Tilläggsbudget II	3

Trafikutskottets betänkanden

1988/89:TU15 Vägvesende	3
1988/89:TU17 Riksfärdtjänsten	3
1988/89:TU21 Anslag till statens telenämnd	3

Finansutskottets betänkande

1988/89:FiU27 Riksbankens förvaltning år 1988	73
---	----

Skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU32 Dubbelbeskattningsavtal med Thailand	73
--	----

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU22 Tilläggsbudget II: utrikesdepartementet, m.m. ...	73
--	----

Onsdagen den 3 maj
Kl. 09.00

*Meddelande om
dagens sammanträde
m.m.*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 24 april.

2 § Meddelande om dagens sammanträde m.m.

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Som tidigare meddelats kommer dagens sammanträde att avslutas senast kl. 17.00. Sammanträdet kan komma att avslutas tidigare, nämligen i den mån som debatten och voteringen när det gäller arbetsmarknadsutskottets båda betänkanden är avslutade före nämnda tidpunkt. Något ytterligare betänkande kommer inte att tas upp till debatt i dag.

Arbetsplenum på tisdag nästa vecka inleds med fyra betänkanden från skatteutskottet, såvida arbetsmarknadsutskottets nyss nämnda betänkanden hinner bli färdigbehandlade i dag. I annat fall avslutas först den regionalpolitiska debatten. Någon votering på tisdag kommer dock inte att företas före kl. 17.00.

3 § Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1988/89:SoU25 och SoU27 samt trafikutskottets betänkanden 1988/89:TU15, TU17 och TU21 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 107).

Socialutskottets betänkanden 25 och 27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Trafikutskottets betänkande 15

Mom. 3 (kommunalisering av vägplaneringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (miljöskyddsprovning av vågar)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 71 för reservation 2 av Kenth Skårvik m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (ansvaret för fördelningen av investeringar i länstrafikanläggningar)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (översyn av väglagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rolf Clarkson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (vägverkets avkastningsberäkningar av investeringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Rolf Clarkson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (avgifts- och lånefinansiering av vägbyggnadsprojekt)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 20 för reservation 6 av Viola Claesson.

Mom. 9 (avgiftsfinansiering för drift av vägar)

Först biträdde reservation 7 av Rolf Clarkson m.fl. med 141 röster mot 21 för reservation 8 av Viola Claesson. 143 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 133 för reservation 7 av Rolf Clarkson m.fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (avgiftsfinansiering av Österleden)

Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 98 för reservation 9 av Rolf Clarkson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (vägbyggnadsprojekt som inte finansieras med statliga medel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Rolf Clarkson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (förräntning på lånemedel för väginvesteringar)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 36 för reservation 11 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén.

Mom. 16 (ändrad företagsform för vägverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Rolf Clarkson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (anslag till Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Hans Lindfors – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (ändrad beteckning på anslaget för drift av statliga vägar m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 36 för reservation 14 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén.

Mom. 19 (anslag till Drift av statliga vägar)

Först biträdde reservation 15 av Rolf Clarkson m.fl. med 72 röster mot 19

för reservation 16 av Hans Lindforss. 221 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 231 röster mot 61 för reservation 15 av Rolf Clarkson m.fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (driftanslagets regionalpolitiska profil)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 41 för reservation 18 av Viola Claesson och Hans Lindforss. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 30 (automatisk hastighetsövervakning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Rolf Clarkson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (anslag till Byggande av riksvägar)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 18 för reservation 20 av Hans Lindforss.

Mom. 33 (kapitalkostnader för utbyggnaden av väg E 6)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 38 för reservation 21 av Viola Claesson och Hans Lindforss.

Mom. 34 (stopp för byggande av motorvägar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Viola Claesson och Hans Lindforss – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (avbrytande av pågående motorvägsbygge i Bohuslän m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Viola Claesson och Hans Lindforss – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (Scandinavian Link)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 40 för reservation 24 av Viola Claesson och Hans Lindforss. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 37 (trafikplats på riksväg 4 vid Åby)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Viola Claesson och Hans Lindforss – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (anslag till Byggande av länstrafikanläggningar)

Först biträdades reservation 28 av Viola Claesson och Hans Lindforss med 38 röster mot 36 för reservation 27 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 26 av Rolf Clarkson m.fl. med 64 röster mot 45 för reservation 28 av Viola Claesson och Hans Lindforss. 199 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Rolf Clarkson m.fl. – genom uppresning.

Mom. 40 (vägverkets planeringsramar)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 43 för reservation 29 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén.

Mom. 41 (cykelleder och gångbanor)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 42 för reservation 30 av Viola Claesson och Hans Lindfors.

Mom. 42 (viss ändring av reglerna om statsbidrag till byggande av cykelleder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (separation mellan gång- och cykeltrafik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Anna Wohlin-Andersson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (anslag till Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar)

Först biträdde reservation 33 av Rolf Clarkson m.fl. med 66 röster mot 37 för reservation 34 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén. 208 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 211 röster mot 94 för reservation 33 av Rolf Clarkson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 47 (bidragsnormerna för de enskilda vägarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (samordning av civila vägplaner och krigsvägplaner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (anslag till Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 38 för reservation 37 av Viola Claesson och Hans Lindfors.

Mom. 57 (längd och vikt för landsvägsfordon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Viola Claesson och Hans Lindfors – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (stopp för tunga lastbilstransporter över 30 mil)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 26 för reservation 39 av Viola Claesson och Hans Lindfors. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 59 (inriktningen av de särskilda bärighetshöjande åtgärderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 81 (vägväsendet i Värmlands län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion T228 av Kjell Ericsson m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 17

Mom. 2 (riksfärdtjänstresor med småbarn)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 20 för reservation 1 av Viola Claesson.

Mom. 3 (en länsfärdtjänst)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 37 för reservation 2 av Viola Claesson och Hans Lindforss. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (en förbättrad kollektivtrafik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Viola Claesson och Hans Lindforss – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (ledsagarservice före och efter resan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Hans Lindforss – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ledsagares rätt att utföra lyft av resenär)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kostnadsansvaret för riksfärdtjänsten)

Först biträdades utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion T10 av Inger Schörling m. fl. i motsvarande del – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion T15 av Margareta Persson m. fl. – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 6 av Viola Claesson och Hans Lindforss med 31 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion T10 av Inger Schörling m. fl. i motsvarande del. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 280 röster mot 22 för reservation 6 av Viola Claesson och Hans Lindforss. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (fördelningen av medelsramarna på kommunerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (en särskild nämnd med övergripande ansvar för handikappades resor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Viola Claesson och Hans Lindfors – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 21

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 38 för reservation 1 av Viola Claesson och Hans Lindfors.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (lokalisering av statens telenämnd)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 89 för reservation 2 av Kenth Skärvik m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

4 § Handelspolitisk debatt

Andre vice talmannen anmälde att statsrådet *Anita Gradin* nu skulle lämna meddelande i handelspolitiska frågor.

Anf. 2 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Sveriges utrikeshandelspolitik är en del av den samlade utrikespolitiken. Ett fritt handelsutbyte bidrar till ekonomisk tillväxt, ökad sysselsättning, breddat varuutbud och lägre priser samt till att kunskap och tekniska landvinningar sprids. Välfärd och stabilitet främjas. Att stärka och utveckla ett öppet multilateralt handelssystem är en ledstjärna för svensk utrikeshandelspolitik.

Under efterkrigstiden har ett fungerande multilateralt handelssystem gradvis vuxit fram. Det har dock under senare år utsatts för påfrestningar som hotar att undergräva dess trovärdighet. Regeringen kommer att med all kraft slå vakt om och utveckla det globala handelspolitiska samarbetet. Ett starkt internationellt regelverk är av stor vikt för att avvärja ytterligare hot mot frihandeln. Det ger små stater möjlighet att tillvarata sina intressen gentemot de handelspolitiska stormakterna.

Världshandelns struktur och inriktning har efter hand genomgått omfattande förändringar. Det ställer nya krav på det existerande regelsystemet. I den pågående Uruguayrundan förhandlas om en rad *nya* områden, som jordbruk, tjänstehandel och handelsrelaterad immaterialrätt. Utvidningen av GATT till nya områden är en viktig förutsättning för att dynamiken och trovärdigheten skall kunna bevaras i det internationella regelsystemet. För Sveriges del är det självklart att aktivt delta i dessa förhandlingar. Vi har också vidtagit åtgärder i liberaliserande inriktning på t.ex. jordbruksområdet, i syfte att underlätta genomförandet av framtida överenskommelser.

Även de allt viktigare miljöfrågorna kommer att ställa nya krav på det internationella regelsystemet. Sverige har därför i OECD tagit initiativ till en internationell översyn av sambanden mellan miljöpolitik och handel. Förslaget har mottagits mycket positivt.

Parallellt med de multilaterala överläggningarna inom GATT pågår på olika håll i världen regionala integrationsprocesser. I bl.a. Europa, Nordamerika och Sydostasien bedrivs ett omfattande arbete för att riva handels hinder mellan nära handelspartner.

Det är viktigt att de globala och de regionala processerna förstärker varandra. Riskerna med ökad blockbildning inom världsekonomin får inte underskattas. Det är avgörande att handelshinder rivs såväl mellan som inom handelsområden.

Herr talman! Världshandeln växte kraftigt, och mer än väntat, under 1988. Volymökningen var hela 8,5 %, vilket skall jämföras med 5,5 % år 1987. Ökningen visar att det internationella handelssystemet, trots påfrestningar, fortfarande fungerar väl och bidrar till ekonomisk tillväxt och ökad välfärd.

Särskilt glädjande var handelsexpansionens bredd. Utvecklingsländernas handel expanderade t.o.m. mer än industriländernas. Dess värre har inte alla u-länder fått del av denna gynnsamma utveckling. Dock ökade exportintäkterna under 1988 betydligt för flera skuldyngda och råvaruberoende u-länder. Den utestående utlandsskulden utgör emellertid fortfarande ett olöst problem av gigantiska proportioner för många u-länder.

Ansträngningarna för att finna konstruktiva lösningar måste därför fortsätta. Det förslag som nyligen presenterats från bl.a. amerikansk sida för att stimulera till skuldombildning och skuldminskning kan bli ett viktigt steg på vägen och underlätta den nödvändiga ekonomiska anpassningen i u-länderna. Samtidigt är det viktigt att resursflödena till u-länderna ökar. Det är en förutsättning för att där få till stånd en ekonomisk återhämtning. Regeringen välkomnar den överenskommelse som ger Interamerikanska utvecklingsbanken, IDB, möjlighet att låna ut över 22 miljarder dollar till Latinamerika under den kommande fyraårsperioden.

Obalanserna i handeln mellan de viktigaste industriländerna kvarstår som latent hot mot stabiliteten i systemet, och som grogrund för protektionism. Visserligen minskade obalanserna under fjolåret, men utan ytterligare ekonomisk-politiska insatser finns risk för att anpassningen nu bromsas upp. Dessa länder har därför ett särskilt ansvar när det gäller att även i fortsättningen vidta nödvändiga åtgärder för att undanröja hoten.

Utsiktarna för världshandeln 1989 är fortsatt goda. Men för att kunna behålla en hög ökningstakt av handelsvolymen krävs det att två villkor uppfylls i den internationella ekonomin.

För det första måste den ekonomiska tillväxten upprätthållas på en tillfredsställande nivå. En stabil tillväxt förutsätter att inflationen hålls i schack. Tendenser till inflationsuppgång har noterats i flera viktiga handelsnationer. Effektiva åtgärder måste sättas in tidigt för att motverka prisstegringar. Annars finns det en risk för ekonomisk-politiska åtstramningar och negativa effekter på tillväxt och handel.

För det andra måste världens marknader hållas öppna och handelsliberaliseringen drivas vidare. Protektionistiska åtgärder får inte tillåtas hämma handelns utveckling. Någon avmattning beträffande tendensen att tillgripa

s.k. gråzonsåtgärder har exempelvis ännu inte kunnat skönjas.

Herr talman! Den svenska handelsbalansen visade under 1988 ett överskott om 24,3 miljarder kronor, en uppgång med 1,8 miljarder från 1987. Bakom denna uppgång låg bl.a. höga priser på massa, papper och stål, en god efterfrågan på svenska investeringsvaror och en lägre ökningstakt för importen av konsumtionsvaror och bilar.

Överskottet i handelsbalansen väntas stiga även under 1989. De svenska företagen fortsätter dock att förlora marknadsandelar utomlands. Detta är oroande. För att hejda denna utveckling måste exportindustrins kapacitet öka och den ogynnsamma pris- och kostnadsutvecklingen i vårt land brytas.

Vår utrikeshandel har en stark och ökande inriktning mot Västeuropa. De utökade handelsförbindelserna gäller inte bara de kommersiella och ekonomiska områdena utan också de sociala, politiska, kulturella och vetenskapliga. Arbetet med att riva barriärer på samtliga dessa områden och att stärka den västeuropeiska integrationen förblir en central handelspolitisk målsättning för regeringen.

Parallellt med det pågående integrationsarbetet i Västeuropa finns det ett svenskt intresse för att även förstärka kontakterna österut. Det är regeringens strävan att bidra när det gäller att främja ett brett europeiskt samarbete och att öka utbytet mellan öst och väst. Den reformprocess som i dag styr utvecklingen på många håll i Östeuropa skapar förhoppningar om ett ökat ekonomiskt, politiskt och socialt samarbete mellan alla Europas länder. Ett utökat handelsutbyte är värdefullt i sig självt men också för att man skall kunna bana väg för närmare kontakter på andra områden.

Förenta staterna är en betydelsefull handelspartner för Sverige. Det är viktigt att handeln mellan våra länder kan fortgå utan störande handelshinder. 1988 kom en ny omfattande amerikansk handelslag som syftar till att stärka landets internationella konkurrenskraft. Från svensk sida kommer vi att noga följa tillämpningen av lagen. Det gäller exempelvis marknadsöppnande åtgärder och motverkande av s.k. ojusta handelsmetoder.

Länderna i Stillahavsasien, särskilt Japan, har under senare år genomgått en synnerligen snabb ekonomisk utveckling. Det är för Sverige angeläget att vidareutveckla de ekonomiska relationerna med denna region, som i framtiden kan komma att integreras fastare inbördes. Handeln med uländerna har i relativa termer minskat under senare år. Det finns anledning att framdeles sträva efter att utveckla denna handel.

Herr talman! Inledningsvis framhölls den centrala roll som GATT har för ett land som Sverige. Det är därför naturligt att vi fäster stor vikt vid och aktivt deltar i de pågående handelsförhandlingarna i den s.k. Uruguay-rundan.

Rundan omfattar 15 olika förhandlingsområden, alltifrån traditionella frågor som tullar till nya områden som jordbrukshandel, handelsrelaterad immaterialrätt och tjänstehandel. Vid ministermötet i Montreal i december i fjol nåddes överenskommelser på elva av de aktuella områdena. Vid ett viktigt möte i början av april enades man om riktlinjerna för fortsatta förhandlingar även på de fyra återstående områdena. Det är utomordentligt tillfredsställande att de multilaterala handelsförhandlingarna nu har kommit i gång igen. Man arbetar med sikte på att dessa skall bli klara under 1990.

Protektionistiska intressen kommer därigenom lättare att kunna hållas tillbaka.

På två områden har redan vissa konkreta resultat uppnåtts inom ramen för Uruguayrundan. Det gäller tropiska produkter och jordbrukshandeln. Tropiska produkter är ett särskilt prioriterat område, och de är av stort intresse för många u-länder. Ett antal länder – både i-länder och u-länder – har ställt i utsikt att underlätta handeln med tropiska produkter genom sänkta tullar. På riksdagens bord ligger nu en proposition om ändring i tulltaxelagen. Förbättringar på detta område främjar förhandlingarna i stort i rundan.

På jordbruksområdet nåddes något av en historisk uppgörelse i april. Det konkreta resultatet på kort sikt är att stöd och skyddsåtgärder "fryses" för 1989. En avsiktsförklaring ges om minskat stöd och skydd för 1990. Förhandlingar skall föras om hur det långsiktiga målet skall kunna nås. Detta är att etablera en marknadsorienterad jordbrukshandel genom substantiella och gradvisa sänkningar av stödet och skyddet till jordbruket.

Från svensk sida välkomnar vi framstegen inom jordbruksförhandlingarna. Regeringen förväntar sig att de fortsatta förhandlingarna leder till en sundare internationell jordbrukshandel. Effektiva jordbruksproducenter bör få större möjligheter till export. Livsmedelspriserna kan hållas lägre till följd av ökad konkurrens. Inriktningen av förhandlingarna är helt klar och kommer att få stor betydelse för svensk jordbrukspolitik. Det blir nödvändigt att finna nya och effektiva medel det gäller att uppfylla de mål som riksdagen har satt upp för jordbrukspolitiken.

Inom Uruguayrundan har de första stegen tagits i fråga om att skapa internationella regler på områden som är nya för GATT. Det rör sig främst om handeln med tjänster och den handelsrelaterade immaterialrätten, dvs. frågor som rör exempelvis patent, upphovsrätt och varumärken. Sverige prioriterar båda dessa områden högt.

Vidare har viktiga beslut fattats om att man skall förbättra GATT:s funktionssätt och tvistlösningsmaskineri. Båda områdena är avgörande för säkerställandet av ett effektivt multilateralt samarbete på handelspolitikens område och för att man skall kunna bilägga konflikter på ett tillfredsställande sätt.

Herr talman! Ett år har gått sedan riksdagen behandlade regeringens proposition om Sverige och den västeuropeiska integrationen. En bred majoritet i riksdagen ställde sig bakom målsättningen att bredda och fördjupa samarbetet med EG på varje område, så långt detta är förenligt med neutralitetspolitiken. Medlemskap är dock, som tidigare framhållits, inte aktuellt för Sveriges del.

Med dessa utgångspunkter har regeringen i samverkan med övriga EFTA-länder aktivt deltagit i arbetet att åstadkomma en intensifierad dialog med EG. Påtagliga framsteg har gjorts.

Ministermötena mellan EFTA-länderna och EG:s kommission i juni och november 1988 resulterade således i enighet om ett fördjupat samarbete på existerande områden och om att diskussioner skall påbörjas på en rad nya områden. Denna s.k. Luxemburgprocess är nu i gång för huvuddelen av de områden som täcks av EG:s inre marknadsprogram.

Samtidigt har behovet av en ny institutionell ram för samarbetet mellan EG och EFTA blivit alltmer uppenbart. Luxemburgprocessen och frihandelsavtalen mellan EFTA-länderna och EG säkerställer inte på ett betryggande sätt ett brett svenskt deltagande i integrationsprocessen och därmed sammanhängande medinflytande.

Vi tog med stort intresse del av den programförklaring som EG-kommissionens ordförande Jacques Delors avgav inför Europaparlamentet i januari i år. Delors kommenterade utförligt relationerna med EFTA. Som ett alternativ till den nuvarande processen föreslog han ett mer strukturerat partsförhållande med gemensam beslutsordning och gemensamma institutioner. Samarbetet skulle täcka de ekonomiska, sociala, finansiella och kulturella områdena.

Förslaget välkomnades av EFTA-länderna vid EFTA:s statsministermöte i Oslo i mitten av mars. Det utgör ett naturligt steg i riktning mot en kvalitativ uppgradering av relationerna med EG. Vid mötet enades man om att sikta på största möjliga deltagande i den inre marknadens fyra friheter och på en rad angränsande samhällsområden som miljö, forskning och utveckling och den sociala dimensionen. I deklarationen från mötet framhölls att ingen institutionell form för det framtida samarbetet skall uteslutas på förhand.

Vid ett ministermöte mellan EG och EFTA i Bryssel strax efter Oslo-mötet slogs fast att det finns en politisk vilja hos såväl EFTA:s som EG:s medlemsländer att parallellt med den pågående Luxemburgprocessen diskutera en mer strukturerad samarbetsform.

Samtal om det framtida samarbetets utformning har inletts mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen. Samtalen avser både samarbetets sakinnehåll och dess institutionella ram. De utgör förberedelser inför ett nytt ministermöte i höst mellan EFTA:s och EG:s medlemsländer som Frankrike inbjudit till i egenskap av EG-ordförande nästa halvår. Därmed har förhandlingsprocessen påbörjats. För svensk del kommer vi att verka för ett långtgående samarbete baserat på riksdagens mandat från våren 1988.

Den enighet som EFTA-länderna uppvisade i Oslo-deklarationen är av stor betydelse i de fortsatta kontakterna med EG. Betydelsen förstärks av att EG-kommissionen uttryckt klara önskemål om ökad samordning av EFTA-ländernas agerande. EFTA-länderna har i Oslo-deklarationen förklarat att de är redo att stärka EFTA:s interna strukturer och sin kollektiva förhandlingskapacitet.

Den omfattande process som nu har inletts gäller inte enbart vårt handelsutbyte. Även frågor av rättslig och institutionell karaktär måste bli föremål för behandling, inkl. åtgärder för att säkerställa en enhetlig tolkning och tillämpning av ingångna åtaganden. EFTA-sidan måste också ges möjligheter att delta i beslutsprocessen i frågor som direkt berör medlemsländerna.

Arbetet ställer stora krav på såväl EFTA-sekretariatets som medlemsländernas organisation. Av det skälet har EFTA-sekretariatet förstärkts. Ytterligare åtgärder kommer att vidtas i takt med att samarbetet med EG byggs ut. På svensk sida står vi väl rustade inför den förestående uppgiften. Den organisation som byggts upp inom regeringskansliet med anledning av den västeuropeiska integrationen har visat sig fungera på ett mycket tillfredsställande sätt.

Mot bakgrund av riksdagens beslut förra året har de 24 arbetsgrupperna gjort en systematisk genomgång av samtliga frågor som berörs av det pågående integrationsarbetet inom EG. Inför dagens debatt har en samlad redovisning av detta arbete delats ut till riksdagens ledamöter. Vid genomgången har arbetsgrupperna bl.a. klassificerat de olika punkterna i EG:s vitbok om den inre marknaden utifrån möjligheten att genomföra en harmonisering av svenska regler till EG:s regelverk.

Svenska regler överensstämmer i dagsläget med EG:s i ett tiotal fall. Läger man till sådana punkter där en autonom svensk anpassning anses vara möjlig utan större svårighet – ibland erfordras dock en broslagningsöverenskommelse med EG – kommer man till över 60.

I en andra grupp finns ett femtiotal vitbokspunkter där i sak likartad uppfattning oftast råder om lagstiftningen eller regleringen, och där en regelrätt förhandling krävs. Det gäller t.ex. området offentlig upphandling. Sverige eftersträvar i likhet med EG en ökad liberalisering och konkurrens. Detsamma gäller den samordnade politiken för luftfart, sjöfart, landsvägs-transporter och telekommunikationer, liksom informationstjänster.

Det stora flertalet punkter hamnar i en tredje grupp. Här finns 48 punkter där förslag ännu inte har framlagts av EG-kommissionen. Här finns också förslag som inte har avancerat så långt inom EG att det i dag går att säga hur beslutet i väsentliga delar kommer att se ut. Inom denna grupp faller också direktiv där en svensk harmonisering kräver ytterligare överväganden.

Om våra mål för den västeuropeiska integrationen skall kunna förverkligas, är det angeläget att vi med oförminskad kraft och ambition driver arbetet vidare, såväl internt som i samverkan med övriga EFTA-länder. Regeringens arbete inriktas på:

- att åstadkomma erforderlig harmonisering av Sveriges och EG:s bestämmelser på alla områden som berörs av EG:s inre marknad, antingen genom en harmonisering på egen hand eller genom förhandlingar med EG i takt med att den inre marknaden förverkligas;
- att verka för att den sociala dimensionen ges en ökad vikt och att samarbetet inte begränsas till den inre marknaden utan också omfattar sådana områden som forskning, utbildning och miljö;
- att verka för att mål och tidsplan fastställs för utvecklingen av samarbetet mellan EFTA-länderna och EG; och
- att åstadkomma lika behandling av svenska intressen på en integrerad västeuropeisk marknad.

Herr talman! I det nordiska samarbetet har dettas roll i ett större västeuropeiskt mönster varit en dominerande fråga. Den har behandlats i flera rapporter och i debatten vid Nordiska rådets session i mars.

Vi ser här framför allt två uppgifter. Dels gäller det att stärka det nordiska samarbetet internt genom att dra nytta av resultaten i den västeuropeiska integrationsprocessen. Dels gäller det att stärka de nordiska ländernas ställning i det europeiska samarbetet på områden där vi har nått långt. Målen framgår av rubrikerna Norden som hemmamarknad, gemensam transportmarknad, utbildnings- och kulturgemenskap, nordbors rättigheter, miljöpolitik, arbetsmiljö samt konsumentpolitik.

När det gäller Norden som hemmamarknad har vi pragmatiskt utgått från

de konkreta handelshindren och försökt hitta praktiska lösningar. En hel del framsteg har gjorts. Cirka hälften av de problem som anmälts har lösts, men de svåraste problemen återstår, trots flera års arbete.

Den handelspolitiska situationen i stort sätter gränser för hur långt vi kan komma med det interna nordiska samarbetet. Det är inte alltid så att lösningen på problemen är en nordisk överenskommelse, men i många fall kan det vara ett steg på vägen. Det kan ge oss en gemensam bas i senare förhandlingar.

Grunden för det nordiska samarbetet är den språkliga och historiska gemenskapen samt den nordiska samhällsmodellen. Det är därför naturligt att bl.a. det kulturella samarbetet och lagstiftning i fragor som direkt berör medborgarna spelar en fortsatt central roll i det nordiska samarbetet.

Herr talman! U-ländernas andel av Sveriges utrikeshandel har, med undantag för Asien, minskat under senare år. En viktig orsak till den allmänna nedgången är de ekonomiska svårigheter som präglar många u-landsekonomier. En annan orsak är att många svenska exportföretag i nuvarande ekonomiska högkonjunktur föredragit att satsa på närmarknaderna i Västeuropa och Nordamerika. En tredje orsak är den minskade svenska oljeimporten från Mellanöstern.

Det finns anledning att öka handeln med u-länderna. För den långsiktiga utvecklingen av svensk export är det väsentligt att fördjupa handelsförbindelserna med de snabbt expanderande industriländerna i Stillahavsasien, som kommer att spela en allt större roll i världshandeln. Men även handeln med andra u-länder kan vara av stor betydelse.

Handeln är betydelsefull också för u-ländernas egen utveckling. Sveriges samarbete med u-länderna måste ta fasta på att dessa befinner sig i olika utvecklingsstadier och att de sinsemellan har mycket olika ekonomiska strukturer. Några u-länder har nått en sådan utvecklingsnivå att de i ökad grad kan inlemmas i det internationella handelspolitiska regelverket. De bör i ökad utsträckning kunna påta sig samma åtaganden som i-länderna och givetvis samtidigt få del av samma fördelar. För andra, i huvudsak råvaruproducerande u-länder, är detta ännu en avlägsen möjlighet.

Denna differentierade syn avspeglas i Sveriges agerande på det multilaterala området. Regeringen verkar aktivt i bl.a. GATT och UNCTAD för att öka u-ländernas möjligheter att få avsättning för sina produkter på i-landsmarknaderna. Detta gagnar främst de mer utvecklade u-länderna. Samtidigt ställer vi krav på att dessa länder själva skall sänka tullar och ta bort onödiga importbegränsningar. Beträffande bl.a. de fattigaste u-länderna deltar Sverige i det multilaterala arbetet med att uppnå mer stabila råvarumarknader. Vi har också accepterat att ge de minst utvecklade u-länderna särskilda förmåner inom ramen för vårt GSP-system.

Herr talman! Det svenska förbudet mot handel med Sydafrika och Namibia har varit i kraft i ett och ett halvt år. Vi har noterat en kraftig minskning av handelssiffrorna. De undantagsbestämmelser som finns i sanktionslagstiftningen har tillämpats med stor restriktivitet och främst avsett läkemedelsområdet. Regeringen fäster stor vikt vid att sanktionslagstiftningen efterlevs och att lagstiftningen blir så effektiv och heltäckande som möjligt. På förslag av regeringen har tullen getts ökade befogenheter att

utreda och ingripa mot brott mot sanktionslagstiftningen. Generaltullstyrelsen har också fått ökade resurser för att effektivt kunna övervaka handelsförbudet. Beträffande Namibia beslutade regeringen i januari i år att medge en generell dispens för alla varor som skall föras in i Namibia för att användas inom ramen för UNTAG:s verksamhet. Ett hävande av förbudet mot handel med Namibia kan bli aktuellt så snart ett fritt och demokratiskt Namibia utropats.

Herr talman! Den gemensamma grundsyn i handelspolitiska frågor som förenar flertalet politiska partier och intresseorganisationer i vårt land är utomordentligt värdefull. Den skapar trovärdighet i vårt agerande och ger styrka i förhandlingar med enskilda länder och ländergrupperingar. Sveriges handelspolitik bygger på övertygelsen om värdet av internationell samverkan, såväl bilateralt som multilateralt. En sådan inriktning är grundläggande för en fortsatt stabil utveckling av världshandeln. Tillväxt i världshandeln är inte ett mål i sig, utan ett medel att uppnå ökad välfärd och att tillmötesgå människors behov av bra varor till fördelaktiga priser. Med tanke på inriktningen av vår handel kommer regeringen att lägga stor vikt vid det västeuropeiska integrationsarbetet. Samtidigt skall vi fortsätta att verka för liberalisering av världshandeln och för att trygga ett starkt multilateralt regelsystem. Detta system måste utvecklas till att omfatta betydligt större delar av världshandeln. Det gäller traditionella områden som jordbruk och teko, liksom nya dynamiska områden som tjänstehandel och kunskapsöverföring.

Anf. 3 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag vill börja detta anförande med att kommentera de omständigheter varunder vi arbetar här i dag. Det är naturligtvis först att beklaga, i allra högsta grad, att denna viktiga debatt hålls dagen före en pressfri dag. Riksdagen har därmed tagit ifrån sig själv rätten och möjligheten att påverka och medverka till opinionsbildning i dessa viktiga frågor. Det beklagas i allra högsta grad.

Jag vill gärna vända mig till statsrådet och framföra en mycket bestämd kritik mot det sätt på vilket riksdagen behandlas i dessa frågor. Det har kommit utomordentligt tydligt till uttryck i dag, då statsrådet har hållit presskonferens kl. 8 00 på morgonen och för media och riksdagen gjort tillgänglig en 330 sidor tjock s.k. vitbok, med redovisning för det svenska integrationsarbetet under det gångna året. Jag tycker att det är en utomordentligt allvarlig brist på anständighet inför våra arbetsmöjligheter att på detta sätt göra ett väsentligt debattunderlag tillgängligt en timme innan vi skall gå upp här i talarstolen.

Det ger anledning att fråga sig vilka skälen till detta handlande är. Det finns så mycket större anledning att ställa den frågan som detta beteende uppenbarligen ingår i ett mönster som numera börjar bli etablerat. Statsministern höll här i riksdagen en interpellationsdebatt kl. 14.00 på skärtorsdagen, en utomordentligt säker tidpunkt, om man vill undgå massmedial uppmärksamhet och om man vill dra täcket över en känslig fråga. Nu upprepas mönstret.

Jag vill med all den skärpa som det går an att utöva från denna talarstol

protestera mot att riksdagen behandlas på detta sätt. Det ger onekligen en extra poäng till Per Gahrtons kritik, som har fått betydande uppmärksamhet i media, av att här sker någonting som inte görs öppet. Jag ser med spänning fram emot hur handelsministern avser att kommentera detta, inte minst eftersom Per Gahrton nu har kommit till kammaren och säkerligen kommer att elda på under pannorna i denna kritik.

Jag skall emellertid föra kritiken ännu ett stycke längre. Vi vet att det finns en historisk tradition inom socialdemokratien sedan Tage Erlanders tid att umgås med vårt lands näringsliv och organisationer på Harpsundskonferenser och liknande arrangemang, till vilka media och oppositionspolitiker inte har tillträde. Man ställs utanför och får tillgång till den information som regeringen behagar ge ifrån sig. Nu är vi inne i samma mönster, därigenom att det uppenbarligen finns tillgång till mer information för dem som ingår i statsministerns europeiska råd, eller vad det kallas, än för oss som arbetar för att bilda opinion i vårt land, nämligen oppositionspolitiker och media. Vi vet genom våra egna kontakter med dessa organisationer att regeringen håller en mycket närmare information tillgänglig för dem än för oss. Jag hörde på presskonferensen i dag att handelsministern talade varmt om betydelsen av EFTA-delegationen. Visst har den betydelse och visst får vi information. Men det handlar om en delaktighet i en process, och den har jag aldrig känt mig uppleva såsom oppositionspolitiker. Jag har känt mig få de stycken bröd som regeringen vill bjuda på, och sedan har jag själv arbetat för att skaffa mig information. Det om detta och om formerna för vår debatt.

Debatten betraktar jag som så viktig att det har varit svårt att ta denna tid ifrån min utmäta taletid. Men denna fråga är viktig, fru statsråd. Vi vill känna förtroende för regeringens arbete och vi vill känna förtroende för att vi har tillgång till samma arbetsmöjligheter som ni, och det har vi uppenbarligen inte. Jag hade tänkt att ägna inledningen av mitt anförande mycket mera åt att diskutera den stora frågan om den stora internationaliseringen, som är vår tids grundläggande trend. Men eftersom vi nu har hamnat i den situation vi har med en i dag framlagd redovisning för integrationsarbetet, ser jag mig tvungen att börja med Europafrågan, även om jag gärna mycket tydligt vill säga att Europafrågan egentligen bara är en del av den grundläggande och stora utvecklingen, nämligen utvecklingen mot en alltmer internationaliserad värld, utvecklingen mot internationell frihandel, som är – som jag ser det – det främsta hoppet vi har då det gäller en utveckling av en värld i fred.

Men alltså, jag börjar med att något kommentera läget i Europafrågan. Där är situationen nu den att vi har ett ramverk inom vilket vår analys kan fullgöras. Det ramverket finns naturligtvis från första stund, från 1988 års beslut om den europeiska integrationen, men det har fått ett nytt innehåll av fyra nya dokument. De nya dokumenten är – det är ganska självklart – Oslo-deklarationen, publikationen om Bryssel-mötet, som kom kort därefter, tolkningarna av Jacques Delors berömda 17-januarital och till sist den i dag framlagda vitboken.

Sammanfattningsvis vill jag säga att av detta material framstår väl ändå som ganska uppenbart att profilen, ”fremgangsmåten”, har en sjunkande tendens. Delors tal var vad det var och inte mer, men det var en utmärkt startpunkt för en ny typ av kontakt. Det var en utmaning till EFTA-staterna

att formulera sig. Och så skedde vid Oslo-mötet. Huruvida man kallar det för en framgång, en succé eller ett nederlag saknar betydelse. Det som hade betydelse var bara vad man i Bryssel uppfattade av mötet – hur Oslo-mötet skulle tas emot i Bryssel. Där är vi litet grand förlorade, för såvitt vi vet har statsrådet Gradin ju framfört till omvärlden att Brysselmötet bekräftade att Oslo-deklarationen emottogs positivt i EG och i Bryssel, medan vi däremot inte ser mycket av resultatet av den stora process som nu skulle ha börjat.

Jag har hört talas om att man skulle starta upp arbetsgrupper. Jag har hört talas om att man skulle genomföra "feasibility studies". Och jag har hört talas om en del andra utvecklingar som alla har ett gemensamt drag, nämligen draget av vad man gör när man inte vill gå framåt, när man söker vägar att hålla tillbaka en process.

Det ger anledning att läsa vitboken utifrån det perspektivet och inte utifrån statsrådets perspektiv.

Av de 300 sidorna har jag hunnit att bläddra igenom ett fåtal, men jag finner redan två områden som jag anser värda att diskutera och kommentera, när vi nu debatterar vår svenska Europapolitik.

Ett av dessa områden är redovisningen på s. 19 över det nuvarande läget i förhållandet mellan Sverige och EG i vad avser etableringen av den inre marknaden och den beslutsprocess som pågår såväl i EG som här hos oss. Såvitt jag kan tolka tabellen är det så att man inom EG har beslutat i ungefär 130 ärenden – slutligt antagna, delvis antagna och en gemensam positionsvolytym – medan det finns förslag framlagda i 231 fall. Av den presskungörelse som vi har fått och av det anförande som statsrådet höll tycks det framgå att vi har klarat av 10. Vi kan förutse att vi har 50 till som vi kan klara utan stora och svåra ansträngningar.

Då vill jag fråga: Varför har vi inte klarat av dessa ärenden? Vad väntar vi på, fru statsråd? Varför har vi inte fått förslag och vidtagit åtgärder i de 50 ärenden som är så enkla att genomföra?

Sedan kommer vi till den grupp av ärenden som jag tror kallas grupp 2, där det krävs ytterligare förhandlingar. Det är svåra frågor: offentlig upphandling, samordning av luftfartstransporterna, samordning av telekommunikationsnätet. Det är svåra, långtgående frågor, där det verkligen krävs en integration, oberoende av om vi skall gå med i EG, om vi skall stå vid sidan av eller vad vi skall göra. Varför har vi inte kommit i gång med de frågorna? Är det EG som tackar nej? I så fall – varför accepterar vi att EG tackar nej till förhandlingar i dessa centrala och väsentliga frågor för Sveriges framtid i Europa?

Det är inte självklart att detta är EG-frågor. Det är europeiska integrationsfrågor, och jag tycker att vi har anledning kräva en ordentlig redovisning av varför vi inte har kommit i gång med förhandlingar i de frågorna.

Under interpellationsdebatten på skärtorsdagen ställde jag frågan till statsministern om det var så att regeringen såg mer till EFTA:s framtid som organisation än till Sveriges framtid. Jag blev då i statsministerns replik utmålad som en supersvensk i klass med Per Gahrton. Det upprörde mig en del. Men bortsett från den lilla känslan av upprördhet tycker jag ändå att det är väsentligt att ta fasta på detta.

När statsministern reste till Oslo hörde vi talas om tullunion. Jacques

Delors hade ju talat om tullunion i sitt mycket viktiga tal, som i varje fall var startpunkten. Nu är att märka, fru statsråd och hennes många medarbetare, att i vitboken nämns inte att Jacques Delors i sitt anförande gjorde frågan om en tullunion till en huvudpunkt när det gällde relationen till EFTA-länderna. På s. 29, herr statssekreterare, återfinns inte någon information om denna väsentliga fråga. Det tycker jag är litet uppseendeväckande, och det kräver en kommentar av statsrådet.

I ministerdeklarationen från Oslo har vi klart sagt ifrån att vi är beredda att gå längre när det gäller att stärka EFTA, att vi är beredda att skaffa fram de institutioner som är nödvändiga och att vi är beredda att skaffa fram en tvistelösningsmekanism. Vi har gått långt, och jag tycker att det på den punkten är rätt att värdera Oslo-deklarationen som ett framgångsdokument. Där har EFTA-staterna verkligen sagt en hel del.

Men när det gäller punkten om tullunion blev det ingenting. Vi behöver inte dölja att vi alla vet att Schweiz har stora svårigheter på den här punkten både konstitutionellt och politiskt.

Vad händer nu med svensk hållning till en tullunion? Om man analyserar artikel 24 i GATT-stadgan så finner man att en tullunion är väl definierad och att innehållet naturligtvis skall kompletteras med det innehåll som Rom-traktaten har då det gäller den europeiska tullunionens innehåll och värde. Men det är värt att peka på att en tullunion egentligen bara innebär ett åtagande att delta i en gemensam yttre tullmur och i gemensamma handelsregleringar. Det finns ett engelskt uttryck med utpräglad låg profil – tyvärr kan jag inte hitta det nu bland mina många lappar – för det handelspolitiska innehållet i tullunionen. Det innehållet skall naturligtvis kompletteras med Rom-fördragets innehåll på det handelspolitiska området.

Min fråga med detta inlägg är: Vad är det som avhåller den svenska regeringen från att nu tala vidare och mer om en tullunion, som ju är ett väsentligt instrument för att komma in i integrationsprocessen, för att lära oss hur EG arbetar?

Om det är det handelspolitiska hänsynstagandet är ju gränsmuren uppenbarligen ganska låg, redan av det skälet att GATT-stadgan innehåller en mycket låg profil på den punkten, men även därför att vi ju känner till EG:s handelspolitiska ståndpunktstagande ganska väl. EG har ju i intet fall hittills, vad jag kan crinra mig, trätt för nära angelägna svenska neutralitetsintressen.

Det sägs så ofta att vi, om vi skall gå in i en tullunion, behöver ett neutralitetsförbehåll. Jag anser att det är ett felaktigt valt uttryck. Vi behöver möjligen göra förbehåll för mycket väl definierade handelspolitiska ståndpunktstaganden som berör öst-väst-konflikten, men några längre gående reservationer behöver vi inte göra.

I sådant fall – vad har hänt med tullunionstanken? Har regeringen släppt den? Och i sådant fall, hur länge skall regeringen acceptera att den splittrade EFTA-nationsgruppen inte förmår att åstadkomma resultat?

Det finns i deklarationen uttalanden om att regeringen är beredd att pröva nya och andra vägar, om inte den här vägen leder till målet. Det har statsrådet Gradin alltid sagt. Min fråga är: Hur länge skall vi vänta? Vad finns det för tidskrav hos regeringen? Är det fram till nästa val eller gäller

statsministerns förhoppning att EG-frågan och därmed möjligen också Sveriges säkerhetspolitiska förhållanden inte skall bli föremål för behandling i nästa val? Vi har, tycker jag, anledning att vänta oss att statsrådet i dagens debatt ger besked om vad regeringens tålamod är värt i tidshänseende när det gäller det s.k. EFTA-spåret och att avstå från att pröva tullunionens väg.

Därmed, herr talman, skall jag övergå till att tala om det väsentligaste, nämligen den globala utvecklingen av den internationella frihandeln och den oerhörda betydelse som en vidgad internationell frihandel har. Jag skall kosta på mig några inledande kommentarer innan jag övergår till att diskutera den aktuella utvecklingen.

Det är värt att lägga på minnet att de senaste decenniernas utveckling i världen på nytt bekräftar att det är den teknologiska utvecklingen som är drivkraften i den ekonomiska utvecklingen. Det saknar egentligen betydelse vilket ekonomiskt system som råder. Det är det land som med hjälp av fria individers kreativa förmåga kan driva teknisk utveckling framåt som tar det ekonomiska ledarskapet i vårt världspolitiska system. Denna utveckling, som vi har sett, är värd att observera. Den leder nämligen till långtgående och betydelsefulla förändringar av den internationella politiska situationen.

Vad vi har fått se är att USA uppenbarligen har förlorat sin ledarställning i den teknologiska utvecklingen i världen till Japan. Denna förlust, som amerikanerna är så utomordentligt starkt medvetna om, leder naturligtvis till en ny hållning hos USA vad gäller den internationella fria handeln. Det finns två tydliga varningssignaler hissade på stora flaggor i Washington. Den ena är naturligtvis Omnibus Trade and Competitiveness-Act från förra året, den nya handelslagen som hissar signaler för ökade bilaterala uppgörelser och som påvisar möjligheten att USA slår in på reciprocitetens handelspolitik mycket mer än den multilaterala frihandelsvägen. Detta gör det nödvändigt att med all kraft förstärka de krafter som i huvudsak verkar för frihandel, men inte enbart. Det är den rörelsen som pågår inom GATT.

Jag har anledning att med glädje notera, inte bara genom dagens deklaration utan även genom de kontakter som vi har med delegationen i Genève, att Sverige spelar en väsentlig roll och verkligen är mycket aktivt när det gäller att driva den internationella handelns villkor och framför allt möjligheter framåt i tiden. Det gäller att i många sammanhang visa en liten stats mod att visa vägen för den stora supermakten USA. Vi kan i Sverige inte acceptera, vare sig utifrån vår ställning som smånation i Europa eller som medborgare i världssamfundet, att supermakten USA inskränker sin beredvillighet att delta i det internationella samfundet. Jag är angelägen om att understryka att moderata samlingspartiet, som har drivit Europafrågorna sedan 30 år tillbaka och varit pådrivande i dem, även är en hängiven anhängare till frihandel. Vi avser också att fortsätta att agera som pådrivare i dessa frågor.

Jag fick i går tillgång till regeringens deklaration, och jag saknar i den rejäla kommentarer till tillväxtens betydelse. I dag har jag lyssnat till statsrådets uppläsning av deklarationen, och hon gjorde i slutet av sitt anförande väsentliga kommentarer till tillväxtens betydelse. Jag glädde mig åt det, därför att det finns politiker i vår krets som talar om att tillväxt inte är ett ändamål i sig. Jag skulle vilja säga att det är det, därför att tillväxten i det

internationella samfundet, i världsekonomin, är den plattform på vilken välfärd byggs. Kan vi inte driva en internationell handelspolitik som garanterar tillväxt i ekonomierna, då råkar vi illa ut.

Därvidlag finns det anledning att peka på särskilt en fråga. Men dessförinnan skall jag säga att det egentligen är mycket svårt att förstå och närmast tragiskt att vi i vår riksdag har partier som energiskt bedriver något slag av svensk Albanienpolitik. Trots att den internationella frihandeln helt uppenbart är medlet med hjälp av vilket tillväxt och därmed välfärdsutveckling i världen skall garanteras, finns partier – miljöpartiet, vpk och halva centern – som säger att Sverige måste isoleras och inte delta i en europeisk integration eller i en världshandelsintegration. Det skall bli intressant att höra hur Per-Ola Eriksson senare i dag svarar på denna provokation. Vi vill veta var ni står. Är ni för den internationella frihandelns utveckling? Kan ni acceptera den fulla europeiska integrationen eller inte?

Det finns en allvarlig fråga vad gäller utvecklingen inom GATT som också berörs i deklarationen. Jag glädde mig åt att läsa den där. Jag har intresserat mig för den i många år och vill därför kommentera den. Det gäller frågan om den internationella skuldkrisen.

Vi har såsom ett i-land och såsom ett högt utvecklat land ett stort ansvar för den internationella solidariteten och för att utveckla nord-syd-dialogen till en väg framåt och inte till ett positionstagande. Ett inslag som jag länge har efterlyst i denna vår internationella solidaritet är naturligtvis att vi skall gå det multilaterala biståndets väg. Det multilaterala biståndet skulle göra biståndsinsatserna från i-länderna mycket effektivare. Även för detta finns uttryck i deklarationen som jag gläder mig åt.

Jag vill så gärna att denna regering, möjligen tillsammans med riksdagen, som jag hoppas är enig, skall göra ytterligare ansträngningar för att avveckla den internationella skuldkrisen. Det tas nu initiativ i USA, men frågan är om dessa är tillräckliga. I sju av tio länder i Sydamerika där val skall hållas före nästa år är skuldkrisen en vardaglig realitet. Vi har sett vad som händer i Peru när de internationella organen ställer krav på en skuldkrisanpassad politik. Demokratin kommer i fara och slås ned.

Demokratin i Latinamerika är mycket skör. Det finns all anledning för oss i de rika länderna i bl.a. Europa att med stora uppoffringar bidra till att denna kris löses. Jag är så medveten som någon kan vara om hur svårt det är. Jag har länge efterlyst ett verkligt internationellt initiativ för att angripa detta problem. Min önskan, fru statsråd, är att den nuvarande regeringen liksom naturligtvis vilken annan regering som helst i Europa tar initiativ till en omfattande internationell konferens i syfte att gå igenom de lösningsmöjligheter som finns för den internationella skuldkrisen.

I Sverige har vi ett engagemang i Parisklubbens hantering av framför allt de afrikanska ländernas skuldsättning. Ett litet engagemang har vi i de Latinamerikanska staternas skuldsättning. Men det befriar oss inte från ansvaret att arbeta med frågan och sträva efter en lösning.

Låt mig avsluta med att framföra några synpunkter på den socialdemokratiska regeringspolitiken såsom ett element i den internationella handelspolitiken. Jag har sagt det förut, men upprepar det gärna, att i min tidigare vision är den internationella handelspolitiken det främsta instrumentet för att

utveckla fred på vår jord och därmed frihet för människorna. Genom ett handelssystem som skapar intresse för varandra tror jag det finns ett medel som är mer verkningsfullt än något annat för att bevara freden.

Internationell handel bygger på att man har förtroende för varandra, och det finns områden, fru statsråd, där man har anledning att påpeka att den socialdemokratiska regeringen brister i förmåga att skapa internationellt förtroende. Jag vill gärna ge några exempel på det.

Jag har nyligen fört en interpellationsdebatt här i kammaren med industriministern om den socialdemokratiska regeringens hållning till förvärvslagstiftningen, alltså vår syn på utländskt kapitals möjligheter och rättigheter när det gäller att komma till Sverige.

Jag gjorde så därför att en mycket väsentlig socialdemokratisk politiker, Lennart Pettersson, ordförande i näringsutskottet, om och om igen har givit uttryck för att åtminstone hans syn är den att vi i Sverige inte är generösa, inte är beredda till ömsesidighet, inte beredda att visa förtroende för utländska investerare. I Sverige drar vi alltså en gräns omkring det svenska.

Detta har naturligtvis varit till stor skada för förtroendet för Sverige i utlandet. Det finns andra exempel som förmodligen har lika stor betydelse, t. ex. den uppenbarligen mycket vacklande hållningen till avskaffandet av valutaregleringen.

Den senaste propositionen till riksdagen innehåller ju serier av parenteser och möjligheter till utvägar. Jag tänker på den fientliga hållningen till befriande av tjänstehandeln. Banklagstiftningen innehåller begränsningar som vi länge har försökt få bort – men regeringen håller emot. Jag tänker också på den bristande förmågan att fatta ett rimligt beslut i frågan om den nordeuropeiska halvöns kommunikationer med kontinenten.

Varför i all sin dar kan inte det socialdemokratiska partiet visa tillräcklig kraft för att genomföra ett beslut om en Öresundsförbindelse? Kan någon människa lämna en rimlig förklaring till detta? Det handlar ju om en förbindelse som verkligen skulle innebära ett steg framåt både när det gäller Sveriges ställning som handelsnation och när det gäller Sverige som medlem av det europeiska samfundet.

Anf. 4 HADAR CARS (fp):

Herr talman, fru statsråd! När jag i måndags framför TV tog del av de många – och många gånger motstridiga – budskapen från demonstrationer och tal på 1 maj, kände jag glädje över att inte vara socialdemokratisk handelsminister. För en sådan bör ju ändå som sin utgångspunkt ha en socialistisk grundsyn, herr talman, dvs. ha stor tilltro till statligt ägande, statlig kontroll och statliga regleringar som medel för politiken.

Handeln, såväl den nationella som den internationella, är ju ett av de många områden, där socialismen visat sin totala oförmåga! I de olyckliga länder som tillämpat socialism har utrikeshandeln betraktats som en restpost: någonting för att bli av med tillfälliga överskott eller för att fylla hål som uppstått på grund av beklagliga misstag i den egna ekonomin. Man har inte velat acceptera utrikeshandeln som en viktig sak i sig – som en hävstång till en bättre ekonomi för alla berörda. Det är liberaler som – i kamp med socialisterna och socialdemokraterna – sett utrikeshandeln med sådana ögon och

som i helhetens intresse sökt ta till vara ländernas relativa konkurrensför-
delar.

På grund av socialistisk trångsynthet har handeln inom och mellan socialistiska länder inte utvecklats. Det är ett skäl, och ett viktigt skäl, till de socialistiska ekonomiernas fiasko. Bristen på ekonomisk utveckling i Öst-Europa är allvarlig och har bl.a. resulterat i svåra, ja kanske oreparabla miljökador. Men ännu värre är de skador socialismen förorsakat i u-länderna. Där bär den ansvaret för miljontals människors armod och död.

Herr talman! När man tänker på den brist på utveckling, den fattigdom, den andliga utarmning och det förtryck som följt i socialismens kölvatten, inser man att man här har att göra med en ideologi som förorsakat mänskligheten omätliga lidanden. Att det skett trots att många som verkat för socialismen gjort det i god tro och i de bästa syften, ändrar inte den dystra verkligheten.

När vi nu ser hur människor runt om i världen – i Östeuropa, i Kina och i de många u-länderna i Afrika, Asien och Latinamerika – kämpar för att komma ur socialismens tvångströja är det, helt förståligt, tillfredsställande att vara liberal, att få företräda en ideologi som visat sig hålla måttet, som skapar de förutsättningar som kan ge de förtryckta hopp om en bättre framtid – inte genom välformulerade tal från tribuner men genom att fungera i verklighe-
tens och vardagens värld.

”Jo men visst”, tänker kanske utrikeshandelsministern när hon hör mig nu. ”Vi är ju i långa stycken överens. Har Du inte läst min deklaration? Där står ju redan i andra meningen att ett fritt handelsutbyte bidrar till ekonomisk tillväxt, ökad sysselsättning, breddat varuutbud och lägre priser. Och jag slår ju där fast”, säger statsrådet, ”att det är en ledstjärna för svensk utrikeshandelspolitik att stärka och utveckla ett öppet multilateralt handelssystem”.

Jo, detta säger den socialdemokratiska utrikeshandelsministern Anita Gradin. Och det är utmärkt att hon gör det. *En* av de saker jag vill ha sagt med min inledning är att sådana åsikter som statsrådet här ger uttryck för inte har sin grund i en socialistisk eller ens socialdemokratisk idévärld. Att de sägs är faktiskt en avspiegling av liberalismens andliga seger över socialismen inom svensk handelspolitik. Men välkommen, Anita, välkommen över till den liberala handelspolitikens ringhörna!

Herr talman! Integrationen i Europa har sitt centrum och sin kraft i den Europeiska gemenskapen och i dess 320 miljoner medborgare. Där är man nu på väg att avskaffa de faktiska gränserna mellan sina länder i syfte att ge medborgarna frihet att bosätta sig och verka där de själva vill inom sitt nya, gemensamma hemland. Man vill också, genom samlade forskningsinsatser och alla de utvecklingsfördelar som en stor marknad medför, ge att detta Europa ökad styrka och en gemensam röst i världen.

Det vill man åstadkomma, i första hand genom att minska spänningarna mellan Väst- och Östeuropa och på så sätt främja freden. Alla i Europa, och alldeles särskilt de i Centraleuropa, vet nämligen att varje krig – med eller utan kärnvapen – skulle innebära deras egen död och ett utplånande av allt vad de byggt upp och håller kärt.

Därför är integrationen i Europa i första hand ett arbete på att befästa freden, friheten och demokratin i vår del av världen.

EG:s framgångar avsätter också resultat i dess omvärld. Det Gemenskapens medborgare med demokrati, mänskliga rättigheter och marknadsekonomi som grund skapat åt sig utövar en oemotståndlig lockelse för människorna i det socialistiska Östeuropa.

Det är uppenbart att det förhåller sig så. Det inser vi, om vi bara för ett ögonblick leker med tanken att utvecklingen i Europas båda delar varit den omvända, dvs. att det centralstyrda, socialistiska Östeuropa haft en mera lyckosam utveckling än det demokratiska, marknadsekonomiskt orienterade Västeuropa. Vem tror att vi då fått höra de nu välkända orden glasnost och perestrojka predikas av ledarna i Kreml?

Men, herr talman, nu är verkligheten den den är. Tack vare det har vi nu fått hopp om att demokratin och frihetens spröda blomma skall rota sig och slå ut i blom också i öst. Genom att ett marknadsekonomiskt tänkande ges allt större utrymme där kan man hoppas att de materiella förhållandena för människorna kommer att förbättras. Efter hand kan då också ekonomierna mellan Europas delar tvinnas samman och på så sätt bidra till att krig i vår världsdel blir något vi för alltid slipper räkna med.

Dit är dock vägen ännu lång. Ändå har viktiga steg tagits. Till dem hör de avtal om ekonomiskt samarbete som träffats eller är på väg att ingås mellan EG å den ena sidan och Ungern, Tjeckoslovakien, Polen och Sovjetunionen å den andra.

I Sverige har vi all anledning att välkomna denna utveckling. Samtidigt får vi notera att vi inte är drivkraften i den. Snarare sitter vi vid sidan av det betydelsefulla som sker. Det är bra om vi från vår plats applåderar. Ännu intressantare vore det, om vi kunde vara med och skjuta på. Det gäller ju ändå frågor som i hög grad berör vår egen fred och säkerhet.

Herr talman! Visst hade det varit en fördel om EFTA:s statsministrar redan när de möttes i Oslo hade kunnat ge Delors en positiv respons på hans propå om att pröva också en tullunion. Men det var statsministrarna inte kapabla till då. Möjligen stod orsaken till detta inte att finna hos den svenske statsministern. Härmed vill jag inte alls ha sagt att en tullunion, om chansen till en sådan nu ändå skulle finnas, löser alla våra problem. Den fria rörligheten inom en med EFTA utvidgad Europamarknad för människor, tjänster och kapital kräver en rad kompletterande åtgärder. Men en tullunion kunde ändå vara en bra startpunkt. Jag undrar om utrikeshandelsministern delar min uppfattning på den punkten.

Mitt intryck av Delors olika uttalanden är annars att han som mest är beredd att bygga till ett litet rum för EFTA-länderna, vägg i vägg med EG och under ett gemensamt tak. Kanske tänker han sig också att man kunde ta upp en glugg i väggen, så att man kunde tala mera obesvärat med varandra inom EG och EFTA.

Värdet av detta vill jag inte alls förringa. Men det förefaller mig också klart att Delors avsikt inte är att ta upp en dörr, än mindre att bjuda EFTA-länderna välkomna att ta plats vid EG:s middagsbord och absolut inte vid de bord där de verkliga besluten fattas. Är inte detta, fru statsråd, en ganska rimlig tolkning av innebörden av Delors utspel?

På längre sikt är jag för egen del övertygad om att ingen svensk regering, och kanske allra minst en socialdemokratisk, kommer att nöja sig med rollen

som ett slags konsult och remissinstans till dem som inom EG fattar beslut om bl.a. ekonomi, finanspolitik, skatter, miljö, sysselsättning, transporter, produktkontroll och konkurrenspolitik, beslut som gäller den gränslösa marknad som också vi vill delta i och som därför – om vi når framgång i våra strävanden – får omedelbart genomslag också i Sverige. Jag undrar om inte Anita Gradin i sak delar min uppfattning.

I utrikeshandelsministrernas deklaration talas om att det på ett femtiotal punkter visserligen råder likartad uppfattning i EG och Sverige om det sakliga innehållet i en lagstiftning eller reglering, men där ändå "en regelrätt förhandling krävs".

Jag skulle vilja be utrikeshandelsministern förtydliga vad hon här avser med ordet förhandlingar. Ordvalet ger intryck av att två likvärdiga förhandlingsparter möts för att tillsammans diskutera sig fram till ett gemensamt ställningstagande i den lagstiftningsfråga som saken gäller.

Men är det så? Gäller inte "förhandlingarna" snarast att klara ut hur Sverige ensidigt måste anpassa sin lagstiftning, så att den stämmer med EG:s? Och detta då som en förutsättning för att EG i det aktuella avseendet skall kunna tänka sig att ge svenska medborgare, institutioner och företag lika behandling med motsvarande egna rättsobjekt. Det vore värdefullt att få denna sak ytterligare belyst.

I sak välkomnar jag den genomgång som regeringen har låtit integrationssekreteriatet göra om hur Sverige skall förhålla sig till de 279 punkterna i EG:s vitbok från 1985. Anita Gradin är väl medveten om att folkpartiet genom mig redan för tre år sedan begärde en sådan genomgång, men att förslaget då och följande år avvisades av regeringen. Till följd av detta förlorade vi tid och tempo, men det är nu som det är.

Däremot kan jag, herr talman, inte förstå varför regeringen vägrade både min partiledare och mig, liksom andra oppositionsföreträdare, att inför debatten i dag få del av innehållet i den nämnda granskningsrapporten. Det innebär att debatten här förs på mer ojämlika villkor än vad som är sakligt motiverat. Handlingssättet rimmar också illa med regeringens försäkringar om att den eftersträvar öppenhet och sakkunskap rörande huvudlinjerna i den svenska Europapolitiken.

Herr talman! Det är glädjande att Uruguayrundan verkar kunna resultera i nya framsteg för frihandeln. Särskilt betydelsefull framstår uppgörelsen om att nu frysa stödet till och skyddet för jordbruket och att långsiktigt sträva mot en marknadsorienterad handel också med jordbruksprodukter. Med denna inriktning kommer i framtiden livsmedel av olika slag att produceras på de platser där sådan produktion är mest ändamålsenlig. Odlingsmarken kommer då att brukas för de syften som den lämpar sig bäst till. Det finns goda skäl att tro att vi alla härigenom kommer att få bättre tillgång till bra livsmedel till relativt sett lägre priser än i dag.

Omställningen är inte problemfri, och det finns anledning att underlätta denna för dem som riskerar att komma i kläm. Jag är dock övertygad om att det för alla odlare kommer att kännas tillfredsställande att tillverka det som marken lämpar sig bäst för med hänsyn till efterfrågan, att få marknadspriser för sina produkter och att komma ifrån alla resonemang om subventioner och konstlade priser.

Av stort värde är det också om tjänstehandeln kommer in under GATT och på så sätt möter minskande handelshinder. Inte minst för länder som Sverige med en stor och växande tjänstemarknad bör detta vara en mycket viktig del i en förhandlingsuppgörelse i Uruguayrundan nästa år.

Sedan regeringen nu i princip har tagit avstånd från sin tidigare tekopolitik och har anslutit sig till liberala värderingar och mål utgår jag ifrån att den också helhjärtat verkar för att vidga u-ländernas marknadstillträde och u-ländernas möjligheter att internationellt marknadsföra sina produkter. Folkpartiet tycker, som bekant, att biståndet är viktigt, men vi är också medvetna om att ökad export är u-landets bästa väg att långsiktigt stärka sin ekonomi och lösa sig ur underutvecklingens och fattigdomens snara. Jag vill fråga Anita Gradin: Delar statsrådet uppfattningen att marknadsekonomi gjort långt mer för att höja välståndet än någonsin någon politisk s.k. reform?

Herr talman! Som utrikeshandelsministern själv framhåller i sin deklARATION är Sverige i viktiga ekonomiska avseenden på fel väg. Till följd av vår höga inflation och den låga produktiviteten förlorar svenska företag allt större marknadsandelar.

Härtill kommer, att svenska företag i sin långtidsplanering måste ta hänsyn både till risken för inskränkningar i Sveriges medverkan i integrationen i Västeuropa och till vad den egendomliga svenska energipolitiken kan komma att kosta. Sammantagna ger dessa faktorer anledning till betydande oro för Sveriges förutsättningar att på sikt hävda sig som handelsnation.

Jag vill understryka, att det inte är hos företagens ledningar och anställda som orsakerna till oron är att finna. Rakt inte. Inom näringslivet finns stor kompetens och betydande kraft till innovationer och anpassning till ändrade marknadsförhållanden.

Det som känns besvärande är att tvingas notera, hur mycket av denna kraft som nu tas i anspråk för att, bl.a. genom stora investeringar utomlands, motverka felaktiga åtgärder och bristerna på rätta åtgärder från regeringens och riksdagsmajoritetens sida. Hela ansvaret för detta skall väl inte läggas i utrikeshandelsministerns knä. Konsekvenserna av den s.k. tredje vägens misslyckade politik får regeringen samfällt bära. Men dess värre inte bara den. I slutändan drabbar den oss alla.

Anf. 5 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Världen håller på att växa ihop. Avstånden mellan olika länder blir allt kortare. De svenska företagen, såväl stora som små, bedriver handel över hela världen och söker ständigt nya handelspartner.

Sverige, som är ett litet land med högt specialiserad produktion, har ett mycket starkt import- och exportberoende på flera viktiga varuområden. Det gör vårt utlandsberoende särskilt starkt och behovet av internationellt samarbete alltmer påtagligt. Det ökar dag för dag. En öppen internationell handel är därför ett avgörande villkor för vårt land. Därför måste vi eftersträva fri handel, men utan att underkasta oss "den starkes rätt".

Ett stort antal människor är sysselsatta i företag med huvudsaklig avsättning av produkterna utanför landets gränser. Främst handlar det om Europa och OECD-länderna. För dessa, liksom för de industriföretag som behöver importera komponenter för sin tillverkning, spelar utformningen av vår handelspolitik en viktig roll.

En öppen och fri handel är bara ett av flera medel för att uppnå ett fungerande samhälle. Frihandel kan inte bara vara ett mål i sig. Då frihandeln kommer i konflikt med andra mål, blir det nödvändigt med modifieringar. Det kan gälla miljöfrågor, och det kan gälla säkerhetsfrågor. Och därmed, herr talman, har Nic Grönvall fått svar på den första delen i sin fråga.

Eftersom den internationella miljöproblematiken blir alltmera påtaglig, finns det anledning att i större utsträckning observera sambanden mellan miljöåtgärder och handel. Det måste komma till klart uttryck i olika internationella organ, t.ex. GATT.

För svensk del betyder exportinkomsterna av skogsprodukter intäkter på ca 60 miljarder kronor. Därför är det utifrån ett svenskt ekonomiskt handelsintresse viktigt att den svenska skogen inte skall drabbas av miljöförstoring. Jag nämner detta bara för att belysa sambandet mellan handel och miljö. Jag tror att Birgitta Hambræus senare i debatten kommer att ta upp den frågan.

Beträffande den senaste GATT-överenskommelsen, som statsrådet Gradin berörde, vill jag nu bara betona att uppgörelsen om jordbruket inte får leda till att vårt land blir avstjälningsplats för jordbruksprodukter som framställts med kemikalier som vi förbjudit i vårt land.

Regeringen förväntar sig en sundare internationell jordbrukshandel, säger statsrådet i sin deklaration. Det är vackert så. Men då vill jag fråga: Vad har regeringen gjort för att det skall råda ömsesidighet på den punkten? Vilka kontrollmöjligheter har regeringen tänkt sig för att vi inte här i Sverige skall importera livsmedelsprodukter som är framställda på ett sätt som inte vi i Sverige har godkänt? Jag tycker också att det i EFTA-debatten kring GATT-överenskommelsen finns övertolkningar om att Sverige skall gå före andra länder då det gäller avreglering av handeln på jordbrukets område.

Herr talman! Intresset för svensk utrikeshandel koncentreras nu nästan helt till EG-området, som en följd av integrationsprocessen inom EG. De svenska företagens direktinvesteringar inom EG får alltmer karaktären av förväntningsinvesteringar i de europeiska ländernas huvudstäder.

Ibland tycker jag också att man glömmer bort att titta på de investeringar som sker inom EFTA-länderna. De har också ökat, i nästan motsvarande grad. Det finns anledning att understryka det i den här debatten. Annars brukar man bara framhålla investeringarna i EG-länderna.

För att Sverige skall kunna hävda sig även i andra länder finns det anledning att inte enbart inrikta investeringarna på EG-länderna. Jag vill därför fråga utrikeshandelsministern: Vad gör regeringen för att stimulera intresset och främja handeln med andra regioner än EG?

Riksdagens beslut om EG våren 1989 innebär att Sverige skall delta i den västeuropeiska integrationen i största möjliga utsträckning, så långt detta är förenligt med vår neutralitetspolitik. Bakom det beslutet fanns en bred politisk enighet. Det var bra och också nödvändigt, och jag vill betona att centern står fast vid detta beslut. Det anger förhandlingsuppläggningsen inför förhandlingarna med EG. Men det får inte innebära att EG-debatten därmed är slut. Detta gäller inte minst i det längre tidsperspektivet – efter 1992.

Sverige har gemensamma värderingar med övriga västeuropeiska länder

inom många områden. Det underlättar automatiskt handelskontakterna och är en väsentlig grund för vårt deltagande i den västeuropeiska integrationen. Men samtidigt måste utgångspunkten vara att vi kan hävda också sådana värderingar där samstämmigheten med EG-länderna inte är lika påtaglig.

Ett deltagande i integrationen i Västeuropa kan ge många fördelar, t.ex. ur sysselsättningssynpunkt och för att främja handeln. Det innebär inte att behovet av en aktiv svensk näringspolitik eller en aktiv svensk politik på andra områden därmed är tillgodosett. Det finns skäl att också restaurera hemmafronten.

Inte heller har svenska exportföretag framtiden tryggad av enbart EG. En del företrädare för svensk industri försöker få oss att tro det.

Andra försöker få oss att tro att ungdomarnas tågluffande i Europa förutsätter medlemskap i EG eller anslutning till en tullunion. Det har märkts ibland i den politiska debatten, i uttalanden från företrädare för näringslivet.

Handeln med EG-länderna har i dag utan tvekan stor betydelse för svensk ekonomi. EG är en betydande handelspartner för vårt land. Ca 50 % av vår export, värdemässigt sett, avsätts inom EG-området. Ändå bör vi, menar jag, i större utsträckning slå vakt om vår handel med andra länder.

Det faktum att hälften av den svenska handeln i dag sker med EG-länderna är inget skäl för att ensidigt inrikta handeln med EG. I stället bör vi eftersträva att vidga vår utrikeshandel till flera länder för att begränsa vår sårbarhet. Det är aldrig bra att lägga alla ägg i samma korg, vilket vi gör om vi koncentrerar handeln till EG-området.

Vi har all anledning att fästa större uppmärksamhet vid den handel som sker med övriga delar av världen. Ca 50 % av exporten går faktiskt till länder utanför EG-området, vilket många tycks glömma bort i den "EG-yra" som nu råder i vårt land.

För Sverige, som är ett litet land med stor utrikeshandel, är det viktigt att bedriva handel med så många länder som möjligt. Vi får inte göra oss beroende av *ett* handelsblock. EG är en tullunion med uppgift att främja inåt och diskriminera utåt. Därför skall vi inte ensidigt stänga in oss i Västeuropa.

Enligt centerens uppfattning är det nödvändigt att Sverige och de svenska företagen kan samarbeta och handla med alla delar av världen, inkl. EG.

Jag vill ange några mål för att utveckla svensk utrikeshandel:

1. Stärk Norden som hemmamarknad genom att avlägsna handelshinder.
2. Stärk EFTA-samarbetet inför de förestående EG-förhandlingarna.
3. Ge EFTA i uppgift att åstadkomma frihandelsavtal med Nordamerika, Japan och Östeuropa, för att nämna några exempel.
4. Utveckla handeln med u-länderna i syfte att stärka deras ekonomiska situation.
5. Utarbeta ett samlat åtgärdsprogram för ett ökat samarbete med öststaterna – särskilt med Baltikum.

Herr talman! Mot bakgrund av den ökade integrationen i Västeuropa inom ramen för EG är det nödvändigt att stärka och utveckla handeln i Norden. De nordiska länderna är inte bara viktiga ekonomiska partner för varandra, utan har också i långa stycken en likartad principiell syn. Därför måste de olika handelshindren i Norden tas bort för att vi skall få en vidgad och utvecklad marknad i vårt närområde.

Norden som hemmamarknad har ju etablerats som mål i det nordiska samarbetet. Det finns emellertid många hinder för handel och ekonomiskt utbyte mellan de nordiska länderna. Det arbete som bedrivits de senaste åren har inneburit kartläggning och vissa principiella riktlinjer. De konkreta resultaten av detta arbete har däremot inte varit så många.

Ett nordiskt program motsvarande EG:s vitbok bör tas fram enligt centerns uppfattning. Syftet bör vara att avlägsna olika handelshinder för att kunna etablera Norden som en riktig hemmamarknad för Sverige. Regeringen måste i det här avseendet forcera arbetet. Jag säger till Anita Gradin: Öka takten i det nordiska arbetet!

Jag har en känsla av att regeringens engagemang för Norden ofta stannar vid vackra tal. Norden har en viktig roll att spela i EG-integrationen, men jordbruksministern, som samtidigt är vår minister för nordiskt samarbete, är inte med i regeringens särskilda EG-råd. Jag tycker att det borde vara lika angeläget att han ingick i regeringens EG-råd som att enskilda statssekreterare ges frihet att förhandla och tolka förhandlingarna inom GATT och EG.

EFTA har en central roll i de svenska överläggningarna med EG och för att främja svensk utrikeshandel. Eftersom de olika EFTA-länderna bör samordna sina förhandlingar med EG är det nödvändigt att stärka EFTA:s ställning. På den punkten delar jag utrikeshandelsministerns synpunkter i deklarationen. Samma inställning kom också till uttryck vid Osломötet.

EFTA-deklarationen från Osломötet visade att organisationen nu måste ställa högre krav på sig själv än vad som hittills gjorts. Det var ett besked som centern noterar med tillfredsställelse.

Mycket talar för att EFTA behöver juridiska organ jämställda med EG:s, men utan den överstatlighet som kännetecknar EG-organen. I dagens handelspolitiska deklaration säger statsrådet att "ingen institutionell form för det framtida samarbetet skall uteslutas på förhand". Jag vill fråga Anita Gradin vad hon menar med den formuleringen.

EFTA-samarbetet bör också ges vidare ambitioner än att enbart tjäna ett förhandlingssyfte i överläggningarna med EG. Jag tycker att EFTA borde få en central uppgift i arbetet med att åstadkomma frihandelsavtal också med andra länder och ländergrupper än EG.

Nordamerika är redan nu näst efter Västeuropa vår viktigaste exportmarknad. Det får inte glömmas bort. Sverige och de nordiska länderna eller hela EFTA-blocket bör verka för frihandelsavtal med Nordamerika. Även med Japan och andra dynamiska regioner bör vi eftersträva en utvidgad handel.

Näringslivets organisation i Sovjetunionen håller på att förändras. Statshandelssystemet håller på att mjukas upp. Enskilda företag har nu rätt att bedriva handel under vissa fastställda villkor. Utvecklingen i Baltikum är av stor betydelse. Därför bör vi eftersträva ökade kontakter och handelsutbyten mellan t.ex. Gotland, sydöstra Sverige och det baltiska området.

Hela den nya utvecklingen i Östeuropa kan för Sverige, som geografiskt ligger nära, få ökad betydelse i det längre tidsperspektivet. Jag uppfattar regeringens deklaration så, att regeringen och utrikeshandelsministern ansluter sig till de tankegångar som vi i centern tidigare presenterat t.ex. i våra motioner om handeln och ett vidgat Europasamarbete. Det är bra att det finns samsyn på den punkten.

EG har upprättat officiella avtal och kontakter med östeuropeiska länder via SEV. Det finns enligt vår uppfattning ingenting som motsäger att EFTA-länderna skulle kunna spela en mera aktiv roll i handel och industriell utveckling i samarbete med Östeuropa.

Även den dynamiska utvecklingen i olika länder i Ostasien bör öppna för ökad svensk handel med denna del av världen, liksom med tredje världens länder. Deras roll i världshandeln tycks falla i glömska i det korta EG-perspektivet, som nu i alltför hög grad präglar svensk politisk debatt.

Herr talman! Sverige skall självfallet pröva de olika förslag till harmonisering av lagar och förordningar som följer i spåren på EG-integrationen. Men det får inte innebära att vi villkorslöst går in i ett fördjupat samarbete med EG. EG-harmoniseringen får inte innebära att vi gör avkall på viktiga miljö-, hälso- och regionalpolitiska ambitioner eller på Sveriges neutralitetspolitik. Med det sistnämnda har jag också svarat på den andra delen av Nic Grönvalls fråga.

Statsrådet Gradin hänvisade i sitt anförande till de 24 olika arbetsgrupper som arbetar med EG:s vitbok och den särskilda redovisning som lämnats till riksdagen i dag.

När det gäller den särskilda redovisningen i EG-frågan är det – det vill jag betona, och jag ansluter mig här till vad exempelvis Nic Grönvall sade – otillfredsställande att den har lämnats till riksdagen så sent att vi inte har hunnit läsa in materialet till dagens debatt. Likaså är det otillfredsställande att regeringen anser det viktigare att först informera massmedierna innan vi får information här i riksdagen. Nu kan någon invända att informationen var avsedd för en senare debatt, men då ställer jag frågan: Varför ordna en presskonferens kl. 8 på morgonen, om det här dokumentet var avsett för en senare debatt?

Det är otillfredsställande att riksdagen får stå så offside i de olika EG-förhandlingarna och när det gäller den EG-information som av allt att döma finns att ge.

Delar av regeringen ingår nu tillsammans med företrädare för industrin och de fackliga organisationerna i EG-rådet, som har bildats som ett resultat av fjolårets riksdagsbeslut om EG. I de olika arbetsgrupperna bedrivs ett arbete som riksdagen inte har insyn i. Detta är inte tillfredsställande ur demokratisk synpunkt.

I den allmänna debatten riktas ibland farhågor för att regeringen vill "smyga på" svenska folket förhandlingsuppgörelser med EG utan att riksdagen fått tillfälle att yttra sig under förhandlingsarbetet. Det handlar i slutändan om "take it or leave it". Det finns anledning att regeringen tar allvarligt på de här kritiska synpunkterna. Riksdagen måste på ett mera aktivt sätt än hittills komma till tals i den pågående EG-processen. Informationen till riksdagen om harmoniseringen med EG måste förbättras. Annars verkar det som om regeringen smyger omkring med EG-frågorna som en tjuv om natten, och det var kanske inte meningen. I dag får exempelvis Antonia Axelsson Johnson och fackliga företrädare i EG-rådet mer information än riksdagens ledamöter.

Från centerns sida har vi aktualiserat att det behövs ett parlamentariskt organ. Det räcker inte med EFTA-delegationen. Jag vill fråga Anita Gradin:

Vad avser den socialdemokratiska regeringen att vidta för åtgärder för att riksdagen på ett mera aktivt sätt skall kunna följa och ta del av förhandlingarna med EG? Eller skall riksdagen först i sista stund få information?

Herr talman! I slutet av sitt anförande tog statsrådet upp handeln med u-länderna och deras situation.

I alltför hög grad har u-länderna och deras situation kommit i skuggan av den Europadebatt som nu förs alltmera intensivt både i vårt land och i hela Europa. Det är olyckligt. Det är också allvarligt när u-ländernas andel av den svenska utrikeshandeln – med undantag av Asien – har minskat, som utrikeshandelsministern påpekade.

Sverige har anledning att aktivt arbeta för att förbättra u-ländernas situation och inte medverka till att resa nya murar mot dessa länder. Den risken är påtaglig, om vi koncentrerar vårt arbete inom utrikeshandeln på enbart EG och Västeuropa.

Flera olika skäl talar för att vi aktivt måste arbeta för att stödja u-länderna bl.a. genom att underlätta deras export. U-länderna måste exportera för att kunna köpa för sin utveckling nödvändiga varor, men också för att klara av sin ofta svåra skuldbörda.

En öppen och fri handel fungerar bäst när parterna på världsmarknaden agerar utifrån likartade förutsättningar. Införande av handelshinder mellan utvecklade och industrialiserade länder bör inte accepteras, inte heller mellan u-länder och industriländer.

Frihandelssystemet kan dess värre leda till negativa effekter vad beträffar fördelningen av ekonomiska resurser mellan industri- och utvecklingsländer. Det är därför angeläget att en öppen och fri världsmarknad inte förstärker obalansen som nu råder mellan fattiga och rika länder.

Avslutningsvis, herr talman, dagens handelspolitiska debatt förs – som flera talare har påpekat i debatten – i ljuset av den ökade fixeringen till EG. För de som nu håller på att stirra sig blinda på EG finns det anledning att påminna om att Europa är större än EG. Världen är större än Europa! Det skall vi utnyttja, eftersom det öppnar möjligheter för ekonomiskt mycket intressanta perspektiv i handelspolitiska sammanhang.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 6 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Till att börja med vill jag uttala tillfredsställelse över det tillkännagivande som riksdagen riktat till regeringen om behovet av ett handelskontor i Sovjet. Det tillmötesgår delvis det gamla vpk-kravet om inrättandet av ett statligt handels- och bytesbolag riktat mot Östeuropamarknaden. Det ligger också i linje med vårt partis vilja att Sverige skall föra en mer alleuropeisk politik.

Det är ur flera utgångspunkter önskvärt att vår handel med Sovjetunionen utvecklas. I det sammanhanget är ju Sveriges tysta medgivande till att medverka i USA:s teknikembargopolitik oerhört skadligt. Den skadar våra möjligheter till export och kringskär vårt nationella oberoende. Är ministern beredd att ta initiativ till åtgärder som på sikt bringar teknikembargot att upphöra?

Vpk kämpar för ett ekonomiskt system som upphäver rovdriften på människor och natur, hejdar krisen i ekosystemen och försonar natur och industrialism. Vi kämpar för fred, nedrustning och upplösning av militärblocken.

Dessa utgångspunkter bestämmer vårt ställningstagande till EG och till den större frågan om Europa.

Vpk försvarar Sveriges alliansfrihet och neutralitet. EG är en sammanslutning styrd av länder som ingår i NATO, en av världens stora militärallianser. Alliansfrihet omöjliggör därför medlemskap i EG.

Alliansfrihet kan dock inte heller förenas med en nära anpassning till EG ekonomiskt eller rättsligt. En sådan anpassning skapar beroenden och bindningar som inkräktar på den utrikespolitiska självständigheten. Sådana beroenden är skadliga för Sveriges säkerhetspolitik och skulle öka spänningen i Europa. Den pågående anpassningen till EG ger en sådan typ av beroende. Ett självständigt Sverige kan däremot spela en aktiv och skapande roll för avspänningen och samverkan mellan Europas länder.

Vpk slår vakt om Sveriges nationella självbestämmanderätt och kämpar för en utvidgning av folkets demokratiska rättigheter på alla samhällsområden. Ökat beroende av EG är ett hot mot demokratin. Ett sådant beroende ökar de stora kapitalens makt och ger EG-byråkratin ett bestämmande över vår nationella utveckling. Det försvårar en omgestaltning av det svenska samhället i demokratisk, socialistisk och ekologisk riktning.

EG befäster också privilegierna och klyftorna i världsekonomin. Med sin protektionistiska hållning utåt och sina anspråk på att styra andras handelsvillkor motverkar EG en handel på verkligt fria och rättvisa villkor.

EG är redan en föråldrad typ av formation och hämmar därmed ett globalt tänkande. För ett avancerat industriland som Sverige ligger framtiden i att ha ett öppet förhållande till världen i dess helhet.

I den politiska kampen står EG på de stora kapitalens sida. De s.k. fyra friheter EG proklamerar handlar helt om friheten att förfoga över produktionsresurser, inkl. människor. Arbetarnas och folkmajoritetens politiska och sociala fri- och rättigheter ingår inte.

EG:s övernationella myndigheter står inte under någon demokratisk kontroll från medborgarna. Dessa organ banar väg för privatintressen och begränsar offentligt inflytande och insyn. De står för en kommersiell ideologi, oförmögen att ge lösningar på vår tids miljökras, krigshot och sociala problem. Därför är en svensk EG-anpassning ett allvarligt hot mot progressiva strävanden. Detta gäller trafik och miljö, regional utveckling och livsmedelsproduktion, liksom också arbetsliv och jämställdhet mellan könen. De ledande krafterna inom EG intar en konservativ hållning i grundläggande samhällsfrågor. Detta visar sig tydligt i kvinnosyn och kvinnors levnadsförhållanden. Det tar sig även uttryck i passivitet inför massarbetslösheten, inför framväxten av ett stort underproletariat i Västeuropa och inför invandrarnas rättssituation.

En kritisk och självständig hållning till EG får dock inte utesluta en livlig och öppen relation till Västeuropas länder och folk. De utgör viktiga och naturliga partner för Sverige, ekonomiskt och kulturellt. Däremot bör Sveriges beroende inte drivas längre än nu eller få hämma samverkan med

andra länder. Denna samverkan bör tvärtom utvecklas. Detta gäller inte minst det nordiska samarbetet.

Vpk är ett internationalistiskt parti. Vi tar fasta på den ursprungliga, klassiska tanken på ett fredens och folkförsoningens Europa. Därför arbetar vi för ett nytt alternativ i Europapolitiken.

Ytterligare regionalisering av Europa måste undvikas. Ett alleuropeiskt samarbete måste organiseras. Det kan ske genom ett nytt, vidgat Europaråd, omfattande världsdelen alla stater.

En sådan organiserad alleuropeisk samverkan måste formas utifrån ömsesidig respekt för de enskilda ländernas självbestämmanderätt och med erkännande av att det i Europa existerar olika sociala och ekonomiska system.

Ett alleuropeiskt råd bör samla staterna till gemensamt arbete för att lösa de svåra problem som i dag tynger Europa. Program bör utarbetas mot massarbetslösheten, mot miljökrisen och för nedrustning och kärnvapenfria zoner. Ett särskilt program för humanisering av lagar och reducering av rese- och gränshinder för enskilda personer bör utarbetas. Vetenskapligt och kulturellt samarbete bör byggas ut på basis av fria kulturskapares och forskares kontakter. Inriktningen skall vara ett folkens ömsesidiga berikande genom utnyttjande av Europas kulturella mångfald. Detta är alternativet till kommersiella standardkulturer och uppbindning av forskningen i teknokratiska projekt, styrda av storfinans och NATO-militär.

Handeln med varor och tjänster, liksom andra ekonomiska relationer mellan Europas länder bör formas på grundval av nationell självständighet, likaberättigande och ömsesidiga fördelar. Nationer i Europa får inte påtvinga varandra restriktioner gentemot tredje land, ej heller acceptera sådana krav från stormakter utanför Europa.

Den urskillningslösa friheten för de stora kapitalen får inte styra villkoren för det ekonomiska utbytet. Frihandel enbart på kapitalens villkor leder till extrem, osund specialisering. Varje land bör kunna förbehålla sig en rimlig grad av mångsidighet i sin ekonomiska struktur. Detta leder till bättre ekonomisk balans, motståndskraft mot kriser samt till snabbare ekonomiska och tekniska framsteg. Integreringen inom länder är viktigare än integreringen mellan länder.

I högt utvecklade industriländer ökar ständigt sambanden mellan samhällets olika delar och funktioner. Därmed växer också betydelsen av de offentliga verksamheterna och av insatser på sociala och kulturella fält. Tillväxten i sociala och kunskapsmässiga termer får därför långt större betydelse än tillväxt i flödet av kommersiella produkter.

EG som maktstruktur representerar i dag överklassens och det multinationellt orienterade kapitalets intresse. Mot detta etablissemang måste de breda folklagren mobilisera. En kamp måste föras i alleuropeisk skala för allas rätt till arbete samt för likaberättigande mellan kvinnor och män liksom mellan alla etniska grupper. Kampen måste ta sikte på att stärka de breda folklagrens ställning i Europa och på att vidga de ännu svaga medborgerliga och demokratiska rättigheterna. Kampen måste dessutom inriktas mot den ansvarslöshet inför miljöförstörelsen som nu kännetecknar hela det industrialiserade Europa.

Under debatten i dag har frågorna om u-länderna och skuldkrisen tagits upp. Jag menar att Sverige måste gå i spetsen för att få de enorma skuldbelopp som utvecklingsländerna lånat upp avskrivna. U-länderna betalar långt mer i skuldtjänst än vad de får i bistånd och nya lån från OECD-länderna. 1982–1988 mjölkades de på 340 miljarder dollar. Det motsvarar 4–5 Marshallplaner.

Därtill kommer de vinster som de transnationella företagen tar hem, de exportförluster som u-länderna gjort till följd av drastiskt försämrade råvarupriser, deras utbetalningar för licenser och patent och en hel del annat.

U-länderna sjunker allt djupare ner i skuldräsket. När de inte kan betala skuldtjänsten – räntor och avbetalningar på lånen – kommer Internationella valutafonden, IMF, med sin medicin: strukturanpassning. Devalvera och strama åt kreditmarknaden! Sänk skatterna! Minska socialutgifterna och slopa subventionerna på livsmedel och tjänster! Avskaffa valutarestriktionerna! Exportera!

Aldrig att IMF föreslår en jordreform, som skulle kunna ge mat åt folk. I stället blir resultatet av exportdriven att ännu mer jord tas i bruk för exportgrödor. Aldrig att IMF kräver nedskärning av militärutgifterna. Man vet att förtryckapparaten behövs för att tvinga ner den beska medicinen.

När de skuldsatta länderna tvingas skära ner på hälsovård och utbildning, ökar barnadödlighet och analfabetism. Undernäringen blir allt värre bland gravida och ammande kvinnor. Fler barn föds underviktiga – 60 % av de nyfödda väger under 2 kg i Nigeria – och många får bestående hjärnskador. 1988 dog en halv miljon barn i u-världen till följd av det som kallas "skuldkrisen" – 1 400 om dagen. FN:s barnfond Unicef kallar detta "en illgärning mot en stor del av mänskligheten".

När exporten forceras, hårdexploateras naturresurserna. I Centralamerika har över 60 % av skogen skövats för att producera kött för Nordamerika. I norra Mexico används grundvattnet för att odla grönsaker för USA. I Thailand har maniokodlingarna 30-dubblats och skogen krympt från 72 % till 17 % av landets yta.

I Malaysia avverkas dagligen 7 km² regnskog. Timret exporteras huvudsakligen till Japan. Botswana har satsat på köttexport till EG. Det har lett till överbetning och ökenspridning. Befolkningen livnär sig med utländsk livsmedelshjälp.

Detta är ett exempel på likvidering av viktigt naturkapital. Det är också exempel på att handel och exportframgångar inte är tillväxt i ordets verkliga bemärkelse. Det kan också vara ren skövling, ren rovdrift. Olika siffror cirkulerar, men den aktuella uppgift som jag känner till är att 1 ha tropisk regnskog försvinner var tredje sekund. Detta är ett storskaligt, globalt miljöproblem, som innebär att man håller på att utarma jordens skogsresurser och får en enorm ökenutbredning som följd.

I Sudan har Världsbanken spenderat drygt 300 milj. kr. på bekämpningsmedel för att skydda bomullsskörden mot skadedjur. Dessa blev resistent, så kostnaderna steg och närmar sig värdet av den skördade bomullen. Det är exempel på misshushållning. Haven fiskas ut – allt för att mätta IMF:s heliga ko, exporten.

Detta kan inte kallas "kris". Det är en katastrof för u-länderna, ett krig,

om man som Clausewitz definierar krig som en våldshandling med mål att tvinga motparten att göra som man vill. Det är en kontrarevolution. Det som tredje världen tillkämpat sig sedan länderna blev självständiga, tar imperialismen nu tillbaka.

Imperialismens nya erövringskrig går inte ut på att lägga under sig territorier. Det räcker att erövra resurser. De transnationella företagen har inget intresse av att administrera besittningar "över haven". Med skuldtjänsten som piska och Internationella valutafonden som domptör får man skuldländernas regeringar att uppträda som man önskar. Och det gäller för övrigt inte bara u-länder. Jugoslavien, Polen, Rumänien och Ungern har också fått smaka på IMF:s piska.

Länder som vill pröva andra vägar avstängs från lån. Effekten förstärks när också de bilaterala biståndsgivarna kräver att mottagarlandets regering kommer överens med IMF, vilket även Sverige tycks ha gjort. De tror mer på IMF:s sakkunskap än sina egna biståndsorgan. I Sverige har denna tilltro till finansexperternas överlägsenhet lett till att skuldförhandlingarna med u-länderna överförts till finansdepartementet.

Bankerna har insett att de aldrig kan driva in hela skulden, och därför säljer de skuldbreven till reapis. Detta kallas för "kapitalisering" av skulder. Ett riktigare namn vore rekolonisering, för köparna löser in skuldsedlarna till fulla värdet i skuldlandets valuta och till mycket förmånlig kurs, efter alla av IMF framtvingade devalveringar. För de pengarna köper de aktier och andra tillgångar. Bankerna tjänar trots nerskrivningar mer på dessa lån än om de hade placerat pengar i engelska eller amerikanska statspapper.

Man socialiserar skulderna och privatiserar tillgångarna. U-länderna hamnar i ett nytt beroende. Deras tillgångar återgår i utländsk ägo. På sikt hotas folksuveräniteten. I de mest skuldyngda länderna börjar man frukta att bli uppköpt.

Ur miljö-, matförsörjnings- och solidaritetsaspekt är följderna av skulderna helt oacceptabla. Inom vpk anser vi, som jag tidigare framhållit, att Sverige borde ta initiativ för att få dessa skulder avskrivna. Jag vill fråga ministern: Är ministern beredd att arbeta för en sådan internationell avskrivningslinje?

Som internationalister kämpar vpk för internationell solidaritet och för en grundläggande förändring i den ekonomiska och politiska världsordningen.

Det framtida, samverkande Europa måste förändra sin roll i världen. EG är ägnat att befästa Europas imperialistiska roll. De ledande EG-länderna deltar aktivt i konspirationer och väpnad aggression mot folk i tredje världen. De saboterar FN:s strävanden i bl.a. Sydafrikafrågan. De försvarar tredje världens ekonomiska underordning.

Kampen för det nya Europa, folkens Europa, måste bryta denna maktställning och självcentrering. Detta fordrar att också EG:s nuvarande maktstrukturer bryts sönder. Vägen måste öppnas för en europeisk självprövning och ett nytt europeiskt medvetande om vår världsdels ansvar för en socialt rättvis och ekologiskt ansvarig värld. Kampen mot de multinationella kapitalen måste föras upp på internationella organisationers nivå.

Så kan Europa äntligen göra upp med sin destruktiva roll i världen. Så kan den europeiska kommersialismen ersättas med det som är vår världsdels

bestående insats för mänskligheten: den europeiska humanismen.

Herr talman! Slutligen vill jag instämma i den allmänna kritik som riktats mot det helt otillständiga i att regeringen, som jag anser, inte i tid gett oss ett tillräckligt bra informationsmaterial och underlag för debatten. Själv fick jag regeringsdeklarationen när jag satt här i kammaren då debatten skulle inledas. Detta är helt otillfredsställande.

Anf. 7 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Det är bra att vi genom Paul Lestander fått en katalogaria över alla de giftigheter den svenska anti-EG-rörelsen har att komma med. Det finns anledning att återkomma till de olika punkterna i den katalogarian: det går inte inom ramen för en kort replik. Men jag noterar ändå Paul Lestanders mycket grova förolämpningar mot de människor av olika politisk färg, liberaler, socialdemokrater, konservativa, kristna – och kommunister, som aktivt arbetar inom EG för att med EG som medel främja freden, demokratin, respekten för mänskliga rättigheter, socialt västånd och en bättre miljö i Europas alla delar.

Paul Lestanders inlägg är också en förolämpning mot alla de u-landsmedborgare som i nära samarbete med Gemenskapen ser ett hopp om utveckling och därigenom om resurser att komma till rätta med bl.a. miljöproblemen. Det är, herr talman, fattigdomen i u-länderna – en fattigdom som ofta fördjupas genom satsningar på misslyckad socialism – som är grund både till skuldskrisen och till miljöförstörelsen. Detta kan hävas genom skuldavskrivningar, ekonomisk utveckling och öppen handel. Allt detta kräver samverkan med EG.

I detta anförande instämde Nic Grönvall (m).

Anf. 8 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Om Sverige vore medlem i EG, vilket i varje fall inte jag vill att vi skall bli, skulle naturligtvis både folkpartister och kommunister inom den politiska ramen arbeta med EG-frågorna. Det är en självklar politisk utvecklingsväg att de partier som verkar i de här parlamenten inom EG också arbetar med EG-frågorna, eftersom dessa länder redan är anslutna. Men när det gäller frågan om Sveriges anslutning måste det i en fungerande politisk demokrati som vår vara självklart att även kommunister på samma villkor som andra framlägger sin syn på verkningarna för Sveriges del av en anslutning.

Det har i denna debatt förekommit inslag av en oerhörd indignation över att det i Sveriges parlament finns kritiker mot olika grader av associering eller anslutning till EG. Det tycker jag är ett antidemokratiskt tänkande. Att vi anser att Sverige inte skall vara anslutet till EG innebär inte att vi förolämpar människor i de länder som redan tillhör Gemenskapen. Vi framför endast vår synpunkt på hur Sverige bör förhålla sig till EG. Det är ett politiskt förhållningssätt och ingenting annat.

Anf. 9 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först korrigera Paul Lestander på en punkt. Han sade i sitt anförande att EG var stark motståndare till sanktioner mot Sydafrika. Den av honom så förkättrade kommissionen har ju uttalat sig för att man skall införa fullständiga sanktioner mot Sydafrika.

Sedan, herr talman, vill jag säga att Paul Lestander säkerligen mycket väl vet att det största kommunistiska partiet i någon demokrati, det italienska, inte av nödvång utan av fri vilja och med stor entusiasm arbetar för att stärka den Europeiska gemenskapen, därför att man har tilltro denna. När Paul Lestander som företrädare för ett svenskt kommunistiskt parti spyrr sin galla över människor som arbetar politiskt inom EG, träffar det inte minst hans egna partikamrater i Italien och i andra länder inom Gemenskapen.

Anf. 10 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Jag känner till det italienska kommunistiska partiets hållning i denna fråga, men vänsterpartiet kommunisterna i Sverige förbehåller sig naturligtvis rätten både att ha sin egen åsikt om EG oberoende av de italienska kamraternas åsikter och att helt självständigt formulera sina åsikter. Det är möjligt att folkpartiet har ett annat förhållningssätt till internationella frågor, dvs. att man följer någon form av s.k. falsk internationell eller att man har mer nivellerade möjligheter att uttrycka sina åsikter. Men för oss i vänsterpartiet kommunisterna är det som vanligt hedervärt att framhålla vår åsikt och själva formulera oss i allvarliga politiska samarbetsfrågor.

Tredje vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Som nytillkommet tillskott i denna kammare har vi inte erfarenhet av alla sedvanor. Sedvanan – om det nu är en sedvana – att samma morgon som en handelspolitisk debatt skall äga rum till kammaren överlämnas väsentligt underlag för debatten tycker vi, liksom alla övriga oppositionspartier, innebär ett klandervärt beteende av regeringen. I detta avseende instämmer vi i vad Nic Grönvall inledningsvis sade.

Jag skall inte beröra EG-frågan i stort – Per Gahrton kommer senare i debatten att uppehålla sig vid den. Jag kommer mera att hålla mig till de allmänna handelspolitiska frågorna och GATT-frågan.

Jag kan inte låta bli att beröra vad Nic Grönvall sade inledningsvis. Det anknyter till en debatt som vi hade för inte så länge sedan här i kammaren. Han talar återigen om Europafrågan när han menar EG-frågan. Jag har försökt klargöra skillnaden mellan Europa och EG. Europa har 33 stater. Det sträcker sig från Uralbergen till Atlanten i öst-västlig riktning och från Malta till Nordkap i nord-sydlig riktning. Samarbetet med EG kan diskuteras, och samarbetet med Europa kan också diskuteras. Men det förvirrar diskussionen om man blandar ihop begreppen.

En svensk författare skrev för några år sedan om Sverige som ett kupésamhälle. Jag kunde inte låta bli att tänka på detta när jag hörde statsrådet Anita Gradins inlägg i denna debatt.

För några veckor sedan hade vi en biståndspolitisk debatt här i kammaren. Det var ett resonemang mellan specialister på u-landsproblem samlade i en kupé. I dagens debatt har det samlats ett antal personer som anser sig sakkunniga när det gäller internationell handel – det är alltså nästa kupé. Samtidigt har vi en riksdag som borde ha en helhetssyn på det globala samarbetet mellan människor och stater, och framför allt: vi har bara en jord, planeten Tellus, och den måste vi vara rädda om, för det finns ingen jord i reserv. Vi miljöpartister menar att detta måste vara utgångspunkten för den politik som förs, oberoende om det är fråga om u-hjälpsdebatt eller handelspolitisk debatt. Vi har bara en jord, och det finns ingen ny i reserv.

Vi menar också att det är viktigt att ha en ideologisk grund att stå på när man diskuterar politiska frågor, både de stora och de små. Handelspolitiken är onekligen en stor fråga. Vår grund är de fyra solidaritetskraven: solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet, solidaritet med världens folk, solidaritet med människor i vårt eget land samt solidaritet med kommande generationer. När vi med dessa utgångspunkter ser på världen kommer vi, med den kunskap som vi besitter om tillståndet på planeten, att finna att vi har all anledning att känna stor oro.

Herr talman! Vi oroar oss över en hänsynslös exploatering av jordens tillgångar. Det gäller lagertillgångar som kol, olja, naturgas, metaller och andra mineraler. Det gäller jordbruksmark som förstörs genom jorderosion, försaltning, ökenutbredning, asfaltering eller kanske av bebyggelse och golfbanor. Vi ororas av att detta perspektiv saknas i regeringens syn på handelspolitiken.

I stället talas det om värdet av ökad handel och ökad tillväxt, trots att vi knappast kan tvivla på att den sortens tillväxt som i-länderna driver fram kommer att leda till att mänsklighetens knappa resurser snabbt förbrukas. Vi oroas över Anita Gradins tillfredsställelse över möjligheten till ökad export av tropiska produkter, utan att hon ifrågasätter vad detta har för ekologiska konsekvenser, vare sig det gäller tullfrihet på elfenben eller diverse tropiska trädslag. Vi oroas över regeringens tilltro till värdet av ökad internationell handel, när vi vet att det med all sannolikhet betyder att industriländerna sprider sin teknik och sina förbrukningsmönster till de fattiga länderna. Vi vet ju redan att den rika femtedelen av världens befolkning – de som bor i de s.k. utvecklade länderna – förbrukar ungefär tre fjärdedelar av världens råvaror, energi, mineraler etc.

Vi menar att regeringen i första hand borde ifrågasätta de förbrukningsmönster som de rika länderna har, eller tror regeringen och socialdemokratin att världen tål en råvaruförbrukning som är fyra gånger högre än dagens?

Vi har ungefär 10 bilar på 25 svenskar. Vad tror Anita Gradin om samma biltäthet i Kina, Indonesien och Latinamerika? Vi oroas över industriländernas stora förbrukning av fossila bränslen som leder till stora utsläpp av koldioxid och därav följande växthuseffekt. Vi oroas över de stora utsläppen av klorerade kolväten, freoner och haloner, som hotar att upplösa det skyddande ozonskiktet. Det är i-länderna som har de dubbla ansvaret för att vara huvudanvändare av dessa tekniker och samtidigt sprida dem till u-länderna. Följderna av denna teknik drabbar hela världen, u-land liksom i-land. Naturligtvis kommer även människor i u-länderna att få hudcancer på

grund av det upplösta ozonskiktet, lika väl som vi, trots att de aldrig har ägt ett kylskåp eller en halonbrandsläckare.

Herr talman! Vi i miljöpartiet oroas verkligen över att vi har en regering och ett regeringsparti som tycks sakna sjukdomsinsikt. Planeten Tellus är nämligen ganska sjuk. Om vi vill vara solidariska på alla de fyra områden som jag inledningsvis nämnde, måste detta sätta sin prägel på hela vår politik, speciellt handelspolitiken. Jag vill därför fråga Anita Gradin: Ställer regeringen sig bakom solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet? Ställer regeringen sig bakom solidaritet med världens befolkning, med människor i vårt eget land och med kommande generationer? Om regeringen ställer sig bakom dessa fyra solidaritetskrav, vad blir då slutsatserna när det gäller handelspolitiken?

Vi miljöpartister måste resa en rad frågetecken inför Anita Gradins honnörsord i inledningen till hennes anförande. Anita Gradin hyllar ett fritt handelsutbyte. Vad garanterar att det inte blir frihet enbart för den starke och smarte, dvs. för industrivärlden? Anita Gradin talar om ekonomisk tillväxt. Är det en ekologisk sund tillväxt hon avser, eller en concertillväxt som ytterligare påskyndar exploatering och förstöring av knappa naturresurser? Det gäller att fylla orden med innehåll. Anita Gradin talar om tekniska landvinningar som sprids, vilka landvinningar avses? Är det flera bilar, flygplan och atomreaktorer som hotar med snabbare ökning av växthuseffekten och radioaktiv försmutsning? Det är dags att klarlägga retorikens verkliga innehåll.

Det talas ofta om de fyra friheter som EG:s inre marknad strävar efter. Eftersom frihet är ett honnörsord – något som alla anser vara eftersträvänsvärt – så accepteras ofta detta tal utan kritik. Vi miljöpartister vill att dessa friheter skall analyseras. Vad gäller dessa friheter? Frihet från vad och frihet till vad? Detta gäller inte bara EG utan i lika hög grad GATT-överenskomsten. De fyra friheterna kan nämligen bli frihet från ansvar och frihet att exploatera. Miljöpartiet menar att det är en stor risk att dessa negativa frihetsaspekter blir de dominerande om vi kritiklöst accepterar Jacques Delors frihetsmål som i praktiken kan gå ut över både natur och människor.

När regeringen uttrycker sin förtjusning över att den internationella handeln har ökat, måste vi miljöpartister fråga oss – och för övrigt behöver alla fråga sig: – detta betyder kanske att den internationella specialiseringen ökat, att produktionen blivit mer storskalig och att varorna transporteras mer än förut? Specialisering, storskalighet och ökade transporter över gränserna är faktiskt energikrävande, och energi är en knapp resurs. Ja, men vi sparar arbetskraft och ökar effektiviteten i produktionen genom specialisering och handel, säger man då i David Ricardos anda. Ja, men det är faktiskt inte arbetskraft som världen har ont om. Arbetskraft är en ständig, förnybar resurs, medan oljan, som är grunden för det moderna transportväsendet, inte är förnybar och inte heller den natur som försuras och dödas av trafikens utsläpp. Nic Grönvall, tänk på detta i samband med Öresundsbron!

Ett av hoten mot världsfreden och den ekonomiska stabiliteten är skuldskrisen. Därom tycks vi alla vara överens. Regeringen konstaterar att problemen är olösta. Jag vill fråga: Har icke Sveriges regering skyldighet att söka en lösning på dessa problem och komma med idéer och förslag? Är icke

dessutom skuldkrisen en talande demonstration av vilka resultat man kan vänta sig om man inför fullständigt fria kapitalrörelser? I detta fall har det lett till bortslöjade pengar till investeringar av tvivelaktigt värde i vissa u-länder och till lyxkonsumtion i stor utsträckning samt inte minst en snabb påfyllning på många schweiziska bankkonton.

Anita Gradin berör också Sydafrika. Vi beklagar att regeringen inte har kunnat göra mer för att kontrollera svenska företags metoder att överträda exportförbudet när det gäller Sydafrika. Vad som också är av vikt är att vi moraliskt brännmärker de företag som med diverse knep kringgår Sveriges exportförbud med hjälp av bulvaner eller dotterföretag i andra länder.

Herr talman! Miljöpartiets grundläggande kritik mot de doktriner som dominerar handelspolitiken är att man i dessa förfallit till att bara räkna pengar. Pengar kan inte ätas. Miljö- och naturresurser har, så länge de inte har exploaterats, inget värde med det räknesättet. Man accepterar utan kritik en tilltagande storskalighet som inte bara leder till en ökad resursförbrukning, utan också gör att själva produktionskostnaden blir lägre. Detta medför en rad dolda kostnader som stat och kommun skall ställa upp och betala. Det gäller den s.k. infrastrukturen och människors tid och välbefinnande.

Ju större skala, desto längre arbetsresor. I storstäder med storskaliga arbetsplatser är ett par timmars tid för resor till och från arbetet ingalunda ovanligt. Det är i själva verket obetald arbetstid som den enskilde offerar på storskalighetens altare.

När det gäller de fyra friheterna är vi i miljöpartiet odelat positiva till friheten för människor att resa, träffas och studera. Men en total frihet att arbeta i alla EG-länder är förmodligen en större frihet än vad samhällena för närvarande orkar med. En fri europeisk arbetsmarknad med höga murar gentemot resten av världen är knappast förenlig med kravet på solidaritet med världens folk.

När det gäller frihet att utbyta varor och tjänster över gränserna är jag övertygad om att denna frihet måste förses med begränsningar. Jag har redan tidigare i denna kammare framhållit att frihet att producera där det är billigast, och att kunna köpa utan restriktioner, leder till att det land som vill driva en ansvarsfull miljö- och socialpolitik exporterar miljöfarlig och människoexploaterande verksamhet till länder med låga eller inga krav på miljöskydd, arbetsmiljö eller social omsorg. Ett sådant handelsutbyte leder till att exploateringen fortsätter att förvärras i dessa länder, samtidigt som svenska arbetare kanske blir arbetslösa.

En ytterligare risk med denna form av fullständig frihet i handelsutbytet är givetvis att vi kommer att importera produkter som är mindre hälsosamma. Det gäller exempelvis livsmedel som framställts med metoder som vi själva genom lagstiftning förbjudit då de gör produkten mindre hälsosam.

Vi har här i kammaren haft en diskussion om äpplen och päron. Frågan gällde då om vi skall acceptera att äpplen och päron som importeras till Sverige har producerats med metoder som vi anser hälsovådliga för människor och natur. Är en sådan import förenlig med kravet på konkurrens på lika villkor? Är en sådan import förenlig med ansvaret – solidariteten – för djur, natur och det ekologiska systemet?

Den frihet som vi kanske bör oroa oss mer för än någon annan, om den får utvecklas utan begränsningar, är frihet för kapitalet att röra sig fritt över gränserna. Det är inte säkert att världen har råd med en svensk livsstil enligt vilken man alltmer kräver rätten till en vinterresa till Alperna och till en sommarresa till Italien eller Spanien.

Vi menar att det är dokumenterat farligt att de multinationella företagen får full frihet att flytta kapital över gränserna. Ty kapital är makt, och kapitalets makt är den starkes makt. Om den starke får utöva sin makt utan begränsningar ligger det en stor fara i detta. Dessa företag känner bara en solidaritet, nämligen solidaritet med företaget, vilket i praktiken betyder solidaritet med den lilla grupp av företagsledare och dominerande aktieägare som styr företaget.

Storskalighet har sitt pris. Vi menar att detta pris är alltför högt. Den vanliga människan blir alltför liten i denna giganternas värld. Hon känner sig maktlös och alierad, hon kan varken förstå eller påverka. Det är vårt, politikernas, ansvar att ta dessa problem på allvar. Vi miljöpartister säger tills vidare nej till denna kapitalets frihet att okontrollerat röra sig över gränserna.

Frihet är det bästa ting, som sökas kan all världen kring, sjunger biskop Thomas i sin frihetssång. Men han tillägger: den frihet väl kan bära. Regeringens förtjusning över den nya GATT-rundan med dess konsekvenser för jordbruket är illavarslande. Detta betyder inte att vi miljöpartister ansåg att läget var gott före den senaste GATT-överenskommelsen.

Jag blev i går uppvaktad av fem bekymrade bönder. De konstaterade att svenskt jordbruk har ställt upp på alla samhällets krav om rationalisering och produktivitet. Nu befinner man sig i en situation där man ser framtiden an med stor fruktan. Regeringen kräver harmonisering med GATT och vill samtidigt slopa mjölksubventionerna.

Vi miljöpartister konstaterar att staten under hela efterkrigstiden drivit fram ett jordbruk, som är oekologiskt och som därför skadar människor och miljö och ger oss sämre livsmedel än vad vi skulle behöva ha. Detta är återigen en följd av att man tror att allt kan räknas i pengar. Det är bara pengar som räknas. Nu är risken stor att den nya globala jordbrukspolitikerna med konkurrens över alla gränser gör den andra villan värre än den första.

Jordbruket är vår viktigaste näring. Det är bara den som producerar livsmedel, och livsmedel är medel till liv. Medel till liv är tillsammans med ren luft och rent vatten grunden för vår tillvaro och vår viktigaste livsbetingelse. De är alltför viktiga för att överlämnas till ekonomernas och handelspolitikernas diktatur.

Jag har sagt det förut från denna talarstol: Våra GATT-förhandlare måste sätta ekologins och resurshushållningens krav först i sitt arbete. Naturligtvis skall inga handelshinder behållas för sin egen skull, men vi måste se till att man i GATT-arbetet tar hänsyn till både naturens villkor och arbetarnas behov av fysisk och psykisk hänsyn. Det är stor risk för att de s.k. positiva resultaten av GATT-förhandlingarna blir katastrofala för svenskt jordbruk. Detta leder till ytterligare förluster för miljö och människors hälsa, för att inte tala om förlust av självtillit och självförsörjning.

Herr talman! Jag måste sammanfattningsvis konstatera att vi miljöpartis-

ter med oro ser hur regeringen alltmer tycks bli den okontrollerade frihetens banérförare i det internationella handelssamarbetet. Det är en frihet, som sedan gammalt kallas Manchesterliberalism och som gjort penningen till sin Gud. Det är hög tid för en synvända. Den behöver för övrigt inte bara drabba regeringen och socialdemokraterna, utan i lika mån de partier som står regeringen närmast, nämligen moderata samlingspartiet och folkpartiet. Dessa tre partier tycks ju föreställa sig att allt kan räknas i pengar och att frihet utan gränser är den bästa friheten.

Anf. 12 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Regeringsdeklarationen om handelspolitiken tar upp ett brett spektrum av handelspolitikens dagsfrågor, alltifrån GATT-förhandlingarna och EG till handel med u-länderna och det nordiska samarbetet.

Vi kan som vanligt i debatten notera en bred uppslutning kring frihandeln från de större partiernas sida. Miljöpartiets inträde i riksdagen förra året innebär dock att vpk inte längre behöver känna sig lika ensamt som tidigare i sin mer isolationistiska inställning när det gäller handelspolitiken. Faktum kvarstår dock att närmare 90 % av riksdagsledamöterna står bakom en positiv inställning till frihandelsorganisationen GATT med dess betydelse för ett litet och utrikeshandelsberoende land som Sverige.

Det vpk och miljöpartiet inte vill förstå är att man måste ge och ta i ett internationellt samarbete. Vi kan inte välja och vraka när det gäller de internationella spelreglerna. Vi måste även acceptera de problem dessa ibland kan innebära för oss med bl.a. de omställningar och förändringar som följer med frihandeln. Alternativ till handel är för Sveriges del stagnation och tillbakagång, och alternativet till det regelverk som skapats genom frihandelsorganisationen GATT och andra överenskommelser är den starkes rätt att ta för sig utan hänsyn till de små länderna.

Den som i dag studerar den handelspolitiska kartan kan se att de positiva tecknen överväger. Världshandeln har ökat starkt under det senaste året. GATT-förhandlingarna om en utvidgning av liberaliserande handelsregler på nya områden utöver varuhandelns område utvecklas nu väl. Den amerikanska regeringen och kongressen har i varje fall tillfälligtvis – vi får se hur det ser ut i ett längre perspektiv – tonat ner sina protektionistiska tongångar. Det är också uppenbart att det hotande jordbrukskriget mellan USA och EG tycks ha kommit av sig. För Sveriges och övriga EFTA-länders del ser vi också nya förhandlingsöppningar när det gäller det för oss livsnödvändiga EG-samarbetet.

De enda molnen på himlen tycks vara vad den internationella konjunkturavmattningen, som förr eller senare måste komma, kan föra med sig på det handelspolitiska området i form av olika påfrestningar. Därtill skall också läggas skuldskrisen i u-länderna, som knappast har dämpats under senare år, snarare tvärtom. Skillnaden är bara att i-länderna har lärt sig att hantera sina stora fordringar litet smidigare utan att för den skull gå med på några större eftergifter. Frågan är egentligen hur länge man kan fortsätta på detta sätt innan den sociala krisen blir helt akut i exempelvis många latinamerikanska länder. Här delar jag flera tidigare talares oro. De rika i-länderna måste nu på allvar ta itu med skuldskrisen. Det måste bli något mer än den kosmetika

som hittills har använts. Annars går vi en svår social kris till mötes, framför allt i Latinamerika.

Handelsrelationerna till öststatsländerna tas också upp i den handelspolitiska deklarationen. Det är riktigt att den pågående liberaliseringen av öststatsekonomierna ökar möjligheterna till en större handel österut för Sveriges del. Näringsutskottet har för sin del försökt lämna sitt bidrag till detta genom att föreslå ett fristående svenskt handelskontor i Moskva med fortsatt möjlig uppföljning i form av handelsrepresentation i de baltiska staterna.

En annan fråga gäller den amerikanska embargopolitiken. Jag vill framhålla att jag på intet sätt storleksmässigt vill jämföra de frågor jag nu talar om. Det är dock viktigt att det kommer lättnader till stånd när det gäller exporten av högteknologiska varor från väst till öst. Den omställning som nu måste ske inom öststaternas näringsliv behöver den typen av produkter. Lättnader på detta område skulle alltså vara mycket välkomna.

Ett oroande tecken är dock den ökande skuldsättningen i öst, t.o.m. i ett land som Sovjetunionen. Liberaliseringen och omställningen av öststaternas näringsliv kostar mycket pengar. Det bästa västländerna kan göra i nuvarande läge för att stödja avspänningen är att på olika sätt ekonomiskt stötta den utveckling som nu är på gång.

Herr talman! Jag vill också säga några ord om GATT-förhandlingarna. Uruguay-rundan för att utvidga frihandeln till nya områden såg länge ut som ett misslyckande. Så sent som vid kontrollstationen i Montreal i december förra året hade det inte hänt särskilt mycket. Vi som var där som parlamentariska observatörer upplevde motsättningarna mellan USA och EG som mycket stora på jordbruksområdet, liksom exempelvis motsättningarna mellan Indien och en stor grupp u-länder å ena sidan och i-länderna å den andra sidan i fråga om tjänstehandel och även immaterialrätt. Jag vill därför gärna hålla med statsrådet Gradin när hon säger att man i fråga om jordbruket nådde något av en historisk uppgörelse i Genève i april, som också kan dra med sig en positiv utveckling på de andra områdena. Sällan har en internationell handelsuppgörelse slagit igenom så snabbt på det nationella planet som den frysning av generellt jordbruksstöd och skyddsåtgärder som man då kom överens om, för bara någon månad sedan. Vi har redan sett effekterna av detta i regeringens proposition om priserna på jordbruksprodukter. Så snabbt har det alltså gått.

Vad kommer då den ökade internationella handel med jordbruksprodukter som nu skymtar att innebära för Sveriges del på sikt? Förhoppningsvis lägre priser för konsumenterna och utökade exportmöjligheter för de effektiva delarna av svenskt jordbruk.

En annan fråga som naturligtvis också kommer att föras upp på den politiska dagordningen gäller relationen mellan miljöpolitik och handel. Lars Norberg har här varit inne på den diskussionen i sitt inlägg. Jag läser i den handelspolitiska deklarationen att Sverige inom OECD har tagit initiativ till en analys av sambanden mellan miljöpolitik och handel. Det tycker jag är bra, eftersom detta naturligtvis rymmer olika problem som man bör vara medveten om och måste angripa på många olika sätt. Vi har ju vår livsmedelskontroll, som vi försöker göra så effektiv som möjligt, för att de

livsmedel vi producerar nationellt och internationellt skall vara så bra som möjligt och produceras med så goda metoder som möjligt. Men om man öppnar handeln på detta område utan att samtidigt ha goda överenskommelser mellan länderna, måste man vara medveten om att det är nödvändigt med en fortsatt effektiv livsmedelskontroll. Jag tror att vi kan nå goda överenskommelser i Europa, och förhoppningsvis också med andra jordbruksexporterande stater. I vissa lägen får man diskutera vad som ytterligare kan göras för att ta till vara svenska konsumenters intressen av hälsosamma livsmedel.

Vi måste också, som Lars Norberg har gjort, diskutera de självklara krav som svenska jordbrukare kan ställa på likvärdig behandling och likvärdiga konkurrensvillkor jämfört med utländska jordbrukare. Vi får fråga oss vilka krav vi kan ställa i varje läge. Självfallet skall vi ställa alla de hälsokrav som är nödvändiga. Men de måste vara väl övervägda. Vi måste också veta vad det kostar extra. Vi måste kunna diskutera hur vi skall lösa dessa problem. Lösningen är inte ökade restriktioner, enligt min mening, utan den ligger i att marknadsföra den höga kvalitet som vi har, med de hårda hälso- och miljökrav vi ställer på svenska livsmedel. Det borde kunna vara en konkurrensfördel. På den vägen skall vi gå. Vi skall förena miljöintresset och intresset av frihandel på jordbruksområdet på ett sådant sätt att de extra krav vi ställer på svenskt jordbruk icke blir något negativt för de svenska jordbrukarna, utan att det tvärtom kan bli en konkurrensfördel, genom att vi därigenom markerar den kvalitet dessa livsmedel har.

Denna typ av diskussion kommer vi att få föra på många områden. Det finns en problematik här, och det finns inga lätta lösningar. Jag tycker att det är oriktigt när man från en del håll säger att den svenska regeringen inte skulle vara medveten om denna problematik. Att tro att man i längden kan hålla på med nuvarande jordbruksregleringar, för att den vägen komma fram, vore felaktigt inte bara ur samhällssynpunkt utan också ur konsumenternas synpunkt.

Herr talman! Till slut tänkte jag säga några ord om våra förhandlingar med EG. Här gäller fortfarande det s.k. EFTA-spåret. Efter Jacques Delors tal inför EG-parlamentet i januari i år har detta spår blivit ännu mera hett. Det är glädjande att notera att EFTA:s statsministermöte i Oslo strax efter Jacques Delors utspel tog fasta på det mest ambitiösa av Delors båda samarbetsalternativ, med en gemensam beslutsordning och gemensamma institutioner på det ekonomiska området. Vad Delors föreslår är egentligen ingenting annat än Sveriges gamla tanke från början av 70-talet, nämligen att det i botten bör ligga en tullunion. Detta avvisade EG vid det tillfället, i början av 70-talet. Nu är man kanske mogen att diskutera denna tanke på allvar. Under alla förhållanden kommer de närmaste tolv månaderna att bli mycket spännande i dessa förhandlingar. De blir nämligen utslagsgivande för lång tid framöver för om Sverige kommer att få det nära, omfattande och varaktiga samarbete som vi eftersträvar och som är en absolut nödvändighet om vi skall behålla sysselsättning och välbefinnande i ett land som har en så oerhört stor del av sin handel med EG. Det finns oklarheter när det gäller dessa förhandlingar och förhandlingsmandaten på både EFTA- och EG-sidan. Det är fortfarande oklart hur väl förankrat Delors förslag är i tongivande EG-länder. Vi vet inte heller vilka problem som kommer att möta parterna när de verkligen skall sätta sig ner och diskutera.

På EFTA-sidan råder det oklarheter om Schweiz över huvud taget är berett att diskutera en tullunion. Eftersom det är fråga om ett land som inte ens ansett sig kunna gå med i FN är det knappast förvånande. Schweiz verkar vara övertygad om att det kan klara sig bra genom att bjuda över EG när det gäller förmåner till företag och kapital. Men enligt min mening kan detta aldrig bli Sveriges väg. För oss i Sverige står alltför mycket på spel för att vi skall kunna rätta vår marschtakt efter den mest senfärdige inom EFTA, om Schweiz skulle besluta sig för att inte följa övriga EFTA-länder. Det är viktigt att vi på ett tidigt stadium markerar detta för vår EFTA-partner Schweiz.

Herr talman! Sveriges utgångspunkt måste vara att man skall ha en optimistisk syn på EFTA och dess möjligheter. Då är det viktigt att EFTA-samarbetet byggs ut. Det stärker självkänslan och sammanhållningen inom EFTA om inte allt kretsar kring relationerna till EG. Därför var det viktigt att EFTA:s statsministrar kunde fatta ett principbeslut om införande av frihandel med fiskprodukter inom EFTA-området, även om det var en del hårda förhandlingar innan beslutet kunde fattas. I detta sammanhang har EFTA:s parlamentarikerkommitté enligt min mening spelat både en initiativtagande och en pådrivande roll, vilket vi, om sanningen skall fram, gärna vill ha litet beröm för. Det visar sig att man kan åstadkomma väsentliga resultat om man utgår från det centrala – vilket parlamentarikerkommittén försökte göra då det centrala målet var en utvidgning av frihandeln – och inte gräver ner sig i alla snåriga detaljproblem som regeringar och dess administrationer av naturliga skäl kanske har en benägenhet att göra.

En annan sak som jag gärna vill aktualisera är ett omfattande program för studentutbyte mellan EFTA-staterna. Ett sådant program mellan de nordiska länderna har tillkommit genom det s.k. Nordplusprojektet. Varför kan man då inte också försöka få med Schweiz och Österrike och göra det hela till ett stort EFTA-projekt? En sådan utvidgning skulle välkomnas av svenska studenter, det är jag övertygad om, och det skulle också visa EG att vi fortfarande kan åstadkomma en del själva också och inte bara står och hänger på låset för att komma med i det s.k. ERASMUS-programmet för studentutbyte inom Gemenskapen. Ett initiativ på detta område från statsrådets sida tror jag skulle välkomnas i alla läger. Ett EFTA-plussamarbete skulle alltså sitta bra i dagens läge.

Jag tänkte något kommentera det som har sagts här tidigare. Jag begär inte nödvändigtvis någon replik, tvärtom tror jag att det är viktigt att statsrådet Gradin får tillfälle att komma upp i talarstolen, eftersom det i första hand ändå är hennes och regeringens handelspolitiska deklaration som skall diskuteras.

Jag kan emellertid inte undgå att säga till Nic Grönvall att det faktum att man vill ha ett mycket nära samarbete med EG inte nödvändigtvis behöver innebära att man lägger sig platt till marken på alla punkter. Ett sådant område som jag har pekat på är den rätt som varje land borde ha, och som varje land faktiskt tar sig när det kommer till kritan, i varje fall de stora länderna, att värna om den nationella äganderätten och om sina allra största företag. Jag tror att det blir än mer viktigt i ett läge då så mycket annat internationaliseras. Då har man åtminstone en nationell ägarkontroll över företag som är viktiga för den nationella identiteten även inom ramen för ett

integrerat Europa, vilket kommer mer och mer. Det är alltså bakgrunden.

Den redovisning som Nic Grönvall gav av hur vi tillämpar förvärvslagstiftningen i det här landet stämmer inte. Vi har icke vid något tillfälle, Nic Grönvall, sagt nej till ett utländskt förvärv av något svenskt företag. Kom inte och säg att vi inte har rättat oss efter de internationella spelregler som gäller! Tvärtom har vi gått mycket långt. Att vi däremot vill föra ett resonemang innan något sådant sker må vara en annan sak.

Jag vill lämna en sakupplysning till Per-Ola Eriksson. Han sade att EFTA-delegationen inte räcker som informationskanal för riksdagen när det gäller EG-politiken. Det är möjligt att det inte gör det fullt ut. Men till detta kommer utrikesnämnden, anslagsframställningar, handelspolitiska debatter, osv. Men faktum är att riksdagens partier gemensamt i utrikesutskottet har kommit överens om och varit eniga om att vi skall satsa på en utvidgad EFTA-delegation som den främsta informationskanalen mellan riksdag och regering när det gäller den löpande informationen kring bl.a. EG-frågorna. Då tycker jag att det är fel att Per-Ola Eriksson går upp i talarstolen och säger att centern vill något annat. Centern har i själva verket varit med om att fatta beslut om den överenskommelse som har träffats. Därmed tycker jag att alla resonemang om att regeringen försöker smyga och hålla undan riksdagen kan föras åt sidan. Vi kommer att få utökade möjligheter genom den utökade EFTA-delegationen och dess delvis nya mandat. Jag kommer som ordförande i EFTA-delegationen att ha ambitionen att se till att kanalerna löper smidigt mellan riksdag och regering i detta sammanhang.

Herr talman! Lars Norberg talade om friheten för kapitalet att röra sig hur som helst. Det är en frihet som man inte obetingat kan skriva under på. Kapital är nämligen makt, och i fråga om detta låter Lars Norberg i vissa fall som en socialdemokrat. Självklart är det så, men jag tycker att ni i miljöpartiet är på fel väg när ni tar upp en diskussion om nationalstaten och om att man genom att isolera sig skall lösa dessa problem. När kapitalet blir internationellt, vilket det redan är, löser man inte denna fråga genom att varje nationalstat agerar för sig och att varje fackförbund i ett land agerar för sig, utan man löser denna fråga genom att samverka. Vad det är fråga om i detta sammanhang är att bygga upp en ny bas för denna samverkan. Jag är övertygad om att vi har goda vänner och positiva och progressiva krafter bl.a. inom EG som kan hjälpa till att bygga denna internationella bas för en ny medborgarkontroll och för en ny facklig kontroll över de stora multinationella företagen. Vi i Sverige kommer aldrig att klara av denna kontroll. Vi kommer aldrig att klara av kapitalet. För att få en medborgarnas kontroll över dessa krafter måste en ny regional och europeisk bas byggas upp. Det är en av de viktigaste samverkansfaktorerna för socialdemokratin när man diskuterar med andra socialdemokratiska partier både inom och utom Europa.

Anf. 13 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Låt mig först säga att tidpunkten för den handelspolitiska debatten har bestämts, som kammaren väl känner till, av talmanskonferensen. Det vore mig främmande, Nic Grönvall, att misstänka att talmanskonferensen vill dra täcket över diskussionen eller undanhålla allmänheten vad vi

diskuterar i en sådan viktig debatt. Jag har naturligtvis ställt upp den dag som talmanskonferensen bestämmer. Det är det ena.

Den andra är att jag har fått besked av kammaren om att debatten om Europafrågorna skall ske de sista dagarna i maj eller de första dagarna i juni. Då skall man alltså ta ställning till alla de 128 motioner som har väckts med anledning av vårt integrationsarbete. Den bok som vi har tagit fram om departementens arbete med den västeuropeiska integrationen tycker jag skall debatteras i djupet vid det tillfället, så att både regering och riksdag får möjligheter att ordentligt gå igenom materialet, som ju riksdagen har efterlyst för sitt Europaarbete. Jag hoppas att det skall vara till nytta.

EFTA-parlamentarikerna är en mycket viktig referensgrupp för regeringen i arbetet med Europafrågorna. Jag vill gärna säga till Lennart Pettersson att vi upplever den som ett stöd och en mycket viktig referensram. Jag tror att det är bra att riksdagens partier har kommit överens om att alla partier skall delta i arbetet. På det sättet blir hela riksdagen delaktig i denna process. Men jag håller inte med Per-Ola Eriksson, som säger att riksdagen skulle få mindre information än exempelvis rådet för Europafrågor. Det är inte så. Den information som vi ger till EFTA-parlamentarikerna är omfattande och absolut inte mindre viktig än den som rådet för Europafrågor får. Dessutom är riksdagen involverad genom utrikesnämnden. Jag har sagt tidigare i denna kammare att jag och mina medarbetare självfallet kommer till utskotten och berättar vad vi sysslar med så snart utskotten kallar. Jag kan inte säga att inbjudningarna till utskotten har varit betungande för oss på utrikesdepartementets handelsavdelning.

Nic Grönvall säger att resultaten av den stora process som nu skulle börja låter vänta på sig. Han tolkar etablerandet av arbetsgrupper EFTA/EG som någonting som man gör om man vill stoppa en process. Den tolkningen är felaktig. Det är faktiskt inte mer än en och en halv månad sedan Osломötet, där EFTA-länderna klart tog kommissionsordförandens utsträckta hand med önskemålet att få i en gång procedur för att inleda samtal om form och omfattning av det framtida samarbetet mellan EFTA-staterna och Gemenskapen. Jag kan rapportera till kammaren att i fredags, den 28 april, inleddes samtal mellan EG-kommissionen och EFTA-sidan. De äger rum på hög tjänstemannanivå: kommissionens generaldirektör för externa frågor och en chefsförhandlarkrets från EFTA-sidan. EFTA-gruppens talan fördes av Norge ensamt i egenskap av ordförandeland. På det sättet markerade EFTA-sidan sin önskan att så långt möjligt agera gemensamt. Fem arbetsgrupper konstituerades för bl.a. varor och tjänster, kapital, personers rörlighet, de s.k. flankfrågorna, miljö, forskning, utbildning, sociala aspekter och slutligen en grupp för legala och institutionella frågor. De olika EFTA-länderna skall ansvara för var sin grupp.

I en första fas fram till den 25 juli skall samarbetets sakliga omfattning kartläggas och analyseras. I en andra fas i september–oktober skall de legala och institutionella frågorna penetreras. På det sättet hoppas vi att samarbetet skall klarna och vi kan få fram förslag till det ministermöte som kommer att hållas på senhösten. Det betyder att vi fram till våren 1990, då Sverige blir EFTA-ordförande, kommer att ha mycket intensivt arbete framför oss.

Tullunion har vi diskuterat många gånger. Sverige är berett att pröva

frågan om en tullunion. Det enades EFTA-ministrarna om. Tullunionen är i de diskussioner som nu försiggår mellan EFTA och EG icke utesluten.

Till Hadar Cars vill jag säga att Hadar Cars nog blandar ihop begreppen. Sverige är icke medlem i SEV, det kommunistiska handelsblocket, utan vi tillhör de demokratiska socialisterna. Hadar Cars glömmer att den socialdemokratiska regeringen nog för en liberalare handelspolitik än vad många s.k. liberala regeringar står för.

Den tredje vägens politik vill jag hävda har givit Sverige en ekonomisk situation, som är betydligt bättre än det konkursbo som de borgerliga regeringarna lämnade efter sig 1982. Det gör att svenskt näringsliv i dag ser med mycket stor optimism både på sina möjligheter till export och på sitt deltagande i utvecklingen i Sverige.

När det gäller jordbruket skulle jag vilja säga till Per-Ola Eriksson att Sverige självfallet inte skall bli någon avstjälningsplats för sådant som man i övriga världen vill bli av med. Vi har skärpt livsmedelskontrollen. Vi skall inte heller göra någon övertolkning av GATT-överenskommelsen. Vi fryser stödet. Andra länder – EG, USA och Japan – har sänkt sitt stöd och därmed faktiskt liberaliserat före Sverige. Det är dessa som går före i detta sammanhang. Jordbruksfrågorna är också väl förankrade i riksdagen genom att det finns en parlamentarisk arbetsgrupp, som arbetar på detta område och på det viset deltar i processen.

Det nordiska samarbetet är oerhört viktigt. Det tycker jag att regeringen klart har markerat i den handelspolitiska deklARATIONEN. Jag tycker att vi aktivt visat att vi på alla sätt försöker ta bort handelshinder.

När det gäller institutionella ramar och vad som inte kan uteslutas kan jag hänvisa till propositionen, s. 28, där det sägs att man inte avvisar exempelvis ramavtal, associeringsavtal, och vad det nu kan handla om, för att hitta en konstitutionell lösning så småningom för att klara ut diskussionerna.

Paul Lestander talar om EG som ett hot mot demokratin, eftersom det ökar kapitalets makt. Men, Paul Lestander, kapitalet är redan internationellt. Vi måste se till att motkrafterna kan samverka över gränserna, att medbestämmande och sociala rättigheter stärks. Vi har ett fackligt och politiskt samarbete inom Västeuropa. Det är alternativet till isolering.

Anf. 14 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Det kan onekligen vara litet svårt att administrera sina noteringar efter en så här lång debatt. Därför gör jag det lätt för mig och börjar med att kommentera det senaste inlägget.

Självfallet slog statsrådet Gradin beträffande min kritik av den valda informationsmetoden tillbaka mot mig. Det är klart att statsrådet måste polemisera i den frågan. Men den polemik som erbjöds var väl ändå inte den bästa. Om nu skriften var avsedd för en debatt i början av juni, varför i all sin dag då provocera oss kl. 08.00 på morgonen just den dag då vi har handelsdebatt? Statsrådet kunde väl ha valt att lägga fram materialet nästa måndag eller vilken annan dag som helst. Att komma hit och tro att det går att lägga fram ett material kl. 08.00 på morgonen utan att vi får ha en debatt i sakfrågan vore verkligen barnsligt. Men så barnslig tror jag inte att statsrådet är.

Så något om situationen och tolkningen beträffande Oslomötet. I mitt huvudanförande angav jag att det finns två synsätt här. Men i ett hänsecende representerade Oslomötet det som är det enda karakteristiska för EFTA – dvs. att organisationen sammanhålls av en negation, nämligen den att länderna i fråga inte är medlemmar i EG. Detta är alltså det enda som länderna har gemensamt – äkta gemensamt skulle jag vilja säga. Det uttalande som gjordes efter Oslomötet var ju också en bekräftelse i detta sammanhang. Statsöverhuvuden reste till Oslo, så även Ingvar Carlsson. Han talade om tullunionen såsom ett önskvärt mål och sade att man inte skulle acceptera en politikens minsta gemensamma nämnare. Men det är ju vad som skedde.

När det sedan gäller det fortsatta EFTA-arbetet och uppdelningen av arbetet på de olika arbetsgrupperna, Anita Gradin – här fick vi nu en bättre förklaring än den som vi fick på presskonferensen tidigare i dag – är det väl värt att notera vad jag nyss sade om EFTA. Det är ju inte fråga om en organisation som sammanhålls genom en gemensam politik och ett gemensamt intresse, utan det handlar om en organisation som sammanhålls genom en negation. Nog måste väl ändå högst betydande risker vara förenade med att uppdragen för svensk del läggs ut på nationer som inte delar våra värderingar i dessa mycket väsentliga frågor.

Till sist vill jag säga något till Per-Ola Eriksson om centerns förslag till en framtida politik. Om man verkligen menar allvar med talet om ett frihandelsavtal mellan USA, Japan och EFTA, vill jag förutskicka att det inte är GATT-konformt, med mindre än att vi gör omfattande korrigeringar beträffande våra externa tullar.

Anf. 15 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att medgivna replik gäller statsrådets anförande.

Anf. 16 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag skall replikera på föregående talare i tur och ordning. Jag börjar med Lennart Pettersson.

Anf. 17 TREDJE VICE TALMANNEN:

Ännu en gång ber jag att få erinra om att genmälen i denna omgång gäller statsrådets anförande. Det fanns tillfälle till genmäle med anledning av Lennart Petterssons anförande efter det anförandet.

Anf. 18 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag avstod från genmäle då jag trodde att jag skulle ha tillfälle att replikera på Lennart Pettersson nu. Jag är ledsen att jag inte har tillfredsställande kunskaper om debattreglerna. Men jag skall läsa på dessa bättre till nästa gång, herr talman!

När det gäller tullunionen, statsrådet Anita Gradin, kan jag inte låta bli att gör den reflexionen att det finns en viss risk att Sverige blir en del av Festung Europa – dvs. en fästning med höga murar mot övriga världen.

Det har talats om kapitalets frihet. Jag skulle vilja fråga: Vilka resultat har uppnåtts i samarbetet mellan socialdemokratien och fackföreningsrörelsen i

olika delar av världen när det gäller att få kontroll över det internationella kapitalets fria rörelser?

Det är väl lämpligt att vidta åtgärder som visar på resultatet av en sådan här kontroll innan man nedrustar de kontroller som redan finns.

Vi har talat om skuldkrisen. Jag tycker att denna, som jag har sagt förut, är ett enastående skräckexempel när det gäller det internationella kapitalets totala frihet och de katastrofala följderna av denna. Det fanns ingenting som hindrade det fria kapitalet att röra sig fritt eller som hindrade en uppbyggnad av skuldbördor i åtskilliga av de u-länder som nu plågas.

Jag ställde ett antal frågor till Anita Gradin om vilken ideologi som är vägledande för regeringens handelspolitik. Men jag har inte fått svar på någon av mina frågor.

Bl.a frågade jag: Ställer regeringen upp på solidariteten med djur och natur och med det ekologiska systemet, på solidariteten med världens folk, med människor i vårt eget land och med kommande generationer? Om regeringen ställer upp på dessa solidaritetskrav, vad blir då slutsatsen när det gäller handelspolitiken?

Vilket värde tillmäter Anita Gradin orden "det fria handelsutbytet"? Vad är det som garanterar att friheten inte bara blir en frihet för den starke och smarte? Vilket slags ekonomisk tillväxt är det som avses? Är det en ekologiskt sund tillväxt eller är det en concertillväxt som ytterligare påskyndar exploateringen och förstöringen av knappa naturresurser?

Anita Gradin talade om tekniska landvinningar. Men vad är det för landvinningar som vi skall sprida? Gäller det fler bilar, eller fler flygplan eller fler atomreaktorer?

Jag har, som sagt, inte fått svar på någon av mina frågor. Därför efterlyser jag fortfarande svar på dessa.

Anf. 19 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Det är beklagligt om utrikeshandelsministern har missförstått mitt tal så fullständigt. Jag talade om en mera alleuropeisk politik som en motvikt till en EG-associering/EG-anslutning. Men enligt Anita Gradins beskrivning skulle jag vilja ha en isolering.

Anita Gradin svarade över huvud taget inte på de båda mycket konkreta frågor som jag ställde, nämligen: Är ministern beredd att ta initiativ till åtgärder som på sikt innebär att man bringar USA att upphöra med sitt teknikembargo? Är ministern beredd att ta initiativ till en avskrivningspolitik gentemot de utvecklade länderna med tanke på deras enorma skuldbörda?

Jag kommer inte att ta upp ytterligare saker i detta genmäle, utan jag hemställer, som sagt, om statsrådets svar på mina frågor. Därefter kan debatten återupptas.

Anf. 20 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga några ord om EFTA-delegationen. Jag är tillfreds med att EFTA-delegationen utökas som ett organ för att ge riksdagen möjlighet att närmare följa EG-arbetet. Det var också ett krav som vi ställde i centerns motion om Europafrågor när de behandlades i fjol vår, och vi har upprepat kravet till årets riksdag. Det är bra, men det är viktigt att

informationsflödet till delegationen blir rikligt, så att man kan få del av materialet.

Jag tog upp detta om en redovisning av Europadebatten tidigare i dag mot bakgrund av att Anita Gradin själv i sin deklaration hänvisade till den redovisning som lämnades i morse. Anita Gradin blev då litet upprörd. När hon med inte mindre än 213 ord i den handelspolitiska deklarationen berör just denna redovisning, är det naturligt att också vi vill ta upp den.

Det är viktigt att vi får en ordentlig demokratisk förankring av beslutsprocessen i EG-frågorna. Riksdagen får inte ställas offside utan måste vara med och föra diskussionen på djupet. Annars får vi bara ta ställning till förslagen när de är färdigbehandlade, och då blir det fråga om "take it or leave it".

Anf. 21 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! För det första vill jag tacka Anita Gradin för uppgiften att Sverige inte är med i SEV. Jag trodde tidigare att det inte behövde framhållas av ett statsråd i Sverige, men jag har nu blivit korrigerad i den uppfattningen.

För det andra vill jag gärna säga att jag för egen del inte uppfattar att regeringen normalt har varit snål med information till riksdagen. Den information som vi har fått i EFTA-delegationen har varit riklig, och om vi har påkallat mera har vi fått det. Därför var det desto mera anmärkningsvärt att regeringen i dag gick ut som den gjorde, i en presskonferens, med det material som vi från folkpartiets sida hade begärt att få del av dagarna innan. Bengt Westerberg begärde själv att få sådant material för sin och för min del, men det avvisades av departementet.

Syftet med den manövern var naturligtvis att regeringen själv ville lägga beslag på det lilla massmedieutrymme som finns en sådan här dag, före en helgdag. Det var inte en snygg hantering av den informationsdelen. I övrigt har jag inte någon kritik mot regeringen för brist på information till riksdagen i EG-frågan.

För det tredje vill jag återkomma till frågan om en tullunion. Statsrådet har pekat på att det är en fråga där Schweiz har svårigheter att vara med. Jag tror att det förhåller sig så. Anita Gradin sade också i sitt senaste inlägg att man från svensk sida inte uteslöt en sådan lösning.

Jag vill då ställa frågan: Innebär EFTA-samarbetet att det i slutomgången kan vara Schweiz omedgörlighet som förhindrar att Sverige får en tullunion med EG? Eller är vi beredda, om så påkallas, att bryta EFTA-samarbetet på den punkten och ensamma eller tillsammans med andra EFTA-länder som så önskar i förhandlingar eftersträva att nå en tullunion med EG? Det är bra om vi får ett klarläggande på den punkten.

För det fjärde undrar jag hur det blir med inflytandet för Sveriges del i det lilla rum för EFTA-länderna som Delors vill bygga i anslutning till EG men utan någon mellanvägg. Där är troligen den allvarligaste bristen i hela Delors-planen.

För det femte vill jag, herr talman, när det gäller regeringens misslyckade ekonomiska politik nöja mig med att instämma i den mycket hårdhänta kritik som statsrådet själv i sin deklaration riktar mot sin regering. Där står: "Effektiva åtgärder måste sättas in tidigt för att motverka prisstegringar. Annars finns risk för ekonomisk-politiska åtstramningar och negativa effekter på tillväxt och handel."

Det kunde inte ha sagts bättre av Bengt Westerberg eller någon annan från den liberala sidan. Det är just det som vi kritiserar regeringen för att den inte har insett. Det är roligt om Anita Gradin inser det i dag, men det hade varit roligare om regeringen hade insett det i tid.

För det sjätte vill jag erinra om att Anita Gradin ännu inte har uttalat om hon instämmer i påståendet om att marknadsekonomi har gjort mera för att höja välståndet än någon s.k. politisk reform. Jag tycker att hon kunde ha gjort det. Hon kunde ha gjort det så mycket lugnare som mina ord i stort sett var ett ordagrant citat av vad Kjell-Olof Feldt har anfört i tidskriften Tiden.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 22 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Mina minuter rinner i väg fort, och jag hinner aldrig svara på alla de frågor som ställs under diskussionen. Låt mig börja med tullunionen och EFTA-samarbetet, som Hadar Cars tog upp.

Först vill jag säga något generellt om EFTA-samarbetet. Det är mycket märkligt att det sker i negativa termer så fort någon talar om EFTA – det är aldrig något som är bra. Ändå är Sverige medlem av EFTA; vi har valt att vara medlem och att fortsätta att vara medlem av EFTA. Jag kan inte inse annat än att vi alla har ett gemensamt ansvar för att se till att EFTA är en bra organisation. Jag skulle inte vilja se det som en negativ företeelse.

I detta skede är EFTA en plattform för ett frihandelsavtal mellan de deltagande länderna. Det är en organisation som håller på att vidga sitt samarbete, därför att flera av dessa länder inte har någon ambition att bli medlemmar i den europeiska gemenskapen utan vill hitta andra samarbetsformer. Det har vi nu chansen att göra, framför allt efter det att Jacques Delors också har givit möjligheter till ett samarbete på flera områden.

Jag upplever att EFTA i dag har en mycket bättre sammanhållning än för kort tid sedan och att samtliga EFTA-länder också har insett hur viktigt det är att samarbeta för att vi som är små skall kunna förhandla oss fram till resultat med EG.

Hadar Cars säger att det bara blir den minsta gemensamma nämnaren. Jag anser inte det. Som ni känner till, är det så att ett land som inte anser sig kunna ställa upp i en fråga kan stiga av och avvakta – man kan komma senare på EFTA-tåget. Vi skall ändå kunna förhandla oss fram, och någon skall kunna ställa sig utanför.

Till Paul Lestander vill jag säga att Sverige inte har något teknikembargo. Däremot har vi en lag om förbud mot utförsel ur Sverige av vissa varor på högteknologiområdet. Vi kräver alltså tillstånd från ursprungslandet vid utförsel av varor från Sverige, om de har importerats hit och är föremål för exportkontroll i ursprungslandet. Skälet till detta känner Paul Lestander. Det är att vi vill undvika att Sverige används som ett ställe där man kringgår andra länders exportbestämmelser. På det här sättet kan vi också garantera tillgång i Sverige till högteknologi som vi inte själva producerar, däremot bestämmer vi själva över svensk högteknologi.

Lars Norberg tar upp frågan om vad det är som garanterar att frihandeln

inte blir frihet för den starke. Jag skulle vilja säga att det just är det multilaterala regelverk som är för handen, inte minst GATT, där industriländer och u-länder kommer överens om regler och vad det är som skall gälla för handelsumgänget. Det är en garant, framför allt för små länder. Därför tycker jag att det är mycket viktigt att vi har ett aktivt deltagande i GATT, att vi ser till att fungera på ett bra sätt där.

Till Lennart Pettersson skulle jag vilja säga att jag tycker att det låter som en bra idé att försöka utvidga det nordiska utbildningssamarbetet till de två EFTA-länderna Schweiz och Österrike. Vi kan väl gemensamt hitta en möjlighet att aktualisera detta i EFTA-kretsen.

Till Lars Norberg skulle jag också, apropå miljöfrågor och u-länder, vilja säga att för Sverige är det internationella samarbetet på handelsområdet mycket viktigt. En grundläggande spelregel i detta samarbete är ömsesidig respekt länder emellan. Varje land måste ha huvudansvaret för sitt eget folks hälsa och livsmiljö. Vi kan och bör inte med handelspolitiska medel försöka diktera hur andra länder skall handla. Samtidigt har vi när det gäller vårt bistånd lagt till ytterligare ett mål, nämligen att miljön skall ingå som en dimension i vårt biståndssamarbete. Vi har också tagit upp frågan om just miljö och handel inom OECD. Här ser vi hur många frågor kommer fram på miljöområdet som gör det ytterst angeläget för oss att veta hur vi skall hitta en avvägning mellan de här tingen och att miljöfrågor kan spela en roll.

Samtidigt upplever jag, vilket också var en fråga som Per-Ola Eriksson tog upp, problemen med hur vi skall agera för att Sverige skall vara med i handeln även på andra områden, utanför Västeuropa. Vi har blandkommisioner med många länder, för i de sammanhangen behövs det extra insatser, dels för att öppna dörrar för svenskt näringsliv, dels för att få ett samarbete länderna emellan. Det kan behövas mjuka krediter och andra arrangemang för att ett handelsutbyte skall kunna ske. I de sammanhangen har jag upplevt, inte minst nu senast vid en stor delegationsresa i Kina, att svenskt näringsliv, som har ett kunnande och erfarenheter på miljöområdet, som kan erbjuda teknik för vattenrening och vad det nu kan vara, också har nytta av det i vårt fortsatta handelssamarbete med olika delar av världen. Även detta tror jag att vi kan utveckla mer.

Anf. 23 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan jag lämnar ordet för ännu en replikomgång, vill jag meddela kammaren att vi nu bedömer att ingen votering med anledning av arbetsmarknadsutskottets betänkanden 13 och 19 kommer att medhinnas i dag. Voteringarna i dessa båda ärenden kommer i stället att ske vid sammanträdet på tisdag.

Anf. 24 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag tolkar Anita Gradins inlägg, att eventuell omöjlighet från Schweiz sida inte kommer att hindra Sverige och andra EFTA-länder som så önskar – och som har möjlighet att få det – att finna en anknytningsform, t.ex. i form av tullunion. Jag tycker att det är bra att detta har uttalats.

Statsrådet har inte velat ta upp en diskussion med mig om inflytandefrågorna. Jag tycker därför att jag vill stryka under att min uppfattning är att

Delors-planen i betydande utsträckning syftade till att förhindra att länder som nu ingår i EFTA skulle göra sig besväret att söka medlemskap i gemenskapen. I första hand riktade sig naturligtvis detta mot Österrike, vars medlemsansökan nu ändå uppenbarligen är på väg. Jag styrks i den uppfattningen när jag i Dagens Industri läser ett uttalande som EG:s s.k. utrikesminister Frans Andriessen gjorde nyligen. Han säger: När jag satt vid bordet och hade framför mig tolv delegationer från EG-länder och sju delegationer från EFTA, kunde jag inte låta bli att tänka på hur det skulle bli att hålla ministermöten med alla dessa.

Det är klart att det är där vi har grunden till Delorska rummet; rummet med en vägg mot EFTA, men utan dörr.

Anita Gradin har i dag sluppit att föra en debatt om teko, sluppit att föra en debatt om Interamerikanska utvecklingsbanken. Tvärtom har hon i sin deklaration uttalat sig positivt om den bankens verksamhet. Jag konstaterar detta, och gläder mig åt det. Detta är gamla stridsfrågor, som vi har fört debatt om många gånger. Jag kan nu notera att socialdemokratin har vänt 180 grader och intagit en ståndpunkt som har varit naturlig för det parti jag representerar.

På den tid som återstår vill jag ställa en fråga till Anita Gradin. Det gäller avtalen med Östeuropa. EG har, som vi vet, i vissa fall redan fått avtal och arbetar med att få ytterligare avtal med Östeuropa. Man har sagt nej till Rumänien, eftersom Rumänien kränker de mänskliga rättigheterna. Jag tycker att det är strongt och riktigt gjort av EG. Nu undrar jag: Finns det någon förutsättning för att ett land som Sverige på ett likartat sätt kan söka nå avtal av snarlik innebörd som dem som EG träffar med öststaterna? Jag tycker att det vore värdefullt om vi kunde göra det. Jag skulle uppmuntra regeringen om den ville slå in på en sådan linje.

Anf. 25 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill återvända till diskussionen om tullunionen. Att döma av handelsdeklarationen och av det utrikeshandelsministern senare har sagt tycks man vilja lyfta fram tullunionstanken igen, trots att den vid Oslo-mötet fick en mer välgörande nedtoning. Jag tycker att det finns skäl att säga att intresset inte enbart skall fästas vid den delen.

Den här debatten, som egentligen är en handelsdebatt som skall omfatta hela världen, har egentligen kommit att handla väldigt mycket om EG. Det är ganska naturligt. Men jag tycker att det finns en sak som man bör poängtera. Det är den fixering som många i debatten gör kring Delors och hans utspel. Ur demokratisk synpunkt finns det en hel del betänkligheter i att ett uttalande av en enda person i Västeuropa i så hög grad styr den debatt som skall handla om handeln över hela världen. Det finns anledning att lägga demokratispekter på det västeuropeiska samarbetet i större utsträckning än vad som hittills har gjorts.

Jag vill återvända till en av mina första frågor i mitt inledningsanförande, nämligen den om vilka kontrollmöjligheter regeringen kan tänka sig för att vi till Sverige inte skall importera livsmedel framställda på ett sätt som är förbjudet i Sverige.

Jag håller med Anita Gradin om – och jag vill verkligen understryka det

som hon sade – att man inte skall tala negativt om EFTA. Precis som Anita Gradin tycker jag att alltför många i debatten här i dag och även tidigare försökt göra EFTA till någon form av spottkopp. Då är man farligt ute. Vi skall vara rädda om EFTA, utveckla EFTA:s roll och stärka EFTA:s ställning som ett organ för oss i Sverige där vi kan arbeta vidare med västeuropeiska frågor och utveckla handeln.

Sedan några ord om Norden. Jag anser att jag har fog för att säga att regeringen inte är särskilt intresserad av det nordiska samarbetet. Jag tog upp det i mitt inledningsanförande. Min uppfattning har stärkts sedan jag läst handelsdeklarationen, och den stärks ytterligare när jag ser att Mats Hellström, som är nordisk samarbetsminister, inte får vara med i det arbete där vi skall utveckla Norden i ett europeiskt perspektiv. Jag tycker faktiskt att Mats Hellström i det här fallet är värd större uppmärksamhet. När det gäller att utveckla Norden som hemmamarknad tycker jag att Sverige och de övriga nordiska länderna bör utarbeta en vitbok motsvarande den som EG har tagit fram.

Anf. 26 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Fru talman! Jag ställde i mitt första anförande två frågor. Den första var: "I det sammanhanget är ju Sveriges tysta medgivande till att medverka i USA:s teknikembargopolitik oerhört skadligt. Den skadar våra möjligheter till export och kringskär vårt nationella oberoende. Är ministern beredd att ta initiativ till åtgärder som på sikt bringar teknikembargot att upphöra?"

Anita Gradin valde att svara med att tala om hur bestämmelserna var för det mellanled som Sverige utgör när Sverige tar emot högteknologi från USA men icke vidareexporterar. Hon sade emellertid inte någonting om sin vilja att försöka få vår mellansituation att försvinna. Jag skulle gärna vilja att hon i ett senare inlägg utvecklade den här frågan.

Min andra fråga gällde skuldskrisen. Inom vpk anser vi, som jag tidigare framhållit, att Sverige borde ta initiativ för att få dessa skulder avskrivna. Jag vill fråga ministern: Är ministern beredd att arbeta för en sådan internationell avskrivningslinje?

Flera talare har betonat skuldskrisens enormt stora negativa betydelse för utvecklingen i u-länderna och även för utvecklingen i hela världen liksom också vikten av att avveckla skuldskrisen. Det skulle vara intressant att i den här debatten få ett auktoritativt uttalande från regeringen om hur man ser på denna fråga.

Anf. 27 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jag vill avsluta replikväxlingen med att uppehålla mig vid EFTA och vad EFTA står för och är. Per-Ola Eriksson använde en något överdriven bild, när han påstod att vi betraktar EFTA som en spottkopp. Alls inte! Vi har väl i stort sett accepterat regeringens val av metod så länge vi är övertygade om att det är en bra metod. Det finns åtskilliga skäl att nu börja ifrågasätta att den är det.

Jag skall ta upp det uttalande som nyss gjordes av handelsministern. Handelsministern sade att EFTA är en organisation där vissa av medlemmarna inte vill bli medlemmar i EG. Därför har man tillskapat en möjlighet att

lämna samarbetet i de frågor där de enskilda medlemmarna inte vill delta i fortsatta förhandlingar.

Vad är det för en organisation? Är den egentligen värd att kallas en organisation, denna grupp av nationer som hålls tillsammans av det negativa intresset att inte vara medlemmar? Man har inte tillräckligt mycket av gemensamma intressen för att kunna vara överens om att hålla ihop i de frågor där man uppträder som EFTA, utan i stället har man tillskapat en möjlighet att stiga av.

Jag ser det nog så att EFTA-spåret är ett spår som vi kan åka på, om det går parallellt med EG-spåret för att slutligen förena sig med det. Men om det börjar vika av och gå en annan väg, då är det dags att stiga av. Detta vill jag be statsrådet kommentera. Frågan återfinns på s. 8 i deklARATIONEN, där det anges att *regeringen skall verka för att mål och tidsplan fastställs för utveckling av samarbetet mellan EFTA-länderna och EG*. Jag tog upp detta i mitt inledningsanförande. Vilken är statsrådets bedömning av tidsplanen?

När är regeringen beredd att säga att detta inte bär till målet? Vi har inte så lång tid kvar till den tidpunkt som ju betraktas som ett mål, nämligen 1992. Det är angeläget för oss att nu få veta hur regeringen ser på detta och vilken handlingskraft regeringen kan förmå visa, om EFTA-spåret för åt ett annat mål än det av oss alla eftersträvade.

Anf. 28 LARS NORBERG (mp) replik:

Fru talman! Statsrådet talade om att vi i GATT-samarbetet måste utgå ifrån att vi skall ha ömsesidig respekt. Givetvis skriver miljöpartiet under på det. Vi skriver under på att varje land har ansvar för sin egen hälsa och miljö. Men naturligtvis anser vi i miljöpartiet också att Sverige har ett internationellt ansvar. Det är därför som vi har yrkat på att man i GATT-arbetet skall ta större hänsyn till just hälsa och miljö – inte bara till sådant som är till vår egen fördel utan också till sådant som är till u-ländernas fördel.

Även i en organisation som GATT finns det stor risk för att det är de starka handelsländernas frihet som kan komma att dominera. Då gäller det att Sverige, som är ett litet land men också ett avancerat industriland, står på de svagas sida.

Regeringen berömmar sig av att inom OECD ha tagit upp frågan om sambandet mellan miljö och handel. Jag tycker att det i första hand är inom GATT som man skall ta upp dessa frågor. Det är ju där som de praktiska reglerna för hur handeln skall gå till fastställs.

Jag har inte tidigare hunnit kommentera regeringens inställning till IDB, International Development Bank. Jag vill bara anmäla att vi inom miljöpartiet med bekymmer ser att socialdemokratin har ändrat inställning till IDB.

Slutligen kan jag konstatera att det tycks vara svårt att få denna debatt om handeln att beröra själva grunderna för handelsutbytet och de globala problem som handelsutbytet ställer till med. Anita Gradin har inte velat klarlägga vad hon egentligen menar med ekonomisk tillväxt, tekniska landvinningar och ett fritt handelsutbyte. Inte heller har hon talat om hur hon ställer sig till de solidaritetskrav som jag flera gånger har fört fram från denna talarstol.

Anf. 29 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Låt mig först säga några ord om skuldkrisen, ett tema som några har berört i debatten. Sverige medverkar mycket aktivt i arbetet på att lösa denna kris. Just genom IDB kan man lokalisera ett antal dollar för att hjälpa till att lösa skuldkrisen i Latinamerika. Sverige visar sin solidaritet bl.a. genom att i sitt biståndssystem ha möjligheter att hjälpa de fattigaste u-länderna att minska sin skuldbörda. På samma sätt är Sverige aktivt inom G 10 och Parisklubben för att hjälpa till att försöka lösa krisen. Det finns alltså ett helt nätverk av aktiviteter och möjligheter vad gäller Sveriges deltagande i arbetet på att lösa skuldkrisen.

Vi skall emellertid komma ihåg att det är viktigt att de stora länderna tar sitt ansvar i sammanhanget. Det är med hjälp av de "stora" pengarna som man kan göra rejäla insatser för att få slut på skuldkrisen.

Hadar Cars frågade om det samarbete som EG har börjat utveckla med Östeuropa. Det förekommer också ett samarbete med GCC-staterna och med några länder kring Medelhavet – Malta, Israel och Cypern.

Inom EFTA gör vi nu en genomgång av alla problemområden. På en del håll där man har slutit samarbetsavtal med EG – det rör sig mindre om frihandelsavtal – har svenskt näringsliv kommit i kläm. Det har gjort att jag har tagit initiativ i EFTA för att i första hand utvärdera om det går att via EFTA ta kontakt med Medelhavsländerna och GCC-staterna samtidigt. Om vi inte lyckas med det via EFTA, tycker jag att Sverige självt skall ta den kontakten i syfte att få till stånd likartade bestämmelser. På samma sätt följer vi vad som händer med samarbetsavtalen, som EG har träffat med en del av de östeuropeiska länderna. Där håller ännu så länge det samarbete som sker via Sverige och de blandkommissioner som finns i så många länder på östsidan.

I fråga om inflytandet bör vi föra en ordentlig diskussion inom EFTA och undersöka på vilket sätt vi kan få en gemensam beslutsordning, vilket Jacques Delors också berörde i sitt tal. Skall denna beslutsordning vara av liknande slag som den vi har vad gäller forsknings- och utvecklingsarbete? Jag är i dag inte beredd att ge ett direkt svar, eftersom vi befinner oss på diskussionsstadiet. EFTA-delegationens ledamöter har också fått del av vissa tankar som framförts på detta område.

Nic Grönvall sade att det behövs en tidsplan. Det är precis vad vi aktualiserade i Brysselmötet mellan EFTA- och EG-ministrarna. När vi har lämnat ett svar från EFTA vid mötet i Oslo, förväntar vi oss att det skall upprättas en tidsplan. Den nuvarande tidsplanen redogjorde jag för i en av mina första repliker. Förförhandlingarna har nu inletts, och fram till september blir det ytterligare diskussioner. Jag ser fram mot ett förhandlingsmandat i samband med det ministermöte som den franska regeringen har inbjudit till i höst. Det betyder att vi får ett arbetsamt 1990, i och med att Sverige får ordförandeposten i EFTA.

Förste vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 30 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Kol- och stålunionen bildades uttryckligen för att göra krig mellan Tyskland och Frankrike omöjligt i framtiden. Detta mal har förverkligats. När olika länders näringsliv integreras avvärjas tydligen de krafter som åstadkommer krig.

Det är väsentligt att det ekonomiska samarbetet mellan väst och öst nu stärks. Med samma logik som en gång drev fram det västeuropeiska samarbetet finns nu möjligheten att göra krig omöjligt mellan öst och väst.

COMECON närmar sig EG, och ett visst samarbete har upprättats, särskilt med Ungern och Tjeckoslovakien. Enligt massmedia har ett amerikanskt företagskonsortium bildats för att investera i Ryssland i samföretagande – s.k. joint ventures – med ryska företag. Svenska handelsmyndigheter bör på allt sätt underlätta liknande satsningar av svenskt näringsliv. Anita Gradin nämnde i sin senaste replik några exempel på intressanta sådana satsningar från regeringen.

Vi vet alla att handelsmönstren i världen inte är till fördel för alla. Vissa centra dominerar och periferin utnyttjas. Paul Lestander gav en skakande beskrivning av hur u-länderna sugs ut. Hans beskrivning stämmer väl överens med den analys som kyrkornas U-forum gjort och som jag berörde i biståndsdebatten för några veckor sedan.

Transnationella företag ägnar sig som bäst åt imperiebygge. De har samlat på sig så stora resurser att de är starkare än nationer, och de känner inte ansvar för mer än sin egen expansion. Och det är just där problemet ligger, i storföretagens bristande helhetsansvar.

Västtyskland t.ex. har ett kraftigt exportöverskott och en större export än USA. Enligt Europaparlamentarikern Jens-Peter Bondes uppgifter dominerar de tolv styrelseledamöterna i Deutsche Bank-företag i Europa, som tillsammans har större omsättning än Sveriges bruttonationalprodukt, och bankens egen omsättning är också större än Sveriges BNP.

Sveriges näringsliv driver EG-frågan med stor energi. Själv har man skaffat sig fullt medlemskap i UNICE, The Union of Industrial and Employers Confederation, som är en lobbyorganisation hos EG för europeiska motsvarigheter till Industriförbundet och SAF. UNICE får alla EG-kommissionens förslag på remiss och har stort inflytande på utformningen. Som Carl Reinhold Tersmeden sade när vi var i Bryssel på Sällskapet Politik och Näringslivs EG-resa: "Säger det tyska industriförbundet nej till ett förslag, så glömmet man det."

Svensk fackföreningsrörelse är också aktiv i ETUC, Europafacket, som kämpar för arbetstagarnas delaktighet i besluten och för "den sociala dimensionen".

Det är önskvärt att vi parlamentariker, som har att bedöma EG:s betydelse för Sverige, får samma tidiga information som näringslivet. Eftersom inte regeringen kommer att förse oss med den, måste vi upparbeta egna kanaler.

EG-byråkraterna, dvs. EG-kommissionen, har förelagt EG:s statsministrar, European Council, en vitbok kallad Completing the Internal Market, dvs. Fullbordan av den inre marknaden. Till den 1 januari 1993 räknar man med att ha kommit överens om förslagen i denna vitbok. Regeringen redovisar i sin just framlagda vitbok om Sverige och EG-samarbetet en del av

denna vitbok, men de känsliga punkterna undviker regeringen, såvitt jag har kunnat se.

Detta gäller t.ex. § 8. Den beskriver hur man sedan länge varit överens om att skapa en enda och expansiv marknad för de tolv länderna. För att uppnå detta sägs att länderna är överens om att "– – – säkerställa att marknaden är flexibel så att resurser, både människor och material, kapital och investeringar flyter till de områden som har de största ekonomiska fördelarna". Detta var min egen översättning.

Detta är inget giltigt mål för vår tid. Det låter som 60-talets koncentrationspolitik eller som de som nöjer sig med att segla "i framtidens kölvatten". Detta gäller för övrigt en del av regeringens handelspolitiska deklaration. I stället för att flytta människor dit där storföretagen vill ha dem bör olika regioners näringsliv stärkas.

Riksdagen har med stor majoritet bejakat förhandlingar med EG för att ta bort de faktorer som i onödan hindrar ett närmare samarbete.

Det är självklart att Sverige vill ha ett gott förhållande till sina grannländer, men det är viktigt att riksdagen klargör att EG-harmoniseringen är önskvärd bara när den är till ömsesidig nytta för Sverige och EG. Det finns saker som är mycket viktigare än aldrig så stor rörelsefrihet för kapital, varor, tjänster och personer.

Sverige måste kunna stifta de lagar som gör det naturligt för näringslivet att inrikta sig på avfallsfri produktion med i huvudsak förnybara resurser. Vi måste också kunna hindra att våra företag slås ut av import från länder med sämre miljölagstiftning. Vi måste ha rätt att stödja övergången till alternativt jordbruk, som inriktar sig på jordens långsiktiga bördighet – inte på kortsiktig ekonomisk effektivitet.

För Norden är den viktigaste uppgiften nu att ta fasta på Brundtlandsrapportens förslag om en hållbar utveckling, där hela världen rättar sitt sätt att producera efter naturens förutsättningar. Många EG-länder är också inriktade på detta. En vidgning av begreppet "största ekonomiska nytta" blir nödvändig om inte vitbokens utgångspunkter skall bli hopplöst föråldrade.

Skall vi klara miljön måste ekologin förenas med ekonomin. Människors delaktighet, betydelsen av att behålla olika kulturer, vikten av att ta till vara naturens produktionsförmåga osv. är värderingar som helt överflyglar vikten av kortsiktiga ekonomiska fördelar. Det är som Europaparlamentarikern Ib Christensen säger: "Ju mer ekonomiskt beroende ett land är, desto viktigare är det att man har kvar sitt självbestämmande."

Alla svenska hushåll, skolor, studieförbund och TV-tittare har kommit i kontakt med projektet Det naturliga steget. Generalsekretären i FN ställer sig positiv till detta fantastiska initiativ.

I går hörde vi i radions Kanalen en tumultartad reaktion på en miljöanalys för Skåne. Miljömedvetandet kommer rimligen att bli ändå starkare i Sverige. Människorna kommer att kräva att miljön räddas – helt enkelt därför att det är förutsättningen för livet på jorden. Ökad liberalisering och konkurrens räcker inte. Det kan alltså även försvåra det nödvändiga, naturliga steget.

För att travestera ett ord från Uppsala universitets aula: att handla fritt är stort, men att handla med ekologiskt och socialt ansvar är betydligt större!

Anf. 31 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag uppskattade mycket av det som Birgitta Hambraeus sade om EG:s roll som fredsfaktor och om dess strävan i de riktningarna.

Beträffande två andra punkter vill jag fästa hennes uppmärksamhet på EG:s regionalpolitiska program, som den Europeiska gemenskapen nu är i färd med att införa och som är av en omfattning som i fast penningvärde räknat är större än vad Marshallhjälpen till Västeuropa en gång var efter andra världskriget. Det betydde väldigt mycket just för att ge liv åt eftersatta regioner.

Jag tror alltså inte att man skall tolka, vilket Birgitta Hambraeus möjligen gjorde, arbetet i EG på sådant sätt att EG eftersträvar en koncentration till den geografiska mitten ungefär. Tvärtom är människor inom EG oerhört medvetna om att det gäller att hålla hela Gemenskapen, alltså alla dess delar, levande. Därför har man denna mycket omfattande satsning på regionalpolitiken.

Jag delar också hennes uppfattning att miljöfrågorna spelar en stor roll. De har även inom Gemenskapen växande betydelse. Får jag erinra om det beslut som Europaparlamentet och senare Europakommissionen fattat beträffande avgasrening som just innebär att man – om EG:s ministerråd ansluter sig det förslaget – kommer att få bestämmelser som motsvarar dem som vi har i bl.a. Förenta Staterna och Sverige när det gäller avgasrening av bilar.

Jag vill gärna understryka att det är värdefullt att ett sådant beslut fattas inom en marknad som omfattar 320 miljoner människor. Därigenom får man både en förbättrad miljö och en konkurrenskraft när det gäller att utforma system och annat som sammanhänger med fördelarna med en stor marknad.

Jag tror att Birgitta Hambraeus, om hon fördjupar sina studier, kommer att finna att ett aktivt EG-samarbete också på dessa områden kan ge Sverige tillsammans med de andra länder som ingår i Gemenskapen betydande fördelar, både regionalpolitiskt och miljöpolitiskt.

Anf. 32 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Fru talman! Hadar Cars tar upp den glädjande utvecklingen inom EG. Den är vi båda överens om är mycket bra. Men den regionalpolitiska satsningen gäller regioner som har mycket låg bruttonationalprodukt. Jag har svårt att tro att Sverige och våra glesbygder skulle komma i åtnjutande av något stöd från den regionalpolitiska fonden i EG.

Det är mycket viktigt att vi i Sverige kan fatta egna beslut som leder till att vi kan stärka näringslivet i hela landet, också om inte delar av vårt land är så fattiga som delar av EG.

När det gäller miljön är det självklart så som Hadar Cars sade, nämligen att vi måste samarbeta. Det sade jag också i mitt anförande. Vi måste samarbeta, och många EG-länder har också framsynta, kanske t.o.m. mer framsynta, regler än dem Sverige har. Fortfarande är det viktigt att Sverige och Norden får vara föregångare och att vårt näringsliv inte slås ut om vi har strängare bestämmelser än dem som en del EG-länder har. Det finns problem, t.ex. i Danmark. Där har man velat ha en miljömärkning på lösningsmedel med hälso- och miljöeffekter men hindrades av Europadomstolen att införa en sådan märkning. Det kommer alltså att kunna finnas

inskränkningar som vi inte behöver rätta oss efter, emedan vi inte är medlemmar. Det är emellertid viktigt att vi inte lägger en sådan tvångströja på oss själva.

Självbestämmanderätten är oerhört väsentlig för Sverige. Samarbete i både regionalpolitiska och miljöfrågor är självfallet väsentligt, men jag tror att vi gör bäst i att låta Norden vara föregångare.

Anf. 33 PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Den här debatten har faktiskt gett tre viktiga besked. Det första är att det nu finns en allmän insikt hos hela oppositionen – förvisso framförd med olika ordval och med olika intensitet, men ändå – om att det förekommer hemlighetsmakeri och desinformationsförsök från regeringens sida när det gäller EG-politiken och EG-debatten.

Det andra beskedet är att centerns utbrytning från de fyras gäng beträffande EG-politiken fortsätter. Jag hoppas bara det håller också när det inte enbart skall debatteras utan även fattas beslut.

Det tredje beskedet är att det nu också inom socialdemokratin finns en insikt om att den problematik som vi har talat mycket om, nämligen att handelshinder samtidigt är miljöskyddsbestämmelser, existerar. Det visade Lennart Pettersson i sitt inlägg. Det är ett framsteg att man erkänner problematikens existens.

Fru talman! Inget av de intressanta beskederna eller uttrycken för insikter kom ifrån statsrådet Anita Gradin. Det var kanske ingen tillfällighet. Bl.a. fanns det i hennes anförande inte ett ord om en av de viktigaste händelserna inom EG under senare tid. Jag ber inte om ursäkt för att jag skall inleda min beskrivning med att citera på ett språk, som inte är ärans och hjältarnas. Det gäller den tid då Sveriges utrikesledning tog omvärlden på allvar i stället för att falla i farstun för den. Då var nämligen språket i fråga dess huvudsakliga verktyg för informationsinhämtning. Citatet lyder: "Dévaluer, jouer avec les taux d'intérêt, sera un choix communautaire, non plus national – Jacques Delors rend la monnaie européenne." Det var den 18 april som detta stod att läsa i *Libération*, som alltså kunde rapportera att EG-kommissionens ordförande Jacques Delors hade tagit ännu ett steg i sitt "building the Euro Empire", som *Newsweek* uttryckte saken i en "cover story" om "The Czar of Europe" i februari i år. I spetsen för en grupp på 17 experter lade han fram ett förslag om att ersätta EG-staternas valutor med en enhets-ECU och att slå ihop EG:s riksbank till en enda EG-centralbank.

Den 25 april lade Sveriges finansminister fram ett åtstramningspaket för samhällsekonomin. Det innehöll visserligen varken som 1982 devalvering eller som nu har föreslagits i debatten revalvering, men det blev en räntehöjning med 1 % redan den 28 april. I åtstramningspaketet finns det åtskilliga ingredienser som kommer att bli lika omöjliga regeringsverktyg som devalveringar och ränteändringar när Jacques Delors EG-kommission har fortsatt sitt imperiebyggande. Om detta kan man läsa mer om i en bok på ett annat av de många EG-språk som förefaller olästa på UD:s handelsavdelning. Det är den EG-entusiastiske danske bankmannen Hans Martens, medlem i EG-kommissionens grupp 92, som i sin bok "Danmark og det Indre Marked" redogör för hur det genom EG blir, som han skriver, "facrre

valgmuligheter i den oekonomiske politik". Det är en bok som för övrigt inte finns med bland litteraturtipsen i regeringens i dag framlagda material.

Inte bara penning- och räntepolitik försvinner som instrument, skriver Martens. Även kvantitativa restriktioner på penning- och kapitalmarknaden blir omöjliga. Finanspolitiken kommer i kläm, skattechöjningar blir det inte tal om. Tvärtom kommer det "et pres for nedsaettelse af selskabsskatter, moms, punktafgifter, bilregistreringsafgifter". Samtidigt kommer lönerna att pressas ned. Det blir, hävdar Martens uttrycksfullt, "en smertefuld process", och den blir "ikke retfaerdig". Martens erkänner att EG-politiken kommer att drabba de svagaste hårdast men, tröstar han sig, den hjälper exporten.

Så ser alltså EG ut, inte enligt sina kritiker utan enligt sina ivrigaste anhängare. Målet är att slå ihop EG-ländernas ekonomier till en enda. Enskilda EG-länder kommer, hävdar Martens, att få samma handlingsfrihet som amerikanska delstater.

Vilka verkningar får då dessa tydliga signaler från EG-kommissionen på svensk EG-politik? Ingen! Martens bok har funnits till utlåning i riksdagens bibliotek. Delors rapport har kablat ut av internationella nyhetsbyråer, men som Expressen på ledarplats kunde konstatera häromdagen: "Delors rapport väcker både farhågor och förhoppningar – men i Sverige omnämns den knappt."

Här har vi alltså haft ett regeringsutspel om samhällsekonomin som utnyttjar alla de traditionella ekonomiska styrmedlen. Och här har vi signaler från EG:s maktcentrum om att priset för deltagande på lika villkor i den inre marknaden är att man avhänder sig just dessa styrmedel. Här har vi också ett riksdagsbeslut om att Sverige ingenting hellre vill än att just medverka i denna inre marknad på lika villkor. Nog kunde man väl ändå förvänta sig att det i regeringens handelspolitiska deklaration skulle ha funnits någon sorts resonemang om den problematik som detta innebär, att man på något sätt hade antytt att man kände till att Delors lagt fram denna rapport och att den är jättestoff i den interna EG-debatten, som man försöker inbilla folk att man på något sätt känner till. Men icke – inte med ett ord berörs i Anita Gradins deklaration Delors förslag om ekonomisk och monetär union, inte med ett ord diskuteras hur den sorts åtstramningspaket som regeringen nu har lagt fram över huvud taget skall bli möjligt i en framtid då Sverige är EG-anpassat. Med Expressen kan man fråga: Tar Sverige EG på allvar? Svaret är uppenbart: Regeringen gör det i varje fall inte. Kanske förstår Anita Gradin & Co. inte bättre, kanske tror de verkligen att det är EG som Europe's Business Magazine kallar Fortress Europe och som för övrigt Le Monde Diplomatique bedömer vara "mer thatcheristiskt än Thatcher" och som Der Spiegel anser "kommer att påskynda det ekologiska sammanbrottet", kanske tror Anita Gradin att detta EG, som enligt Hans Martens kommer att drabba de svagaste hårdast, egentligen inte är någonting annat än Sörgården.

Anita Gradins beteende i EG-debatten påminner om borgarfrun i Heinrich Bölls pjäs. Hon blev galen när julgranen började brinna, och hon krävde att julafton skulle upprepas varje dag. På ungefär samma sätt blundar Anita Gradin för obekväma fakta. Hon frambesvärjer om och om igen bilden

av det harmlösa jultomte-EG som bara ger och ger och aldrig tar någonting i utbyte.

Låt mig beröra bara en av dessa Sörgårdsmyter som också andra har varit inne på här i dag, detta att EG-anpassningen skulle vara en fördel för miljöpolitiken.

Jag tar först en dansk rapport, också det givetvis någonting som inte finns med i regeringens litteraturlista. Det gäller rapporten "Europas miljöproblem", som utgavs 1988 av bl.a. EG-parlamentsmedlemmen John Iversen. I rapporten står det bl.a.: EG:s direktiv angående kemikalier "har reellt haft den inverkan att danskt miljöskydd har försämrats." Detta står på s. 38. Vidare står det att regeln om att ett kemiskt preparat som är godkänt i ett land skall anses godkänt också i de övriga länderna är "mycket farlig eftersom det innebär att det blir det land som har den minst restriktiva lagstiftningen som kommer att godkänna alla nya ämnen". Detta står på s. 46. Vidare: "Cancermärkning av de flesta av de ämnen det danska folketinget ville märka lyckades inte." Detta står på s. 66. Vidare: "Vissa lösningsmedel – bl.a. toluen, styren – som Danmark betraktar som farliga, anses ofarliga av EG-kommissionen." Detta kan läsas på s. 73.

EG:s riskavfallsexport är ett skolexempel på dåligt uppförande. Det finns många exempel på att "miljöet har måttet böje nacken för ekonomin". Detta står på s. 113.

Min andra källa är tysk: "Dicke Luft in Europa". Denna skrift finns tillfälligtvis inte heller bland de litteraturlista som regeringen tycker att folket skall tänka på när de vill lära sig något om EG. Även denna bok har skrivits av en medlem av EG-parlamentet, dessutom socialdemokrat och ordförande i miljöutskottet. Författaren heter Beate Weber. Hon skriver bl.a.: "I Romfördragets tilläggsparagraf 100a, medges möjlighet till avvikelser från harmonisering, av hälso- och miljöskäl, men endast om det inte kan betraktas som handelshinder och endast i samarbete med kommissionen. – – – Det betyder att de nationella åtgärderna inte får strida mot EG-fördragets målsättningar, principer och enskilda regler. – – – Därför finns alltid risk för att miljöskyddet i EG nivelleras eller anpassas till den lägsta möjliga nivån." Detta står på sidorna 38 och 39 i boken.

Fru talman! Anita Gradin har här i riksdagen lovat att ingenting beträffande hälsa, miljö, välfärd, arbetsrätt eller jämställdhet skall bli sämre till följd av EG-anpassningen. Samtidigt skall Sverige bli så EG-anpassat, heter det i dagens deklARATION, att det blir likabehandling av svenska intressen på en integrerad västeuropeisk marknad. Årliga svenska EG-anhängare brukar erkänna, att om likabehandling skall uppnås, kan det inte bli tal om svenska undantag från EG-normerna mer än i ett fåtal fall. Men nu meddelar Anita Gradin att av 279 EG-direktiv för den inre marknaden är det bara ett tiotal som överensstämmer med svenska normer. Hon tror att en autonom svensk anpassning kan göras i ytterligare ett femtiotal fall. Dessutom hoppas hon att ytterligare ett femtiotal fall skall kunna lösas på grundval av likartad uppfattning.

Trots dessa vaga och ganska svagt dokumenterade försök att förenkla läget skulle alltså 169 direktiv återstå. På 48 punkter, säger statsrådet Gradin, finns ännu inga EG-direktiv. Låt oss anta att EG anpassar sig till Sverige i samtliga dessa fall, och det återstår ändå 121 direktiv!

Även med den mest fantastiska Sörgårdsskönmålning av hur EG-reglerna är och kommer att bli, står Anita Gradin där med minst en tredjedel av den inre marknadens regler som hon inte ens efter ett år och 24 arbetsgrupper och största möjliga hemlighetsmakeri vågar förutskicka svensk EG-anpassning till utan, som det heter, ytterligare överväganden från svensk sida.

Det är sådant som brukar kallas "sanningens minut". Sörgården rämnar, och det blir tal om att välja: en fortsatt EG-anpassning, som enligt danska erfarenheter drabbar de svagaste och betyder att miljön måste böja på nacken för ekonomin, eller tillnyktring av det slag som allt fler fackförbundstidningar och fackklubbar börjar kräva.

Med anledning av regeringens rapport, som vi alltså inte har fått förrän skandalöst sent men som jag har hunnit bläddra i en del, ställer jag frågan: Varför har ni bara gjort tre grupper? Varför finns det inte en fjärde grupp av regler, där anpassning icke är möjlig?

Det finns ju t.o.m. i er egen rapport flera ställen där det står: "Anpassning avstyrkes." Varför har ni inte sammanfört dem till en grupp, så att det tydligt framgår att det finns områden där ni inte tänker anpassa er? Modersmjölksersättning, bestrålade livsmedel och asbest är sådana exempel.

Varför detta dimridåskapande, inte en tydlig grupp av saker som icke är förhandlingsbara? Eller är det också förhandlingsbart, trots att era egna rådgivare i denna tvättade rapport ändå säger att anpassning avstyrkes?

Sedan de andra sakerna, där det är ytterligare överväganden som skall ske. Leksakerna, s. 24. Bilavgaserna, där det inte alls är fråga om exakt anpassning till det som gäller i Sverige, s. 28. Livsmedelstillsatserna, s. 30. Två sidor skriver ni om kemikalierna, där EG har helt andra principer – vilka är era slutsatser om detta?

Alkoholbeskattningen – var god förklara vad det betyder som står på s. 81, där det står att man skall anpassa? Vad betyder det? Punktskatterna skall helt avskaffas, s. 83 – varför inga kommentarer? Vilken grupp tillhör de?

Det här är bättre än ingenting, förvisso, och en del av oss har lyckats få så att säga originalmaterialet, trots era hemligstämplar. På vissa punkter kan vi kontrollera hur ni har tvättat, och det är uppenbart att ni har gjort det. Sedan kan vi dra slutsatser om hur ni har tvättat på de andra områdena också. Var lugna för att vi skall kolla precis hur ni har tvättat, och fackföreningsrörelsen skall få veta det, när det gäller lösningsmedelsdirektiven t.ex.

Fru talman! När Anita Gradin inte kan hålla sina löften till både storfinansen och folket, vilka löften väljer hon att stå för? Vilka slutsatser drar hon av Delors rapport om ekonomisk och monetär union? Vilka slutsatser drar hon av de danska erfarenheterna av att EG berövar regeringen de viktigaste ekonomisk-politiska styrmedlen? Vilka slutsatser drar hon av att rapporterna inifrån EG visar att miljöpolitiken har stora brister och vilka slutsatser drar hon av sina egna hemligstämplade arbetsgruppers erkännande att ett hundratal EG-direktiv inte är så lättharmoniserade ens för en EG-frälst regering?

Är det inte, Anita Gradin, dags att lätta på sekretessen och tala om för svenska folket exakt vilket pris ni är beredda att betala för EG-anpassningen?

Anf. 34 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Fru talman! Jag måste göra Per Gahrton besviken. Fortfarande står en mycket stor majoritet i Sveriges riksdag bakom beslutet förra året att bedriva förhandlingar med EG om att harmonisera.

Många saker är vi överens om, och det finns ingen anledning att upprätthålla krångliga bestämmelser bara för krånglets skull, men vi kommer inte att ge upp vår självbestämmanderätt. Många av de exempel som Per Gahrton själv nämnde kanske gör att vi säger nej till en harmonisering. Och vi skall inte tro att det är så statiskt i världen att alla EG-länder utan vidare kommer att finna sig i det som nu diskuteras, bara för att några vill det och storföretagsamheten kanske vill det.

Det är en dynamisk process som pågår, och centern vill vara med i den. Vi vill inte ha några skygglappar eller stänga dörrar, utan vi vill vara med och se vad som händer, se vad som är praktiskt att anpassa sig till och vad vi inte kan anpassa oss till.

Per Gahrton talar som om Sverige skulle bli medlem i EG. Sverige skall inte bli medlem i EG. Dessutom tycker jag att han ger uttryck för en väldigt defensiv inställning. Det var som om vi på något sätt skulle krypa och tigga och be om att få vara med, att det är det som vi skulle arbeta utifrån. I själva verket är EFTA en mycket stor handelspartner till EG. Vi kan gå in i förhandlingarna med stort självförtroende.

Anf. 35 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Per Gahrton inledde sitt anförande med några ord till centern. Därför vill jag, innan jag tar en försenad lunch, göra en sak klar för Per Gahrton. Även om vi ibland kan ha kritik att framföra mot regeringen i EG-frågan, avser inte vi att falla i armarna på Per Gahrton, som vill framstå som någon sorts torped i EG-debatten. Därtill är vi förståndiga från centerns sida.

Anf. 36 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är intressant att Per Gahrton försöker få det att verka som om han kom med någonting alldeles nytt och överraskande, när han beskriver tankarna på ett monetärt samarbete inom EG. Det är ju inte ett dugg nytt i det här. Det finns med redan i Romfördragets bestämmelser och har diskuterats många gånger därefter, bl.a. i Wernerplanen och hela vägen.

Det som nu kommit fram i Delorsrapporten är, som jag förstår det, en naturlig fortsättning på det integrationsarbete som EG från början har föresatt sig att genomföra och inte någonting häpnadsväckande, egendomligt eller på något sätt förvånande för dem som har följt den här debatten under ett antal år.

Sedan, fru talman, tycker jag att det verkar som om Per Gahrton utgick ifrån att EG skulle ha något slags ambition att förgifta sina medborgare med farliga kemikalier och dåligt miljöskydd. Jag tycker att det är ett ganska löjligt påstående från Per Gahrtons sida.

EG:s viktigaste beslutsorgan är de tolv ministrarna i ministerrådet, som fattar sina beslut efter att ärendena har varit på remiss till Europaparlamen-

tet inte mindre än två gånger. Där skulle alltså tolv ministrar från tolv demokratiska stater och ett drygt 500-tal parlamentariker sitta och vrida sina händer och fundera på hur de skulle kunna förgifta sina medborgare!

Den beskrivningen är inte trovärdig, Per Gahrton. Det är ett oerhört lögnaktigt sätt att beskriva utvecklingen i den europeiska gemenskapen, ett intellektuellt klart förvirrat påstående vars syfte måste vara att försöka skrämna svenskarna, så att de av rädsla skall ty sig till miljöpartiet i det val som kommer 1991.

Det är fruktan för främlingar och oro för det okända hos människor som är rädda för det som finns i andra delar av världen som Per Gahrton vill mana fram till stöd för miljöpartiet. Jag hoppas att den taktiken skall visa sig gå åt skogen.

Anf. 37 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns ett kinesiskt ordspråk som säger att en dåre kan fråga mer än hundra visa kan svara. Jag vill inte säga att Per Gahrton helt stämde in på det ordspråket, men han kom i sitt inlägg farligt nära. Detta sagt som en allmän synpunkt på den argumentationsteknik som Per Gahrton använder sig av i den här debatten.

En annan sak som jag vill ta upp med anledning av Per Gahrtons inlägg är talet om regeringens s.k. ambitioner att mörklägga alla hemskheterna för miljöpartiet. Jag hoppas efter den utvidgning av EFTA-delegationen som nu är på gång – där miljöpartiet självfallet kommer att ha en ordinarie plats – att vi i fortsättningen skall kunna undvika att föra den typen av debatt från den här talarstolen.

Vi har alla möjligheter att få hela den information som riksdagen kan ha anledning att begära via den nämnda kanalen. Dessutom finns som bekant också andra kanaler: utrikesnämnd, partiledaröverläggningar osv.

Det var direkt rörande att höra av Per Gahrton om hur EG i framtiden skulle hota regeringens möjligheter att lägga fram åtstramningspaket. Det största hotet mot framtida åtstramningspaket är sannolikt inte EG utan tvärtom den ansvarslösa opposition som vi har i det här parlamentet; det har den senaste veckans debatt visat med stor tydlighet. Man är inte beredd att diskutera de åtstramningar som behöver göras.

Till slut sade Per Gahrton någonting om att sanningens minut närmar sig när det gäller den svenska EG-politiken. Jag skulle snarare vilja säga att sanningens minut faktiskt närmar sig när det gäller miljöpartiet och dess isolationistiska inställning. Det finns en mängd både hårda och mjuka fakta i det här målet som det är viktigt att markera för att man skall ha klart för sig att man leker med väldigt många allvarliga saker. 50 % av exporten går till EG-marknaden – 75 % om vi tar in resten av Västeuropa. Det har stor betydelse för sysselsättning och välfärd att den exporten kan fortsätta, och det betyder mycket även för den offentliga sektorn.

Sista frågan löd: Hur skall vi i framtiden klara att möta kapitalets internationalisering? Ja, inte genom isolering utan genom en nära samverkan med bundsförvanter ute i Västeuropa. Vi har faktiskt goda bundsförvanter också i EG-staterna, och det är genom samverkan med dem fackligt och politiskt som vi skall lösa problemen med att återinstallera medborgarkon-

trollen över de multinationella företagen, som nu har sprängt alla gränser inte minst i Europa.

Anf. 38 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! För att spara litet tid vill jag inledningsvis ansluta mig till vad Hadar Cars sade i sitt anförande såvitt gällde värderingen av Per Gahrtons argumentation.

Jag vill emellertid gärna använda en minut till att ge min syn på den debatteknik som Per Gahrton tillämpar. Han påminner i hög grad om en jonglör på Kiviks marknad. Genom att måla diverse bollar i distinkta färger och kasta dem högt hoppas han att de skall se övertygande ut som vore de sanning. Per Gahrtons sätt att argumentera bygger just på att lyfta fram ett antal behagliga citat. Deras innehåll bör inte vara alldeles klart. Det bör inte presenteras ur vilket sammanhang de hämtas. Och de bör gärna gynna personfixering och negligera beslutsprocesser och sanning och allvar i sammanhanget.

När man beskriver Jacques Delors som en person som bygger sitt imperium sprider man medveten desinformation. Det är möjligen så, att det påstående som Per Gahrton här gjorde om regeringens sätt att bete sig kastar sig tillbaka över honom på den här punkten. Det är ingenting annat än medveten desinformation vi bjuds på, och därför förtjänar inte inlägget mera i kommentar från min sida.

Anf. 39 PER GAHRTON (mp) replik:

Fru talman! Jag börjar kanske få problem med hörseln. Hörde jag ett enda sakargument mot ett enda av de dokumenterade påståenden med noggrant angivna källhänvisningar från människor som jobbar inom EG-parlamentet om sakförhållanden som de anser gälla? Hörde jag ett enda försök av någon enda talare att på en enda punkt bemöta sakpåståendet i dessa referat och citat som jag gjorde? Jag är ledsen, jag hörde inte något sådant försök.

Däremot hörde jag Nic Grönvall lögnaktigt påstå att jag inte angav källor, när jag i själva verket t.o.m. angav sida. Och jag hörde Hadar Cars fullständigt härresande lögnaktigt påstå att jag skulle ha sagt att EG vill förgifta människor, som han snodde till det i talarstolen. Det kommer inte att stå i protokollet mer än i detta citat av Hadar Cars att det från min mun kommit någonting så härresande korkat.

Nej, jag angav på punkt efter punkt skilda områden där det föreligger olikheter mellan svenska regler och EG-regler när det gäller hälsoskydd och miljöpolitik. Det var i princip inget annat än vad som finns i regeringens rapport, men i sak överensstämmer de inte på alla punkter, och då får vi väl gå igenom och kolla om det finns någonting felaktigt hos regeringen eller hos dessa EG-källor.

Men huvudfrågan, som ni smiter undan, är ju att ni vill framställa det som om EG-anpassningen icke kostar någonting. Det är julaftonsteoemet. Ni är inte beredda att gå ut till svenska folket, vilket Carl Hamilton, Erik Braunerhielm och alla andra ärliga EG-anhängare gör. De säger att EG ger vissa saker – de tror att det ger en hög tillväxt, sänkt arbetslöshet och allt möjligt – men det kostar andra saker. Vi måste anpassa alla dessa regler till EG för att få full frihet in i denna stora marknad.

Det här vill ni inte säga. Det är den agitationen som ni här försöker förlöjliga. Ni socialdemokrater vet ju att den agitationen nu har trängt långt in i fackföreningsrörelsen. Ni vet att man inte alls använder det språket om mig och mina åsiktsvänner i LO-tidningen, i Metallarbetaren och i många av de andra fackliga tidningarna. De tar saken på allvar. De diskuterar den seriöst. Det är detta debatten handlar om, och jag är inte ett dugg rädd för dessa försök till förlöjliganden från denna talarstol. Jag vet att folket oroar sig och vill veta vad priset är för EG-anpassningen. Och ju mer ni "fiffelurar" och lägger på lock, desto mer kommer folk naturligtvis att ana ugglor i mossen. Säg det pris ni begär av folket för att storfinansen skall få sina vinster!

Anf. 40 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag utgår från att det av protokollet kommer att framgå att jag inte citerade Per Gahrton utan tolkade honom som att detta var hans uppfattning.

Sedan till Per Gahrtons huvudargument, nämligen att vi skulle försöka undvika att redovisa att det finns ett pris. Enligt min uppfattning finns det förvisso det. Men det finns ett pris i den meningen att om man medverkar i integrationen på det sätt som jag anser att man skall göra, kommer man också att finna att en del av de beslut som vi i dag fattar i Sverige kommer att i huvudsak avgöras av gemensamma organ.

Men jag finner också att det priset får man betala, om man vill vara med på de fyra friheterna, även om man väljer att stå utanför medlemskretsen av EG-länder. Av det skälet tycker jag att man skall överväga, om man inte liksom länder i EG skall försöka få ett inflytande som svarar mot det växande beroendet.

Per Gahrton undviker att tala om sitt pris, nämligen vad det kostar i olika avseenden – inte bara ekonomiskt utan också när det gäller isolationism och främlingsfientlighet och för hela den kulturella sektorn – att fjärma sig från integrationsarbetet i Europa.

Vilket pris anser Per Gahrton att svenska folket skall betala i de här avseendena för att säga nej till den utveckling i Europa som flertalet i denna kammare finner mycket positiv?

Anf. 41 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Per Gahrton frågade om han möjligen hade börjat höra dåligt. Efter hans senaste replik får det väl anses fastslaget att så är fallet. Han sade nämligen att han inte hade fått ett enda sakargument mot sin uppfattning i den diskussion som vi nu för.

Låt mig bara konstatera att i varje fall jag försökte förklara för Per Gahrton att vi inte klarar av att lösa framtidsproblemen genom den typ av isolering som miljöpartiet förespråkar. Vi kommer inte att kunna lösa miljöproblemen, inte att kunna kontrollera de multinationella företagen och inte att kunna lösa de fackliga frågorna i relation till det internationella kapitalet, om vi inte samverkar med nationer och krafter utanför Sverige.

Vi kan i nära samverkan med EG bygga upp en ny bas för en politik i enlighet med den sociala syn som Per Gahrton starkt vill markera sin anslutning till.

Isoleringen är en återvändsgränd. Vi kan lösa framtidsfrågorna endast genom ett nära samarbete med våra handelspartner i Västeuropa. Man kan därtill lägga att vi ekonomiskt sett är oerhört beroende genom vår stora export till dessa stater. 50 % av vår export går till EG-marknaden, och 75 % av hela vår export går till Västeuropa. Vi riskerar de svenska medborgarnas välfärd om vi får problem med den exporten, inte genom att söka samverkan.

Anf. 42 PER GARTHON (mp) replik:

Fru talman! Det är helt riktigt att Lennart Pettersson var saklig. Han gav visserligen inget argument mot det jag sade, men han försökte förvisso att ge ett argument för en satsning på denna speciella form av generell EG-anpassning. Det är omdiskuterat hur mycket detta skulle ge även om man accepterar en helt traditionell nationalekonomi. Cecchinirapporten har utsatts för mycket hård kritik av den svenska långtidsutredningen och av många andra ekonomer. Därtill kommer att vi miljöpartister för vår del inte accepterar, vilket torde ha framgått, denna ensidigt tillväxtinriktade målsättning för samhällsekonomin. Vi har andra mål för samhällsekonomin. I det perspektivet är kostnaderna för vår politik marginella.

Vår modell är inte isolationism. Jag tycker att ni skall sluta upp med att använda det argumentet. Vi miljöpartister vill ha samarbete med hela Europa och med hela världen. Vi är exakt i detalj överens med 17 gröna partier – varav 10 sitter i parlamenten, inkl. EG-parlamentet – om den bedömning av EG:s inre marknad som jag här ger uttryck för. Detta är ett faktum som jag tycker att ni skall betänka. Vår uppfattning bygger på en intim kontakt, praktiskt taget varje vecka, med det inre livet i EG-parlamentet via de många gröna partier som redan befinner sig där. Det finns ingenting av isolationism i vår politik, utan en global solidaritet som inte begränsar sig till Västeuropa.

Jag tolkar det som Hadar Cars sade som något av en ursäkt. Jag vet att Hadar Cars är hetlevrad. Det han påstod att jag skulle ha tänkt var ganska hårresande.

Jag tycker att det var mycket bra att Hadar Cars nu sade att det finns ett pris, och att det priset får vi betala. Om vi kan ta det första steget, som innebär att EG-anhängarna börjar erkänna att det finns ett pris, att det kostar någonting, är kanske nästa steg att vi kan börja diskutera innehållet i den kostnaden och föra ut detta till svenska folket så att människor själva får en chans att avgöra vad de vill betala i form av anpassning. Det kan vara en anpassning som gör att alkoholskatterna sjunker radikalt, att asbestförbudet inte kan upprätthållas, att toulén och styren måste tillåtas osv. Den debatten tar vi mycket gärna.

Jag vill slutligen säga några ord till Lennart Pettersson med anledning av det han sade om åstramingspaketet. Jag tyckte att han var litet slarvig när han dömde ut hela oppositionen som ansvarslös. Miljöpartiet har givit mycket klara signaler om att vi inte bara är i riksdagshuset för att hålla anföranden från denna talarstol. Vi är här för att åstadkomma resultat. Vi är helt öppna för att diskutera detaljerna kring en ekologisk miljöanpassad åstramning.

Förste vice talmannen anmälde att Hadar Cars och Lennart Pettersson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 43 GRETHE LUNDBLAD (s):

Fru talman! Jag tycker att det är mycket glädjande att handelsministern i nära anslutning till sin deklaration om regeringens syn på utvecklingen av den västeuropeiska integrationen också tar upp det nordiska samarbetet och dess betydelse för att bryta ner handelshinder och gränser. Att statsrådet Anita Gradin i sin uppräknning av de områden som kan ha betydelse för det nordiska samarbetet – t.ex. transportsamarbete, miljösamarbete och samarbete inom arbetsmiljöns område – uteslöt det koncernfackliga samarbetet kan möjligen bero på att inte alla nordiska länder för dagen är beredda att lagstifta om detta. Men arbetsmarknadsminister Ingela Thalén har faktiskt i ett frågesvar här i riksdagen förklarat att Sverige är berett att arbeta tillsammans med Norge och Finland för en likartad lagstiftning om koncernfackligt samarbete mellan dessa länder.

Vid voteringen i Nordiska rådet fanns det en majoritet som var för en lagstiftning om koncernfackligt samarbete, och det fanns tillskyndare i alla de nordiska länderna.

Det har talats mycket om livsmedel och miljö i denna debatt. Jag anser att vi ändå har fått en bild av att det kan ske framsteg på dessa områden även vid ett samarbete med EG.

Jag har på nära håll följt det arbete som skett inom de nordiska ländernas livsmedelsmyndigheter för att harmonisera kraven på livsmedlens kvalitet och deras marknadsföring och om möjligt också anpassa dessa krav till EG. Man är nu klar inom en del av dessa områden. Jag har nyligen fått i min hand ett förslag till nya gränsvärden för bekämpningsmedelsrester i cerealier och potatis. Jag kan tala om – vilket också kan vara av intresse för Per Gahrton – att gränsvärdena för bekämpningsmedelsrester i cerealier kommer att vara likadana som inom EG utom på en enda punkt. Det innebär för de svenska bestämmelsernas del att 18 nya gränsvärden införs som vi inte haft tidigare. Det innebär en sänkning av de svenska gränsvärdena i tio fall och en höjning av de svenska gränsvärdena i ett enda fall.

Denna anpassning till EG och samarbetet mellan de nordiska länderna kommer alltså i och för sig att vara till fördel för de svenska konsumenterna. Jag tycker att vi måste slå fast detta. Det kommer också fram i regeringens vitbok att det finns goda möjligheter att harmonisera de svenska reglerna på livsmedelsområdet med EG:s. Man bör då ha som en bas det nordiska samarbete som har pågått ett par år och som är mycket viktigt.

Jag noterade i debatten att både Nic Grönvall och Hadar Cars hoppas på att GATT-överenskommelsen skall ge bättre tillgång till bra livsmedel till lägre priser och att det skall bli tillfredsställande för de svenska odlarna att komma ifrån resonemanget om subventioner, stöd och orealistiska priser.

Jag skulle faktiskt vilja uppmana er att använda er vältalighet till att tala med era egna jordbrukspolitiker och försöka få dem att anta denna öppenhet mot nya avtal och prissättningsystem, som hjälper till att göra världshandeln friare för jordbruksprodukter. Vi skall hjälpas åt att ge våra duktiga och effektiva jordbrukare i Sverige en chans att bli aktörer på världsmarknaden på lika villkor i förhållande till andra länders yrkesbröder. Men jag måste konstatera att partisynpunkterna på detta område skiljer sig betydligt mellan jordbruksutskottet och näringsutskottet.

Det är viktigt att vi också tar upp den s.k. sociala dimensionen. Det är egentligen ett något diffust samlingsbegrepp för strävandena inom EG att få med en hel del av det som gör tillvaron tryggare och säkrare för medborgarna. Vi måste i förhållande till EG försvara våra nordiska socialförsäkringssystem vid föräldraskap, sjukdom och ålderdom. Det är ju generella välfärdsystem här i Norden, inte direkt anordnade av arbetsgivarna, som ofta är fallet i EG, utan betalda av samhället med arbetsgivarnas hjälp. Vi måste också försvara våra hårda miljökrav och arbetsmiljökrav, när vi skall förhandla om olika handelsbestämmelser mellan EG och Norden.

De nordiska länderna är ju inget slutet handelsblock utan ett område med mycket nära samarbete, med öppna fönster mot vår omvärld. Vi har ingen överstatlighet i våra beslut, men vi enas om samarbete. Ändå har Nordiska rådets presidium och olika utskott i Nordiska rådet besökt – och fått besök av – EG-grupper, bl.a. den speciella nordiska delegationen i EG-parlamentet, och fört samtal om våra värderingar och våra resultat.

Det är också intressant att konstatera att det nordiska fortfarande har mycket stor betydelse för EG-landet Danmark. Nordiska företags investeringar i Danmark är exempelvis större – och har större betydelse – än investeringar och fusioner som görs av företag från EG-länder. Den nordiska dimensionen finns alltså också med bland EG-länderna. Jag tycker att den enormt stegrade takten när det gäller fusioner mellan nordiska företag är viktig i det här samarbetet.

Nu arbetar vi alltså inom Nordiska rådet för att med olika program och handlingslinjer följa upp de nordiska ländernas strävanden till ökat samarbete med Västeuropa. Jag finner att den handelsdeklaration som vi har fått i dag till fullo tillfredsställer mig på det området.

Anf. 44 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Genom min vilja att vara artig mot statsrådet Anita Gradin för en stund sedan missade jag min replik med anledning av Lennart Petterssons första anförande. Och eftersom jag inte vill vara oartig mot näringsutskottets ordförande har jag begärt ordet för att ta igen skadan.

Lennart Pettersson sade apropå GATT-samarbetet att man måste ta och ge i ett internationellt samarbete. Samma sak gäller givetvis EG-samarbetet. Det har, tycker jag, under debatten här klarnat att om vi skall samarbeta, så måste man ta och ge; allting har ett pris. Därför skall vi diskutera vad vi skall ta och vad vi skall ge, konkret.

Miljöpartiets kritik mot regeringens och riksdagsmajoritetens linje i EG-samarbetet är ju att man mer eller mindre har sagt att vi skall ta allt, utom när det gäller utrikespolitik och försvar. Det har blivit en fråga om samverkan eller kapitulation. Vi är alltså från miljöpartiets sida både när det gäller GATT-samarbetet, det globala samarbetet, och när det gäller samarbetet med EG – och för övrigt med hela Europa – inställda på att samverkan är bra men att kapitulation är någonting dåligt.

Vi försöker få denna kammare att förstå att man måste fråga sig vad mänskligheten egentligen håller på med. Vad är det som handeln breder ut? Välfärd i många fall – ja, men i lika många fall ofärd. Jag försökte i mitt tidigare anförande klarlägga den ofärd som handeln också breder ut –

utarmning och miljöförstöring. Därvidlag är det industriländerna som framför allt är initiativtagare och förbrukare.

Sedan sade Lennart Pettersson apropå jordbruket att vi förhoppningsvis får lägre priser och att det blir möjlighet till export för de effektiva lantbrukarna. Miljöpartiets uppfattning är att man under hela efterkrigstiden har drivit fram ett oekologiskt jordbruk här i Sverige, en specialisering som har varit skadlig och som vi nu börjar skörda följderna av i form av diverse miljökatastrofer. Jordbruket är en stor källa till algblomning och säldöd.

Därför måste vi fråga oss: Hur skall vi i denna situation, med dessa nya GATT-regler, kunna utveckla ett mera allsidigt, mindre industrialiserat och mera ekologiskt jordbruk? Det är ett skadligt jordbruk vi har. Somliga gårdar är helt specialiserade på sädesproduktion, medan andra producerar 1 000 svin om året, osv. Det är ekologiskt förkastligt. Hur skall vi reformera detta ekologiskt förkastliga jordbruk, samtidigt som vi skall upprätthålla GATT-reglerna? Det är den frågan som jag vändas med och som jag icke har något svar på.

När det gäller kapitalets rörlighet har jag flera gånger tidigare sagt att den skuldskris som i-länderna lider under, och som hela världsekonomin hotas av, är ett enastående klart demonstrationsexempel på hur kapitalets totala frihet kan ställa till med långsiktiga skador. Det är händelser som inträffade under 70-talet som man nu skördar följderna av.

Jag tycker alltså inte att vi i Sverige har anledning att radera den handlingsfrihet på det ekonomiska och monetära området som vi har, innan vi har sett åtminstone någonting av de skyddsnät som Lennart Pettersson och Anita Gradin talar om att vi skall bygga upp i samarbete med fackföreningsrörelsen och socialdemokratin i andra länder. Jag tycker att man bör börja med den uppbyggnaden och tala om hur det skall se ut, innan man raserar det lilla som finns kvar av självständighet när det gäller monetär politik.

Anf. 45 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Hövligheten kräver ju att jag svarar Lars Norberg. Jag skall göra det helt kort.

Socialdemokratin linje i EG-frågan är: Kapitulation – nej. Nära samarbete – ja.

Anf. 46 GRETHIE LUNDBLAD (s) replik:

Fru talman! Till Lars Norberg vill jag säga att frågan hur vi skall reformera jordbrukspolitiken med anledning av GATT-bestämmelserna kommer vi att diskutera här i riksdagen när vi skall ta ställning till den nya propositionen om prisreglering på jordbruksprodukter. En hel del av dessa bestämmelser kommer ju också att diskuteras den 18 maj i samband med debatten om livsmedelskontroll. Jag tycker alltså att vi kan vänta med debatten till de tillfällen när vi har att ta ställning till frågorna i hela deras vidd.

Anf. 47 LARS NORBERG (mp) replik:

Fru talman! Det var, Lennart Pettersson, i och för sig tillfredsställande med svaret: samarbete – ja, kapitulation – nej. Nu rör vi oss i alla fall i någon mån i samma riktning. Sedan beror det då på hur intensivt samarbetet skall

vara och vad som menas med kapitulation. Det bör vi gå igenom punkt för punkt. Men så såg väl inte riksdagens beslut i fjol ut.

Till Grethe Lundblad vill jag bara säga att vi givetvis med glädje skall komma tillbaka till dessa frågor i den jordbrukspolitiska debatten.

Anf. 48 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag vill säga några ord rent allmänt om miljöpartiets handelspolitik.

Miljöpartiet vill ha ett öppet samarbete med alla länder, särskilt med våra nordiska grannländer och med de u-länder som behöver vår solidaritet. Särskilt vill vi ha samarbete inom problemområden där varken Sverige eller något annat land rimligen kan nå tillfredsställande resultat ensamt.

Ett exempel på sådana problemområden är frågan om skydd mot miljöförstöring, en miljöförstöring som är osolidarisk i alla de bemärkelser som Lars Norberg nämnde när han talade om solidaritet.

Ett annat viktigt problemområde är frågan om utnyttjande av naturresurser som ej förnyas. Det gäller alltså att stoppa fortsatt hänsynslös rovdrift på sådana resurser, en rovdrift som är osolidarisk framför allt mot människor i u-länder och mot kommande generationer i alla länder.

Ett tredje viktigt stort, gemensamt problemområde gäller frågan om att åstadkomma politisk insyn i och möjlighet till styrning inom olika forsknings- och utvecklingsområden, bl.a. inom gentekniken.

Det finns många fler viktiga problemområden, som kräver ett gott och öppet internationellt samarbete, men jag skall inte gå in på dessa.

Miljöpartiet vill också medverka till människors fria rörlighet över alla geografiska gränser, inte bara över de nordiska gränserna eller gränserna till EG-länderna. Miljöpartiet vill också ha en fri och solidarisk handel med varor och tjänster mellan alla länder, utom för närvarande med Sydafrika. Denna handel måste bedrivas med hänsyn till och med respekt för människors och djurs liv och hälsa samt arters fortbestånd. Här måste, menar miljöpartiet, varje land ha rätt att upprätthålla sina hälso- och miljönormer och inte tvingas sänka dessa till en minsta gemensam nämnare, som kanske påverkas av inflytelserika storföretag.

Miljöpartiet anser också att varje land skall ha möjlighet och rätt att skapa en hög grad av självförsörjning med livsmedel och energi. Därför anser vi att det svenska jordbruket skall reformeras, inte bara så att det blir giftfritt och naturligt utan också så att det skyddas mot den utslagning som vi riskerar genom att andra länder här dumpar överskott av livsmedel.

Vi vill också att det skall vara möjligt att införa restriktioner mot handel med företag och länder som beter sig omänskligt mot sin arbetskraft eller på annat sätt. I detta avseende är Sydafrika ett exempel, och i fråga om detta land har man i Sverige varit enig.

I miljöpartiet ser vi oss som européer och världsmedborgare. I den här debatten har andra kallat oss för isolationister. Jag har, fru talman, svårt att förstå det. Jag kan inte förstå hur det missförståndet har kunnat uppkomma. Vi är rädda för att en ensidig anpassning till EG kan leda till att vårt land tvingas in i en gruppisolationism tillsammans med EG-staterna. Visst har EG högre murar mot andra länder än vad Sverige har. Hade man inte det, varför

skulle man då vara så angelägen om att komma innanför dessa murar, vilket denna EG-anpassning handlar om?

Det finns risker med ökad blockbildning inom världshandeln, och dessa skall inte underskattas, sade utrikeshandelsministern, som inte längre är närvarande i kammaren. Det skulle ha varit spännande att få höra vad hon menar med det. Frågan är om inte de riskerna också uppstår med ett vidgat EG-block och en svensk anpassning till och ett nära samarbete med ett sådant block.

Per-Ola Eriksson tog upp Nordenfrågorna och vikten av att ta bort handelshindren. På den punkten håller vi verkligen med honom.

En annan viktig bit är frågan om EFTA. Utrikeshandelsministern frågade varför vi inte säger någonting positivt om EFTA. Det gör vi gärna från miljöpartiets sida. Vi tycker att vårt land skall vara solidariskt med EFTA, som tyvärr har krympt. Vi tror att det kan finnas starka krafter i Danmark som vill tillbaka till EFTA.

En viktig fråga som kommit upp i debatten men som kräver ytterligare belysning är facket och andra intressegruppers ökade kontroll av samarbetet över gränserna. De multinationella företagen har ju ett sådant samarbete, och det är viktigt att man också när det gäller kontrollen får ett internationellt samarbete för att få en motkraft mot de internationella företagen.

Jag får, fru talman, nöja mig med detta, eftersom min taletid nu är slut.

Den handelspolitiska debatten var härmed avslutad.

5 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1988/89:FiU27 Riksbankens förvaltning år 1988 (redog. 1988/89:15 och 1988/89:19).

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU32 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Thailand (prop. 1988/89:120) samt

utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU22 Tilläggsbudget II inom utrikesdepartementets område, m.m. (prop. 1988/89:125 delvis).

Kammaren biföll vad utskotten hemställt.

6 § Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1988/89:AU13 Regionalpolitik (prop. 1988/89:100 delvis) och
1988/89:AU19 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1988/89 (prop. 1988/89:125 delvis).

Förste vice talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkanden 13 och 19 skulle debatteras i ett sammanhang.

Anf. 49 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Ute i en underbar vårsol lever hela Sverige, och i detta parlament skall nu kammaren under ett par timmar debattera regionalpolitiken och tala om hur Sverige skall leva.

Den här debatten blir kanske litet annorlunda jämfört med vad vi är vana vid när det gäller att debattera regionalpolitik. Det kan väl i någon mån bero på att vi nu, formellt åtminstone, bara skall debattera anslagsfrågorna, kopplade dels till budgetpropositionen, dels till den av regeringen föreslagna tilläggsbudgeten. Vi får senare i år en ny debatt om ett antal motioner, som skjutits upp till hösten, då vi dessutom kommer att diskutera riktlinjer och principer för regionalpolitiken. Vi lever dessutom i vetskapen om att den regionalpolitiska utredningen om några veckor kommer att vara klar med sitt betänkande. Det är väl rimligt att tänka sig att debatten, när den utredningen lagt fram sitt betänkande, får ny näring. Till nästa vår bör riksdagen rimligtvis kunna behandla den proposition som regeringen kommer att lägga på riksdagens bord, och riksdagen får då fatta beslut om en politik för regional utveckling under 90-talets första hälft.

Det är mot den bakgrunden som dagens debatt kommer att utformas. Det kan innebära att debatten blir något kortare än de regionalpolitiska debatterna brukar vara, till glädje för kammarens ledamöter och för dem som planerar kammarens arbete.

Fru talman! Betänkandet behandlar ett antal anslagsposter inom regionalpolitiken: anslag till stödformer som lokaliseringsbidrag, lokaliseringslån, sysselsättningsstöd och offertstöd. Moderata samlingspartiet är sedan flera år tillbaka tämligen kritiskt inställt till flera av dessa stödformer. Vi har riktat kritik mot det regionalpolitiskt betingade stödet, därför att vi tycker att detta alltmer blivit ett ganska vildvuxet lapptäcke. Det har blivit svåröverblickbart för alla, både för dem som skall söka stödet eller åtnjuta det och för dem som skall administrera stödet. Vi tror också att stödet på en del punkter har blivit mindre verkningsfullt. Det kan bli ett problem i framtiden att ha denna stödflorea om vi skall kunna harmonisera vår regionalpolitik gentemot den Europeiska gemenskapen.

Vi har därför försökt att under senare år utarbeta alternativa former för det industripolitiska stödet, som vi kallar för riskgarantilån, och som kan hanteras både på den regionala och på den nationella nivån. Riskgarantilånet utgör en ersättning för ett flertal olika stödformer, som vi upplever som kanske något föråldrade. Detta finns redovisat i reservation nr 2, som jag härmed yrkar bifall till.

I reservation nr 10 tar vi upp frågan om de sänkta egenavgifterna. Vi tror att det är viktigt för en regional utveckling att man får en rimlig kostnadsnivå för näringslivet. Därför har vi sedan några år tillbaka framlagt förslag om sänkta egenavgifter i stödområdena A och B med 10 resp. 3 %. Vi vill göra det här området snävare så att det inte omfattar stödområde C och begränsa stödet bara till de områden i landet som har de största problemen, inlandet och fjällkommunerna. Med denna begränsning av stödet till dessa områden kan vi nog vinna en viss sympati och förståelse för den stödformen också när

det gäller vårt arbete med att harmonisera mot gällande EG-bestämmelser. Däremot är detta tveksamt om man låter stödet gälla kustregionen, stödområde C, som för närvarande gäller i Norrbotten, vilket också framgår av vår reservation nr 10.

Man kan av det arbete som diskuteras här i kammaren när det gäller regional utveckling förvänta sig att se resultat av detta ute i regionerna. Inom regionalpolitiken talar man mer och mer om att dra nytta av den tillväxtkraft, den entreprenöranda och den vilja till förändring och förbättring som finns ute i regionerna. För detta ändamål finns det ett anslag inom regionalpolitiken, tidigare kallat C4 numera omdöpt till D4-anslaget, nämligen länsanslaget för regionala utvecklingsinsatser. Utskottet och kammarens diskussion om regionalpolitiken har alltmer kommit att kretsa kring just denna anslagstyp, kanske inte så mycket för beloppets storlek – totalt handlar det inte om några himlastormande belopp, ca 800 milj. kr. som utskottsmajoriteten föreslår – men på något sätt har detta blivit en intressant diskussionspunkt under de senaste åren. Det märkliga är, fru talman, att av någon anledning finns det en väldig spännvidd mellan å ena sidan vad regeringen talar om när det gäller att försöka stimulera lokala och regionala idéer och projekt, och å andra sidan regeringens ovilja eller oförmåga att när det gäller budgetmässig behandling leva upp till detta.

Det vore intressant om utskottets socialdemokratiska taleskvinna kunde förklara för oss i kammaren som har bildat majoritet, eftersom socialdemokraterna sällar sig till reservanterna, vad det är som konsekvent under senare år drivit socialdemokraterna till att alltid föreslå mindre pengar till just det sammanhållna länsanslaget. Socialdemokraterna har konsekvent befunnit sig i reservanternas skara. Beror det på penningbristen, eller beror det på ideologi? Tror inte Marianne Stålberg på länsstyrelsens förmåga att hantera dessa anslag?

Det har kommit till utskottets kännedom att många länsstyrelser har slut på pengarna. Om det bara funnes ytterligare miljoner skulle de kunna stimulera och utveckla ett antal nya projekt. Det finns entreprenörer. Vad är det som gör att socialdemokraterna har så utomordentligt svårt att bejaka just detta anslag, alltid stretar emot när det gäller att delegera beslutsrätt, att ge blygsamma finansiella resurser ut till regionerna? Är det ideologin som blockerar? Med andra ord: Man tror inte på decentralisering. Marianne Stålberg och hennes kolleger tror inte på sina partivänners möjligheter att göra dessa avvägningar ute i länsstyrelserna. Dessa regioner har ofta socialdemokratisk majoritet i länsstyrelserna. Eller är det i finansdepartementet som man tycker att pengarna används värdslost ute i länen? Är det bara det som prövas i finansdepartementets labyrinth som håller måttet? Det vore intressant att höra Marianne Stålberg förklara varför socialdemokraterna alltid råkar vara steget efter när det gäller att pengamässigt hantera just länsanslaget.

Fru talman! Om några veckor kommer den regionalpolitiska utredningen – som i och för sig arbetat under alltför stor tidspress – att lägga fram ett antal förslag. Det finns de som menar att regionalpolitiken är ganska meningslös. Den har varit verkningslös och den betyder mycket litet när det gäller att i grunden förändra den regionala strukturen i landet. Sedan finns de som höjer

regionalpolitiken till skyarna. Det kan nog finnas skäl att säga att en regionalpolitik framöver som skulle vara något begränsad av industripolitiskt stöd – måhända att man även ändrar stödformerna – kommer att vara ganska verkningslös. Däremot kan man med en politik för regional utveckling, som spänner över flera politikområden och samspelar mellan de offentliga styrinstrumenten och den enskilda sektorn, bli betydligt mer verkningsfull. Jag tror att man blir mycket besviken på den regionalpolitiska utredningen om inte den vågar ta itu med reella problem och formulera en politik som spänner över hela det politiska fältet i samspel med den enskilda sektorn.

Min utgångspunkt när jag arbetar inom denna utredning är att det är ganska meningslöst att bara sitta och diskutera snävt industripolitiska stödformer. Man måste alltså spela över hela fältet. Men jag är något oroad över med vilken vaksamhet de olika sektorernas företrädare i utredningen sitter och bevakar sitt revir. Det är i och för sig deras formella uppgift, men man märker ganska snart att så fort det läggs fram idéer och förslag om litet friare samverkan över sektorsgränserna, är revirbevakarna utsända av den eller den myndigheten, det eller det ämbetsverket eller t.o.m. departementet. De blir då otroligt på alerten och tycker sig finna livsrum och luft för sin verksamhet. Utan att provocera departementschefen, som har ansvar för sitt fögderi, måste jag säga att jag – liksom fler ledamöter – känner en viss oro inför detta. Jag upprepar att om inte denna utredning kan formulera någon form av politik, utkast, förslag till riktlinjer för en politik som förutsätter samverkan över sektorsgränserna och samverkan mellan politikområden och den enskilda sektorn, tror jag att omdömet blir detsamma som för den tidigare utredningen: att det inte blev mycket av den. Detta förutsätter att man inom regeringskansliet tar allvarligt på frågan om sektorsamordningen. Det räcker inte bara med att det finns en statssekreterargrupp som har sammankomster då och då och avlägger några trosbekännelser om sektorsamordningens viktiga principiella roll. Det är angeläget att man i realiteten utträttar något. Litet grand av sanningens minut kommer när regeringen skall lägga fram sin proposition våren 1990. Så är också fallet med de kommande budgetpropositionerna under de kommande åren, eftersom det skall ske ett samspel mellan de olika departementen.

Litet av denna samordning kunde man se ute i länsstyrelserna. Man kunde få ännu större möjligheter med en samordnad länsförvaltning. Det är därför svårt, fru talman, att å ena sidan höra regeringskansliets trosbekännelser om den samordnade länsförvaltningens välsignelser, där det går att bryta ner sektorsgränserna, och å andra sidan hela tiden streta emot när det gäller att föra pengar via länsanslaget till länsnivån.

Jag tycker inte att socialdemokratiens politik hänger ihop i det avseendet. Det är förvisso inte det enda exemplet på bristande kongruens, men det är ett område som vi nu debatterar och som jag har svårt att förstå. Hur kan man tro på en sammanhållen länsförvaltning samtidigt som man säger nej och åter nej till högre länsanslag?

Sammanfattningsvis, fru talman, när det gäller framtiden tror jag att det är nödvändigt för att ge regionerna en större möjlighet att utvecklas att man tar fasta på ett antal områden. Jag har pekat på dem vid flera tillfällen här i kammaren, och jag tänker inte utveckla dem närmare nu. Det finns

anledning att återkomma till hösten. Det gäller att ta fasta på några faktorer som alltid finns i livskraftiga utvecklingsbara regioner – närheten och tillgängligheten av gods, personer och dataöverföring.

Vi har haft långa debatter om trafikpolitiken. När det gäller telekommunikationer klarar vi oss utomordentligt bra i detta land. Det kan finnas exempel på något enstaka undantag, men i stort sett är vi ett föredöme. Det har gjorts gigantiska investeringar tack vare att man hittat nya finansieringsformer på det området. På järnvägs- och vägsidan står man och stampar. Vägkapitalet förslits på ett sätt som aldrig har skett under årtionden i Sverige. Man är blockerad och finner inga konstruktiva finansieringslösningar. Detta måste till. Under de närmaste tio åren måste stora infrastrukturella satsningar göras. Det är nödvändigt att finna alternativa finansieringsformer.

Det är nödvändigt att utveckla den regionala kunskapen och kompetensen. I utredningen kan vi se hur enormt viktig gymnasieskolans lokalisering är för att förhindra flykten av ungdomar från glesbygden. Det gäller främst flickorna. Det är utomordentligt viktigt att behålla ett nät med gymnasieskolor ute i de små kommunerna på så många ställen som möjligt och att det där finns frihet att spela med okonventionella statsbidragslösningar för att kunna klara detta.

Det är viktigt att regionerna blir beslutsfäbige och att man vågar avhända makt från den centrala nivån, framför allt från ämbetsverken, till länsstyrelserna. Man kan där se en utvecklingsmöjlighet framöver mot en sammanhållen länsförvaltning som skall kunna ta itu med detta, om departementen och ämbetsverken vill släppa makten ifrån sig. Ibland är jag inte helt övertygad om att de vill det. Det krävs då en regering som vågar någonting.

Det är också viktigt att det finns en finansiell styrka i regionen, att det finns ett rimligt kostnadsläge och att det finns ett kreativt klimat.

Utredningen har identifierat ett antal problemområden – inlandet, Bergslagen och sydöstra Sverige. I dessa områden saknas definitivt en hel del av dessa faktorer, och en del andra faktorer skulle må bra av att ytterligare stimuleras. Det är angeläget att man tar fasta på detta i utredningen.

Jag skall avsluta med att betrakta regionalpolitiken i ett måhända något annorlunda rumsligt perspektiv. Oftast gäller ju diskussionen om regionalpolitik Sverige och olika regioner inom Sverige. De faktorer som jag har tagit upp – närhet, tillgänglighet, kunskap, kompetens, kostnadsläge, kreativitet, finansiell styrka – kan ju lyftas upp i ett annat rumsligt perspektiv, t.ex. ett internationellt Europaperspektiv. Det är viktigt att också vårt land, som är en region i Europa, i framtiden kommer att besitta dessa kvaliteter så att inte vårt land totalt blir en isolerad del av Europa. Faran för detta är uppenbar om man skulle driva och följa en politik som en och annan i den tidigare debatten har givit uttryck åt. Jag tror att det är viktigt att vi ibland lägger en högre perspektivnivå på just regionalpolitiken.

Hur man sedan, fru talman, skall kombinera EG:s syn på regionalpolitiken med vår egen förmåga att hantera detta i de områden som EG kanske inte klassar som regionalpolitiskt utsatta är en fråga om att harmonisera men också om att lära av kontinenten. Ibland gäller det att handla på ett sätt som inte sticker alltför mycket i ögonen på omvärlden.

Fru talman! Det finns anledning att till hösten återkomma om de mer

principiella riktlinjerna kring regionalpolitiken. Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer i betänkandena nr 13 och nr 19 som har moderata undertecknare.

Anf. 50 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Folkpartiet anser att regionalpolitiken skall öka den enskildes möjligheter att fritt kunna välja arbete och bostadsort. Den skall åstadkomma en mer likvärdig ekonomisk, social och kulturell standard. 1988 uppvisar en positiv sysselsättningsutveckling i landet. Detta gäller inte bara expansionsområdena i landet, utan arbetslöshetstalen har minskat i stort sett i hela landet. Men denna mycket blygsamma förbättring skall ses i ljuset av den utveckling som skett i första hand under hela 80-talet.

Den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik sedan 1982, den s.k. tredje vägen, har lett till ökade regionala obalanser i landet. Detta påstår regeringens egen expertgrupp ERU i en rapport till den regionalpolitiska utredningen. Expertgruppen förutspår också att tiotusentals industrijobb kommer att försvinna från Norrland och Bergslagen under 90-talet.

Regeringens regionalpolitik har inte varit så framgångsrik som det gång efter gång sagts från talarstolen i denna kammare. Det är därför med oro vi kan se vilken tystnad den nye ministern för de regionala frågorna visar inför de svåra arbetsuppgifter hon har fått.

Folkpartiets bedömning är att de långsiktiga problemen när det gäller den regionala balansen kvarstår. Det scenario som den regionalpolitiska utredningen 1984 och olika expertgrupper mätat upp har inte förlorat sin aktualitet.

De regionalpolitiska problemen är i dag mer komplicerade än tidigare. Regionerna drabbas av en dubbel obalans. Man har svårt att skapa och behålla arbetstillfällen samtidigt som man saknar arbetskraft till vissa områden, främst när det gäller nyckelpersoner. Även den offentliga sektorn har problem att rekrytera arbetskraft. Detta är särskilt allvarligt mot bakgrund av ålderssammansättningen hos befolkningen i glesbygden.

Fru talman! De är ett faktum att de regionalpolitiska problemen nu är mer sammansatta. Det är brist både på arbetstillfällen och på arbetskraft. Därför måste regionalpolitiken ändras från att ha varit lokaliseringspolitik till att bli mobiliseringspolitik. Folkpartiet har sedan flera år tillbaka med kraft hävdad att målet för regionalpolitiken måste vara att skapa miljöer som kan stimulera kreativitet och mobilisera de människor som finns ute i regionerna.

Vi trodde att vi hade nått viss framgång när regeringens företrädare vid olika tillfällen började tala om att mobilisera de kreativa människorna ute i bygderna. Det var vackra ord, som vi hoppades skulle fyllas med konkret innehåll. Tyvärr har det visat sig vara mest munväder. Regeringen fortsätter att streta emot när det gäller att förse regionerna med såväl beslutsbefogenheter som ansvar för större regionalpolitiska medel.

Socialdemokraterna har en övertro på selektiva insatser och framför allt satsningar på s. k. paket. Paketmodellen är självfallet bra att ha i valtider, när statsråden behöver resa ut i landet. Budskapet går ju bättre hem när man kryddar det med konkreta insatser. Att paketmodellen innebär att vissa insatser kommer vid fel tillfälle spelar mindre roll, eftersom de kommer vid

rätt politiskt tillfälle för regeringen. Insatserna i Norrbotten är utmärkta exempel på att insatserna borde ha varit utspridda i tiden och mera långsiktiga, i stället för att delas ut vart tredje år.

Fru talman! Folkpartiet hävdar att de regionalpolitiska stödsystemen skall följa tre principer:

De centralt givna stödformerna skall i hög grad vara generella. De skall vara lätta att administrera. Det skall vara lätt för den enskilde att få veta vilka förutsättningar som gäller.

1982 införde den icke-socialistiska regeringen sänkta arbetsgivaravgifter i stödområde A. Denna nedsättning gjordes därför att Norrlands inland hade och kommer framdeles att ha särskilt stora problem. Nedsättningen skedde i de mest utsatta områdena, och den gällde all icke offentlig verksamhet. Detta ändrades av socialdemokraterna när de återfick regeringsmakten, och nedsättningen gäller i dag enbart i Norrbotten och i princip endast industriell verksamhet. Socialdemokraternas ändring av bestämmelserna har inneburit att de kommuner som tidigare hade nedsatta avgifter har fått ett försämrat konkurrensläge. Begränsningen till vissa branscher har inneburit att stödet blivit mindre effektivt. Dessutom har stödet blivit krångligt och godtyckligt. Varför anser utskottsmajoriteten att stödet inte skall gå till de områden som har det mest utsatta läget, nämligen *Norrlands inland*?

Men det blir sannolikt som vanligt, att ni socialdemokrater kommer till insikt så småningom. Den regionalpolitiska utredningen inser säkert att folkpartiet har rätt, och därmed kommer också nedsatta arbetsgivaravgifter dem till godo som bäst behöver stödet.

Herr talman! Som jag många gånger tidigare sagt anser folkpartiet inte att sådana stödformer är bra som innebär förhandlingar mellan staten och företagen. I sådana situationer kommer staten som regel till korta, därför att det sällan finns flera anbud. Folkpartiet anser även i år att offertstödet inte bör finnas kvar. Vi har för avsikt att fullfölja denna åsikt även i detta fall, till dess ni socialdemokrater inser att folkpartiet har rätt även i denna fråga.

Herr talman! Det svenska näringslivet har inga problem att låna upp det kapital det behöver. Däremot har företag i glesbygderna problem med att säkerheter krävs. Folkpartiet anser att det är en klar fördel om lokaliseringslånen hanteras direkt av bankerna. Vi föreslår därför att statliga kreditgarantier skapas, som möjliggör för företagen att låna upp riskvilligt kapital via bank.

Under en följd av år har riksdagsmajoriteten givit regeringen bakläxa beträffande de s. k. länsanslagen. Det är riktigt, som socialdemokraterna i utskottet skriver, att länsanslagen har ökat från 298 miljoner 1983/84 till 800 miljoner i årets betänkande. Den kraftiga utvecklingen av anslaget säger socialdemokraterna är ett uttryck för statsmakternas prioritering av det utvecklingsarbete som sker på lokal och regional nivå. Den som följt socialdemokraternas hårdnackade motstånd mot en höjning av länsanslagen under de senaste åren vill nog gärna uttrycka saken på ett annat sätt. Den samlade oppositionen i Sveriges riksdag har funnit det nödvändigt att göra denna prioritering, trots socialdemokraternas motstånd.

Som jag sade i inledningen av mitt anförande verkade regeringen vara intresserad av att mobilisera de kreativa krafterna i länen. Men detta var bara

munväder. Det hårdnackade motståndet mot höjda länsanslag visar snarast ett ointresse för att mobilisera människorna. En mobilisering ute i bygderna kräver att stödformerna är decentraliserade, att beslutsvägarna är korta och att beslutsfattarna har god kännedom om såväl den sökande som den miljö som företaget skall verka i. Socialdemokraternas hårdnackade motstånd motverkar detta.

Under rådande högkonjunktur har också de svagare regionerna fått del av en viss expansion. Detta innebär att många investeringsobjekt väntar på att förverkligas. Ett stort antal länsstyrelser står också utan medel. Det borde vara en självklarhet att alla goda projekt skall komma till förverkligande medan högkonjunkturen håller i sig.

Jag vill fråga Marianne Stålberg: Vad säger människorna i Jämtland när ni socialdemokrater är efter år håller tillbaka länsanslagen? Norrlandslänet har ju ett stort behov av insatser. Trots vetskapen om detta avstår ni från att investera när marknaden är god – en mycket besynnerlig regionalpolitik. Därtill skall läggas alla de projekt som landsbygdskampanjen har skapat. Det finns ett tryck ute i regionerna. Det är vår uppgift att leva upp till de förhoppningar som kampanjen har skapat. Glesbygdsdelegationens ordförande är ju också jämte. Han svarade på en fråga från mig för en tid sedan angående vad som skulle hända med alla de projekt som landsbygdskampanjen hade skapat. Svaret blev: Det är en s.k. bra fråga. Han känner naturligtvis sina socialdemokrater, och därmed vet han också att ni inte lägger ner någon större möda på att mobilisera människorna ute i bygderna.

Jag kan bara beklaga att ni trots detta gärna tar åt er äran av att oppositionen i Sveriges riksdag höjer länsanslagen eller, som det hellre borde heta, tar ansvaret för utvecklingen i regionerna.

Herr talman! I folkpartiets motion föreslår vi att maximigränsen för projektmedlen avskaffas, för att den regionala nivån skall få större frihet att göra egna bedömningar och prioriteringar. Detta är ett gammalt förslag från folkpartiet. I år har vi avstått från att reservera oss i denna fråga. Det innebär inte att vi har ändrat uppfattning.

Herr talman! I reservation 16 har folkpartiet tillsammans med centern föreslagit att glesbygdsstöd bör kunna användas till transportstöd i skärgården. Det är enligt vår mening en rättvisefråga att man får möjlighet till statligt transportstöd utan den nuvarande begränsningen till ett inledningsskede om tre år. Vi förutsätter att detta beaktas när anslagen till regionala utvecklingsinsatser fördelas.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 19 som gäller tilläggsbudgeten kommer att tas upp av Charlotte Branting i ett senare anförande. Därtill kommer folkpartiets synpunkter på regionalpolitiken att kommenteras av Ulla Orring.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till alla de reservationer som folkpartiet har undertecknat i de båda betänkningarna.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

Anf. 51 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Fru statsråd! Regeringen har bekymmer. Regeringens politik har lett till att framför allt storstadsområdena är starkt överhettade. Samtidigt är det väl låg ekonomisk aktivitet i vissa delar av landet.

När regeringen nu lägger åtstramningsförslag på ca 20 miljarder kronor är det bara att konstatera att den har sig själv att skylla. Problemen har uppstått på grund av en ensidig koncentrationspolitik parad med en politik som inte har innehållit så mycket av regionalpolitiskt tänkande.

Centern har gång på gång i denna kammare pekat på att regeringens koncentrationspolitik kommer att leda till löneglidning, höga kompensationskrav, alltför hög inflation, stor bostadsbrist, framför allt i tillväxtområdena, en mycket snabb stegring av priser på bostäder, besvärande miljöproblem, växande bilköer, att vägar och bostäder byggs på och genom för tätortsbor kära grönområden, osv. Egentligen är det bara ett antal spekulanter som är de stora vinnarna när det gäller denna koncentrationspolitik.

Regeringen har emellertid inte lyssnat. Närpå alla förslag som har lagts fram har varit koncentrationsinriktade. De regionalpolitiska satsningarna har i stor utsträckning uteblivit.

Nu skall vanligt folk betala för regeringens koncentrationspolitik med momshöjning, arbetsgivaravgiftshöjningar, ett mjölkpris på ca 7 kr., osv. Tänk om regeringen i stället hade lyssnat på centerns förslag, förslag som, om de hade fått genomföras, skulle ha lett till en balanserad utveckling i hela vårt land, en bättre fördelningspolitik och en klart bättre miljö.

Herr talman! De pengar som kammaren diskuterar i dag utgör någon tusendel av vår bruttonationalprodukt. Det är nämligen inte mer som bokförs på de rena regionalpolitiska anslagen. Det är viktiga anslag, anslag som regeringen och kammarens socialdemokrater vill sänka.

Det väsentliga för en bra regional utveckling är att det finns en politisk medvetenhet i hela regeringen. Vi kan ha en hur duktig regionalpolitisk minister som helst, men med en regering som i stort fungerar i koncentrationsdrivande riktning hjälper ingenting. Det är alltså viktigt att alla anslagsposter prövas i en anda av att hela landet skall utvecklas. Som jag och övriga centerpartister ser det är förståelsen för att hela regeringen måste arbeta i decentralistisk riktning besvärande liten i större delen av regeringen.

För att dämpa Stockholmstillväxten har centern föreslagit en 25-procentig investeringsavgift på kontors- och industribyggande i de heta delarna av Storstockholm.

Vårt förslag skulle ha lett till att denna överhettning inte hade uppstått på det sätt som nu har skett. Vårt förslag skulle ha gett många bostäder till de över 100 000 ungdomar som köar för bostad i Stockholm. Det finns även långa köer i andra koncentrationsorter. Vårt förslag skulle – tillsammans med de förslag som centern har när det gäller att bredda arbetsmarknaden och skapa fler arbetstillfällen inom de områden av vårt land som hårt har drabbats av flyttpolitiken – ha lett till en balanserad politik och en god utveckling av hela vårt land.

Centerpartiet är berett att i sitt budgetalternativ satsa 5 miljarder kronor på olika politikområden för att åstadkomma en balanserad utveckling, dvs.

att satsa 5 miljarder kronor på de områden där det i dag råder en för låg ekonomisk aktivitet.

Några av dessa förslag skall jag räkna upp. Centern är beredd att satsa 1,7 miljarder utöver regeringsförslaget på kommunal skatteutjämning. Detta är bra, och medlen kommer vid rätt tillfälle.

Vi föreslår också att 1 öre/kWh av vattenkraftvinsterna från den 1 juli skall gå tillbaka till de kommuner som har byggt ut sin vattenkraft.

Vi föreslår också ett tioårigt program för att förstärka och belägga länsvägnätets grusvägar. Det är en stor och viktig fråga. Om inte vägarna fungerar blir det inte heller någon större näringslivsutveckling. Kommer detta program i gång, kommer det att skapa större framtidstro och därmed släppa loss krafter i bygderna som i sig själva leder till en bättre regional utveckling.

Vi föreslår betydande satsningar på småföretagsamheten. Småföretag behövs överallt, men de är av avgörande betydelse för våra strävanden att bygga upp ett decentraliserat samhälle.

Vi vill ha en hög utbildningsnivå i hela landet.

Anders G Högmark berättade om gymnasieskolans stora betydelse, och jag håller med honom helt och hållet.

Vi föreslår hela 500 milj. kr. för att föra ut högre utbildning och kvalificerad forskning till orter som i dag har för litet utbildning och forskning.

Jag skall nu övergå till att kommentera länsanslaget. Det är ett anslag som centern, folkpartiet, moderaterna, vpk och miljöpartiet har enats om att höja från 690 milj. kr. till 800 milj. kr. Tyvärr reserverar sig utskottets socialdemokrater mot denna höjning. Jag, liksom Sigge Godin, har läst att denna kraftiga ökning av anslaget under den senaste femårsperioden är ett uttryck för statsmakternas prioritering av det utvecklingsarbete som sker på lokal och regional nivå. Det är i sanning ett märkligt påstående. Socialdemokraternas historia när det gäller länsanslagens utveckling är nämligen mycket mörk. Detta anslag har sedan 1982 höjts genom att socialdemokraternas förslag gång på gång har förlorat vid omröstningarna i denna kammare mot en majoritet.

Jag är förvånad över att arbetsmarknadsministern för tredje året i rad försöker behålla länsanslaget på oförändrad nivå. Jag undrar om hon verkligen har tänkt igenom vad det innebär. Vi har haft tre års inflation, och den har varit hög i fråga om byggande och maskiner, vilket är sådant som i stor utsträckning ingår i detta anslag. Det är alltså fråga om en ordentlig urholkning. Sedan har finansieringen av hemslöjdskonsulenter lagts in i detta anslag. Det innebär ytterligare en urholkning av anslaget under denna treårsperiod. Länsstyrelserna får nu fatta beslut om objekt upp till 12 milj. kr. Objekt som tidigare har gått på SIND:s konto går nu på länsanslaget. Detta innebär alltså en tredje stor urholkning av länsanslaget. Jag kan inte se detta på något annat sätt än att socialdemokraterna i dag står för en stor nedrustning av regionalpolitiken.

Länsanslagen har urholkats på tre olika sätt. Socialdemokraterna börjar låta dessa anslag närma sig ett värde som motsvarar knappt hälften av den köpkraft som de ursprungligen hade. Detta måste man beklaga. Det borde egentligen vara tvärtom.

Den förra industriministern brukade i denna talarstol med kraft framhålla att man skulle ta fram objekt och att pengar inte fattades. Han sade att om objekten kommer så kommer pengarna. Nu är det en annan ton. Nu har högkonjunkturen nått de utsatta delarna av vårt land. Nu ramlar objekten in både genom landsbygdskampanjen och genom att näringslivet investerar. Då ställer inte den socialdemokratiska regeringen och den socialdemokratiska minoriteten i denna kammare upp på att staten skall ta sitt ansvar. Det är egentligen verkligt synd. I hur känns det inom dessa områden som har förlorat ungdomar efter ungdomar? Nu finns objekten så att de skulle kunna utveckla sig. Men då ställer inte regeringen upp på det sätt som den borde göra. Det här rör sig om små pengar. För mig är det obegripligt och en gåta att man inte ställer upp och hjälper till när det är läge att utveckla hela landet.

Jag måste fråga utskottsmajoritetens företrädare Marianne Stålberg: Satsar socialdemokraterna medvetet på fortsatt utglesning av flertalet kommuner? Hanteringen av totalbudgeten och hanteringen av länsanslagsfrågan tyder på det. Det går inte att tolka det på annat sätt. Jag avvaktar med spänning svaret.

Jag vill vidare beröra ett par mindre frågor. Bertil Olsson, förra AMS-chefen, brukade framhålla att finns det industrilokaler, då kommer verksamheter dit, även om det i bland dröjer ett tag. Tidigare höll AMS i dessa frågor och gjorde stora satsningar. Det var någon yta ledig då och då, men i princip hade Bertil Olsson rätt i sitt påstående.

Centerpartiet föreslår här att det till lokalbyggandet i stödområdena A och B skall gå ett 50-procentigt bidrag, både kommunalt och privat. Jag är övertygad om att det är ett verksamt medel att bygga den här typen av lokaler utan större byråkrati. Vi föreslår också ett 40-procentigt bidrag till industrilokaler i landsbygdsbetonade delar av stödområde C.

Jag vill för min del även beröra något detta med nedsatta socialavgifter. Jag frågar Marianne Stålberg: Tycker Marianne Stålberg att det är riktigt att snabbt växande Luleå skall genom nedsatta socialavgifter ha 10 % lägre kostnadsläge än Strömsund, som ligger i Marianne Stålbergs hemlän, eller Sorsele? Tänker Marianne Stålberg återigen rösta för att utsatta inlandsorter skall ha klart högre kostnadsläge än snabbt växande Luleå?

Sedan vill jag något beröra den pågående regionalpolitiska utredningen, i vilken jag är ledamot liksom Sigge Godin. Jag är oroad, det vill jag säga till statsrådet. Det räcker inte med vackra ord och åter vackra ord. Det måste bli konkreta förslag som innebär pengar eller vilja till beslut. Jag har efter 22 år som heltidspolitiker lärt mig att vackra ord inte leder någonstans. Det är bara konkreta förslag som ger verksamhet.

Kersti Johansson kommer att behandla landsbygdens utveckling och Göran Engström kompletteringspropositionen, som också ingår i denna debatt.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till samtliga reservationer där centerpartiet ingår.

Anf. 52 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker i mitt anförande ta upp vpk:s syn på regionalpolitiken och de problem som vi tycker finns. Här har under en följd av år pågått en

koncentration av resurser inom företag, statsapparat, kultur, undervisning, trafiksystem etc. främst till Storstockholmsregionen. Denna koncentration har inneburit överhettning i ekonomin, spekulation i mark och bostäder, bostadsbrist och köer för vård och omsorg. Den ständigt ökande biltrafiken har skapat en dålig stadsmiljö och en farlig livsmiljö. Fler och fler människor tvingas framleva sitt liv i överetablerade storstadsregioner, där den sociala servicen befinner sig i djup kris. Det är brist på allting utom arbetstillfällen. Samtidigt finns det fortfarande stora delar av Sverige som har helt motsatta problem, även om det också har tillkommit vissa positiva inslag de senaste åren.

Vissa s.k. framtidsforskare och debattörer hävdar att denna utveckling kommer att fortsätta, och det tycks ibland som om man anser att växande regionala obalanser är en naturnödvändighet. Man hävdar att Sverige går mot en utveckling där ett fåtal s.k. K-regioner, med en koncentration av kunskap, kreativitet och kultur, i storstäder och högskoleorter kommer att växa, medan hela övriga Sverige riskerar att hamna i en gråzon ekonomiskt, socialt och kulturellt.

Det finns ökande regionala problem i hela landet. De är dock fortfarande särskilt märkbara i Norrlands inland, Bergslagen och sydöstra Sverige. Ett av de allvarligaste problemen är att det är kvinnorna och ungdomarna som flyttar från glesbygden. Den hittills förda regionalpolitiken har inte skapat förutsättningar för kvinnor och ungdomar att stanna kvar i hembygden. Regeringspolitiken har hittills visat sig otillräcklig. Alla tillgängliga fakta talar för att Bergslagsregionen och Norrlands inland kommer att utsättas för en fortsatt nedläggnings- och utflyttningsvåg, om ingenting görs för att motverka densamma.

Skall insatserna för att bygga upp en ny struktur i Bergslagen och Norrlands inland som kan bli ett komplement till de resterande basnäringarna kunna ske, krävs insatser nu. Annars kommer nya generationer ungdomar och yrkesarbetare att lämna regionerna och "restaureringsarbetet" att försvåras. Statsmakten måste här utnyttjas för en positiv utveckling. Det behövs både akuta och långsiktiga insatser.

Regional eftersatthet innebär alltid en samhällelig förlust i form av outnyttjad ekonomisk och mänsklig kapacitet. Att förändra regionala problemsituationer kräver därför lång tid. Det handlar inte bara om kvantitativa resurser utan också om en kvalitativ breddning och höjning på det hela samhällelige fältet. Detta nödvändiggör nationella långsiktiga program för att styra och omfördela resurser. Man måste sätta upp ett framtidsmål för uppnående av regional likställdhet och likvärdighet.

Regionalpolitiken har under många år definierats som ett medel för tillförsel av särskilt destinerade resurser så att säga vid sidan av de allmänna tendenserna och resursfördelningen i stort. Med en sådan utgångspunkt blir regionalpolitik ett slags kompensation för utvecklingens negativa följder för vissa delar av landet.

Här måste en förändring ske. De regionalpolitiska målen – likställdhet och likvärdighet – måste vara riktgivande inom alla samhällssektorer. Det innebär en brytning av den kortsiktiga marknads- och anpassningsprincipen inom statlig verksamhet och andra offentliga verksamheter.

Investeringar och drift inom järnvägar, vägar och telekommunikationerna kan inte längre passivt följa ett framskrivet mönster med en fortlöpande koncentration i södra Sverige och redan överhettade områden. Den långsiktiga inriktningen måste i stället vara att bygga ut infrastrukturen i de eftersatta regionerna med utgångspunkt i deras framtida likvärdighet med andra delar av landet. Det innebär en förskjutning i förhållande till nuvarande investeringsmönster. Det innebär också ett övergivande av det sektorstänkande och den fragmentisering som i dag präglar den offentliga sektorn. Om varje särskild del av infrastrukturen och de offentliga investeringarna skall behöva motivera sin existens med en intern, s.k. affärsmässig, lönsamhet, då blir hela investeringsstrukturen sned.

När det gäller nyttan av och lönsamheten med denna typ av investeringar är det främst de externa effekterna som är avgörande – dvs. hur mycket investeringarna kan bidra till helhetsutvecklingen. Detta bör vara en grundläggande utgångspunkt i fråga om resurserna, och det bör återspeglas i en samordnad strävan att skapa en infrastruktur och jämställdhet på alla nivåer och i alla regioner.

De statliga företagen måste få en större plats i regionalpolitiken. En översikt av de största privatföretagens lokaliseringar i landet visar med skärpa hur koncentrerade de är till landets södra delar. Detta är inte någon ny företeelse. Men den accentueras numera alltmer genom förväntningarna på förbindelser med framför allt EG och genom internationaliseringen av investeringarna. En allt större transnationalisering medför således regional obalans.

Den ekonomiska tillväxt som skett och som haft sin tyngdpunkt i redan heta områden i vårt land har man naturligtvis också märkt i mer utsatta regioner. Denna tillväxt kan dock inte lösa den regionala obalansen på sikt, lika litet som näringslivets ökande intresse för utlandsinvesteringar innebär någon som helst lösning vad gäller den bristande investeringsviljan inom landet.

Den s.k. paketpolitiken – alltså att olika paket med investeringar och stöd presenteras av regeringen – är otillräcklig när det gäller att nå varaktig balans, eftersom den i kapitalismen inneboende strävan efter koncentration av makt och produktion fortgår. Investeringsstyrning måste komma till stånd inom regionalpolitiken.

I detta sammanhang skall de statliga och samhällsägda företagen samt nyskapade och dugliga samhällsfonder ingå som verktyg för en ny regionalpolitik. Det krävs både nya metoder och nya medel inom regionalpolitiken. Omedelbara insatser som kan göras redan nu och som skulle få stor regionalpolitisk betydelse är sådana åtgärder som också har en energi- och resursbevarande inriktning. Exempel på sådana satsningar är program för utveckling av förnybara energislag. Det går inte, som regeringen nu föreslår, att momsbelägga inhemska energikällor. Det slår tillbaka mot dessa branscher och medverkar till en snedrekrytering. En ökad förädling av landets råvaror – t.ex. inom sågverksindustrin, som är spridd över hela landet, är också av stor betydelse.

Vi i vpk anser att det nu är dags att på allvar ta itu med de regionalpolitiska frågorna. För att lyckas i det arbetet krävs det bl.a. följande: omfattande

satsningar på infrastrukturen – dvs. kommunikationer, transporter, tele, post, skola, vård och omsorg –, styrning av investeringarna, decentraliserade och samhällsfinansierade högskolor, forskning, utveckling, satsningar på jobb för kvinnor och ungdomar samt satsningar på kultur och vuxenutbildning.

Temat måste vara att man flyttar kapital, kunskap, information och arbetsplatser i stället för människor.

Även statsföretag skulle här kunna ta ett större ansvar för samhällsekonomi, vilket skulle vara av betydelse för utsatta regioner. Samhällsföretag, löntagarfonder etc. bör få möjligheter att mera långsiktigt och på ett samhällsekonomiskt riktigt sätt medverka i den regionalpolitiska utvecklingen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer som är fogade till arbetsmarknadsutskottets betänkande 13 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 53 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Landsbygden är beroende av tätorterna och tätorterna av landsbygden. Det är en självklarhet. Men den självklarheten glöms ofta bort, eftersom vi har en övertro på storskalighet och centralisering. När centraliseringen till ett område understöds och uppmuntras sugs andra områden ut och blir fattigare på både människor – främst ungdomar – och skolor, butiker och andra tjänster. Glesbygden blir vårt eget u-land i en avveckling som går i ett allt snabbare tempo och som det blir allt svårare att vända. Samtidigt lider de allt större städerna av svår växtvärk. Symtomen känner vi ju såväl till. De allt större städerna blir sårbara kolosser på lerfötter, som i en krissituation lätt faller samman.

Hur ser då en regionalpolitik ut där man försöker skapa balans mellan regioner, försöker skapa ett livskraftigt odlingslandskap och ett kulturellt mångformigt samhälle med samspel mellan tätort och landsbygd? En konsekvent och hållbar regionalpolitik kan inte bygga på punktstöd och katastrofhjälp i form av krispaket. Den måste i stället grundas på politiska beslut som bygger på en helhetssyn och på regionernas egen styrka, vilken i dag inte får komma till sin rätt. Förslag skall helst växa "nerifrån och upp" – inte tvärtom, som är vanligt. Eftersom vissa regioner har frantagits sina möjligheter att stå på egna ben, måste de här möjligheterna återskapas genom en rad åtgärder och reformer som direkt gynnar boende och näringsliv. Därför vill vi återföra de pengar som man fått in genom skatter på energi och råvaror till de områden varifrån de senare har hämtats. Vi vill stärka transport- och kommunikationssystemen i alla avfolkningsområden. Vi vill inrätta kommunala närfonder som ett alternativ till löntagarfonderna. Vi vill sänka arbetsgivaravgiften i vissa regioner och skapa förutsättningar för ett småskaligt näringsliv. Vi vill sänka grundavdraget för alla och satsa på utbildning och kultur. På detta sätt skulle man bidra till att förhindra att glesbygden breder ut sig och till att stärka landsbygden, så att denna åter kan bli en bärkraftig del av vårt land i Europa, i världen. Insatserna kommer naturligtvis att löna sig i längden, eftersom de bl.a. kommer att bidra till en minskning av de sociala problemen.

Vi i miljöpartiet hyser en sund skepsis till framtidsprognoser. Dessa är trubbiga instrument, roder som inte alltid läggs om i tid för att skutan skall kunna styras ut ur den kurs som visar sig vara olycklig. En positiv samhällsutveckling är ju alltid att hitta en balans i förändringen, att hitta det optimala förhållandet i delen och helheten. I Långtidsutredning -87 förutspås att både befolkningen och antalet arbetstillfällen kommer att öka i storstäderna och minska i övriga delar av landet. Detta uppfattas ofta som en sanning och blir en självuppfyllande profetia när andra bygger vidare på utredningen och planerar trafik-, energi- och utbildningssektorn etc. efter en stelbent förutsägelse. Men samtidigt försvarar man för alla oss andra när det gäller att bygga ett mindre sårbart och sundare samhälle. Varför inte i stället tillsammans utreda hur det samhälle skall se ut som vi på lång sikt vill ha och sedan styra utvecklingen i den riktningen? Vi i miljöpartiet har en tilltro till människan och hennes förmåga att lära av misstag. Vi tror på människans kreativitet. Vi behöver starka och tydliga etappmål som kan utprövas och värderas, varefter kursen justeras mot nästa mål – som har anpassats efter de nya kunskaper och erfarenheter som vunnits och efter de samhälleliga förändringar som skett.

Som ett exempel på detta med att föra tillbaka medel för att åstadkomma en rättvisare regionalpolitik vill jag nämna landshövding Sven Heurgrens förslag om att 10 % av den extra skatten på äldre vattenkraft skall återföras till de regioner där kraften produceras.

Vi vill starta en försöksverksamhet med sänkta arbetsgivaravgifter. Genom en sänkning av dessa med 10 % i Norrland, i Värmland, på Gotland och i delar av Bergslagen skulle det bli möjligt att lättare starta och driva företag. Betalningsansvaret för uteblivna avgifter övertas av staten. De nuvarande stödområdena A, B och C ingår i försöksområdet, men också de orter längs Norrlandskusten där skogs- och andra processindustrier ligger. Därigenom kompenseras dessa industrier helt eller delvis för de högre energiskatter och miljöavgifter som de måste betala till dess de har ställt om till miljövänligare och mer energieffektiv teknik.

Närfonderna – eller kommunala näringslivsfonder – som nyss nämndes, behöver en närmare presentation. De berör regionalpolitiken i grunden, även om de inte behandlas i arbetsmarknadsutskottet. De skall vara ett redskap i vårt strävande efter att åstadkomma en gynnsam konkurrenssituation gentemot dagens storskaliga näringsliv, med ett nyskapande småskaligt näringsliv. De skall både vara till nytta för de lokala företag som redan finns och ge fler människor möjlighet att starta egen verksamhet, enskilt eller i kooperativ. De skall bidra till den lokala självförsörjningen och ge stöd till ekokommunprojekt. De skall stödja lokala uppfinnarföreningar och nya småskaliga försök med vård-, omsorgs- och undervisningsformer.

Närfonderna skall ha dels en rådgivande, dels en finansiell funktion. De skall vara en kunskaps- och erfarenhetsbank, som ger och förmedlar råd, vägledning och hjälp både med egna och med inlånade experter. De skall kunna förmedla lån genom konventionella finansieringskällor men också kunna gå i borgen, ge lågräntelån och satsa riskkapital.

Närfonderna måste finansieras dels för sin löpande verksamhet, dels för att bygga upp fonder för sin lokala verksamhet. Dessa fonder kan byggas upp i

första hand genom att de regionala löntagarfonderna avvecklas och överförs som grundplåt, i andra hand genom rätten till räntefria lån i riksbanken eller riksgäldskontoret.

Dessa närfonder kommer att få en välgörande inverkan på hela samhällsbyggandet – på regionalpolitik, energipolitik, miljöpolitik, jordbruks- och skogspolitik, säkerhets- och försvarspolitik samt socialpolitik.

Ett ytterligare medel för att förbättra bl.a. för glesbygd och landsbygd är det bastillägg som miljöpartiet vill införa. Det skall ersätta nuvarande bostadsbidrag för barnfamiljer och innebär att bostadskostnaden inte skall räknas in i underlaget, utan att det endast är hushållens inkomst och antalet barn som avgör stödets storlek. Hushåll i glesbygd – där ju bostadskostnaden oftast är lägre än i storstäderna – får lika stort bastillägg som andra hushåll med samma antal barn och samma inkomst. Detta gör det lättare för barnfamiljer att flytta från överhettade områden till landsbygden.

Möjligheter till utbildning måste naturligtvis finnas i en levande bygd. De regionala högskolorna, byskolorna och folkhögskolorna skall därför stödjas.

Nuvarande regionalpolitik är i högsta grad mansdominerad, och de mansdominerade näringarna får det mesta stödet. Eftersom kvinnorna inte får det stöd de skulle behöva för att ge sig in i nya, egna företag, vill de inte stanna i en döende bygd – och männen, som har lättare att finna sin utkomst där, blir ensamma kvar. Vi blir åskådare till välmentade men krampaktiga försök att köra busslaster med kvinnor till "ensamma karlars samhällen". Därför vill vi att ett särskilt regionalpolitiskt stöd – ett investeringsstöd – riktas till kvinnodominerade företag, dvs. företag med minst 60 % kvinnor.

Som ytterligare led i vår regionalpolitik har vi tillsammans med moderaterna, folkpartiet, centern och vpk stött förslaget att räkna upp de av regeringen föreslagna länsanslagen om 690 milj. kr. till 800 milj. kr.

I kampanjen Hela Sverige skall leva har det väckts en massa bra förslag, som bör få chansen att utvecklas vidare. För detta ändamål föreslår vi att 300 milj. kr. extra avsätts.

Så vill jag säga några ord om AU19, om tilläggsbudgeten. Miljöpartiet har tillsammans med centern yrkat på att anslaget för lokaliseringsbidrag höjs med 50 milj. kr. utöver regeringens förslag och har likaså tillsammans med centern yrkat på att anslaget för regionala utvecklingsinsatser höjs med 162 milj. kr. jämfört med regeringens förslag.

Här har nämnts åtgärder som inte hör hemma i arbetsmarknadsutskottet. Det är ett försök att visa att många sektorer måste sammanvägas inom varje geografiskt område och inte behandlas som skilda enheter. När sektoriseringen är stark blir resultatet en huggsexa om tilldelade medel. Resultatet blir lätt att medlen fördelas fel och att ett eventuellt gemensamt mål blir otidligt och svårt att nå. Politikerna är ju de som skall måla upp visionerna om det goda samhälle som människorna önskar. I dag spelar politikerna huvudsakligen rollen som förvaltare. Det är torftigt.

Ja, eftersom detta med en balanserad regionalpolitik är en av miljöpartiets hjärtefrågor skulle mycket mer kunna sägas om vår vilja till insatser för att ge människor de möjligheter de är berättigade till. Utan nådegåvor skall de kunna leva i och leva av sin bygd. Olyckliga långtidsprognoser, EG-drömmar och ofullständiga ekonomiska vinstkalkyler får inte öka vår sårbarhet och förstöra omätliga värden.

Med stöd av vad som här har framförts yrkar jag beträffande AU13 bifall till reservationerna 6, 8, 14, 16, 17 och 33 samt för AU19 bifall till reservationerna 3 och 6.

Prot. 1988/89:108
3 maj 1989

Regionalpolitik m.m.

Anf. 54 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! På grund av nyordningen i riksdagen skall vi i dag diskutera anslagen till regionalpolitiken och till hösten återkomma med diskussion och beslut om regionalpolitikens mål och riktlinjer samt om decentraliseringsfrågor, och då också gå igenom hela landet region för region och behandla de motioner som nu får vänta.

Det vore närmast uppseendeväckande om vi da i dag skulle besluta om förändringar inom regionalpolitiken, när alla vet att vi väntar på den regionalpolitiska utredningen, som bara inom några veckor kommer att lämna sitt förslag. Denna utredning har arbetat efter mycket vittgående direktiv.

Innan jag börjar kommentera de olika reservationer som är fogade till betänkandena vill jag göra några allmänna kommentarer.

Den bästa regionalpolitik som en regering kan föra i ett land är en bra ekonomisk politik, en politik som gör att företagare och människor känner framtidstro och vågar investera för framtiden och som gör att människor själva i olika delar av landet prövar olika idéer som skapar jobb. Den andan har vi fått i Sverige, och även i de glesaste delarna av landet sjuder det av framtidstro.

Denna framtidstro har vi aldrig tidigare upplevt. Börje Hörnlund tecknade en mycket mörk bild av Sverige, som jag inte tror att någon i dag känner igen. Landsbygdskampanjen "Hela Sverige ska leva" har varit till stor nytta för denna anda, men det har givetvis också den förda ekonomiska politiken varit.

I dag flyttar folk tillbaka till de delar av landet som de tidigare har fått lämna på grund av arbetsbrist. Nu gör länsarbetsnämnden i Norrlandslänet resor till storstäderna för att locka kvalificerad arbetskraft tillbaka till de lediga jobben. Jag menar givetvis inte att de regionalpolitiska problemen är helt lösta, men nog är situationen helt annorlunda i dag än bara för några år sedan.

Problem av den här arten blir aldrig slutgiltigt lösta, utan man måste hela tiden arbeta med dem. Det behövs ytterligare insatser för att bygga upp en bra infrastruktur t.ex. inom utbildningsområdet, som flera har varit inne på, och när det gäller kommunikationer. Sannolikt kan vi inte heller i framtiden avstå från riktade stöd innan vi har nått målen, nämligen att alla människor har rätt till arbete, service och en god miljö oavsett var de bor i landet. Men nog kan vi kosta på oss att vara glada över de resultat som vi hittills har nått och över att det går åt rätt håll.

Aldrig har så många varit ute på arbetsmarknaden. Antalet sysselsatta har ökat med över 200 000 personer sedan år 1982, och den öppna arbetslösheten har minskat till mindre än 1,5 %, jag tror att siffran jag såg senast var 1,3 %. Det är inte så blygsamma förändringar. Jag tror att det var Sigge Godin som tyckte att de förändringar som har inträffat var så blygsamma. Den ekonomiska politikens viktigaste mål, den fulla sysselsättningen, har därmed

i det närmaste uppnått. Det måste väl även en oppositionspolitiker kunna glädjas åt.

Så till betänkandena nr 13 och 19. Nr 13 handlar om anslagen för regionalpolitiken kommande budgetår och nr 19 gäller regeringens förslag till anslagshöjning för regionalpolitiska insatser innevarande år.

Herr talman! Jag kan konstatera att av de 34 reservationer och sex särskilda yttranden som är fogade till betänkande nr 13 är ingen gemensam från de borgerliga partierna. Inte heller finns någon sådan till betänkande nr 19, som har sex reservationer. På ett område har man lyckats enas, nämligen om att ge 110 milj. kr. mer till det s.k. länsanslaget. Om detta har de borgerliga partierna tillsammans med mp och vpk en gemensam reservation. Det har vi fått höra en hel del om tidigare i dag. Nu kan det verkligen ifrågasättas om man värnar så mycket om regionalpolitiken att det är därför man har kommit överens, eller om det är glädjen över att knäppa regeringen på näsan som är det viktigaste. Vi får väl hoppas att det är värnet om regionalpolitiken som ligger till grund.

Vi socialdemokrater tycker att det för närvarande är tillräckligt med de 690 miljoner som är föreslagna, och som för innevarande år har blivit 740 miljoner genom de 50 miljoner extra som anslagits genom tilläggspropositionen. Men vi säger samtidigt, att om det blir kärvt med medel till lokaliserings- och glesbygdsstöd har regeringen, precis som skett nu i vår, möjlighet att återkomma till riksdagen med begäran om tilläggsanslag. Jag nämner nu också tilläggsbudgeten, som jag tror att jag inte hinner återkomma till senare. I tilläggsbudgeten får vi, som jag nyss sade, 50 milj. kr. mer till länsanslaget och 150 milj. kr. till lokaliseringsbidrag.

Vi har alltså inte stängt dörren, vare sig nu eller tidigare, för att igen, till våren, använda den möjligheten. Det tycker vi är klokt med tanke på att vi nu också väntar på förslagen från den regionalpolitiska utredningen.

Moderaterna har som vanligt avstyrkt de flesta anslagen. I stället förordar de, precis som Anders Högmark berättade, riskgarantilån och sänkning av arbetsgivaravgifterna. Däremot är de tillsammans med de andra partierna med på att höja länsanslaget. Det håller jag med om är ett mycket bra anslag. Det har varit till stor nytta. Men om man tittar på hur länsanslaget används i dag, tycker jag att det väldigt mycket liknar lokaliseringsbidraget. Skillnaden är att beslut om länsanslag fattas av länsstyrelserna i stället för av statens industriverk och regeringen. Visserligen vet vi att länsanslaget också används till andra saker, t.ex. glesbygdsstöd, men den stora delen används till lokaliseringsbidrag, som moderaterna inte vill behålla. Därför skulle jag vilja fråga Anders Högmark: Varför är det mer smakligt med lokaliseringsbidrag till företag, när besluten fattas av länsstyrelsen och inte av SIND eller regeringen?

Moderaterna är i år, precis som tidigare år, ensamma om att vilja slopa alla stöd förutom länsanslaget och förordar i stället sänkta arbetsgivaravgifter och ett riskgarantilån. Vi tycker inte att det finns anledning att genomföra så här vittgående förändringar när vi väntar på den regionalpolitiska utredningen. Utredningen skall även titta på resultatet av minskningen av arbetsgivaravgifterna. Låt oss vänta på deras utvärdering.

När man räknar ihop vad moderaternas olika förslag kostar och tittar på

vad de avstyrker, kan man se att det kommer mindre pengar till regionalpolitiken från moderaterna än från regeringen.

Folkpartiet fortsätter även i år med att föreslå att vi skall avskaffa offertstödet. Detta motiverar man med att det kräver förhandlingar mellan enskilda företag och staten samt att stödet lätt kan komma fel företag till godo. Jag skulle vilja fråga Sigge Godin: Finns det något bevis för det? Snarare är företag, som inte kan komma i åtnjutande av någon annan stödform, enbart tacksamma för att det går att erbjuda det flexibla offertstödet. Det borde väl Sigge Godin känna till efter den tid som han har suttit i regionalpolitiska utredningen.

Centern är ovanligt opportunistisk i år, och de har verkligen spenderbyxor-na på sig. Utöver höjningen av länsanslaget till 110 miljoner föreslår de också ett helt nytt anslag för landsbygdsutveckling. Det låter i och för sig positivt. Jag tror också, som jag sade förut, att landsbygdskampanjen har varit till nytta för utvecklingen i glesbygden, men nu tycker jag att det är resp. länsstyrelse som i sin utvecklingsplanering skall beakta just glesbygdens problem. Länsanslaget används ju redan till sådana här ändamål. Förslaget att dessa 200 miljoner skall användas till projekt som i dag inte stämmer in på de stödbestämmelser som vi har, tycker jag att det är litet magstarkt att fatta beslut om nu, när en utredning – som Börje Hörnlund deltar i – i dagarna lägger fram sitt slutbetänkande. Man kan för resten undra om Börje Hörnlund verkligen deltar i den utredningen, eftersom han nu tar upp en hel del frågor som just diskuteras i utredningen, bl.a. vattenkraften.

Börje Hörnlund säger att centerns förslag är att ett öre per kWt skall gå tillbaka till de kommuner som har byggt ut vattenkraften. Men, som Börje Hörnlund också känner till, finns det en hel del inlandskommuner som inte har någon vattenkraft. Då undrar jag vad det är för solidaritet som ni från centern står för. Det finns som sagt inlandskommuner som inte har vattenkraft men också de har behov av regionalpolitiskt stöd. Då tycker jag att det förslag som kommer från Jämtlands län länsstyrelse är betydligt smakligare. Vi föreslår att alla kommuner, oberoende av om man har vattenkraft eller inte, skall få del av eventuella vattenkraftspengar. Börje Hörnlund känner väl bättre till hur diskussionerna förs i den regionalpolitiska utredningen.

När det gäller glesbygdssstödet tycker jag att det finns skäl att titta på riksdagens revisorers förslag, som har kommit i dagarna. Som ni har sett har de lämnat en rätt så kritisk rapport om glesbygdssstödet. De anser att stödets användningsområde bör utvärderas, eftersom det i dag inte finns någon som har ett betryggande uppföljningsansvar. Det finns alltså även av det skälet anledning för oss att avvakta beslut om nya anslag på detta område. Dessutom är centern även här ensamma om att föreslå detta.

Vpk och miljöpartister är också mycket generösa när det gäller att bevilja ytterligare pengar till regionalpolitiken. Men jag ser inga förslag om hur utgifterna skall finansieras. Miljöpartiets förslag om nedsättning av socialavgifter kostar enligt en reservation 600 milj. kr., och förslaget som Anna Horn berättade om, nedsättningen med 50 % av arbetsgivaravgifterna i vissa områden i Sverige, skulle kosta ungefär 8 miljarder kronor. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna inom värden skulle kosta ytterligare 5 miljarder

kronor. Det är inga nätta summor. Då måste man verkligen fråga: Varifrån skall vi ta de pengarna?

Jag tänker inte och hinner heller inte kommentera alla reservationerna. De flesta av dessa reservationer har förekommit tidigare år, och vi har behandlat dem i arbetsmarknadsutskottet. Ännu ett skäl är att vi väntar på den regionalpolitiska utredningen, som behandlar alla de områden som har tagits upp i reservationerna.

Slutligen kan jag konstatera att det inte heller i år finns någon samlad gemensam borgerlig regionalpolitik. Med tanke på de högröstade herrar som jag nyss har lyssnat på kunde man tänka sig att ni verkligen hade diskuterat er samman om en bra regionalpolitik för framtiden. Men det finns ingen sådan. Vi får väl se om ni kommer att kunna ena er i den regionalpolitiska utredningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 13 och avslag på samtliga reservationer utom nr 27, som vi socialdemokrater står för. Jag yrkar även bifall till hemställan i betänkande nr 19 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 55 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Marianne Stålberg säger att det inte finns någon samlad regionalpolitik presenterad av oppositionspartierna. Så kan man kanske uttrycka det, men det vore ju bra om de olika departementen i samma regering kunde dra åt samma håll och föra en politik för regional utveckling. Det allvarligaste underbetyget är väl att de olika departementsintressena drar åt olika håll.

Det viktigaste med en ekonomisk politik är grunden. Ja, det är riktigt, Marianne Stålberg. I det ligger också erkännandet att om man för en dålig ekonomisk politik, då tvingas man höja momsen. Då tvingas man höja arbetsgivaravgifterna för de många småföretagen ute i glesbygden. Då tvingas man slopa reseavdragen och förändra dem framöver. Då tvingas man att genomföra radikala förändringar inom jordbrukspolitiken, som gör att de många tusentals mjölkproducerande bönder som har räknat långsiktigt i sin planering får se radikalt höjda mjölkpriser i konsumtionsledet och därmed också förmodligen sänkt konsumtion. En dålig ekonomisk politik innebär också att man tvingas föra en energipolitik, eller av någon egendomlig omständighet upplever sig behöva föra en energipolitik – det finns som bekant delade meningar inom regeringen hur man skall föra den – som gör att den drabbar industriområden, småföretag och glesbygdregioner.

Det är bra att föra en bra ekonomisk politik – det är så sant som det är sagt. För man en dålig ekonomisk politik, då lägger man fram den här typen av förslag som regeringen nu har gjort i kompletteringspropositionen. Denna politik har de senaste dagarna framstått som ett dråpslag mot storstaden. Ingen har lyft fram det faktum att den också är ett dråpslag mot landsbygden och de små orterna. Är den ekonomiska politiken dålig mot storstaden och dålig mot landsbygden, är det väl, utskottets taleskvinna och fru statsråd, totalt ett ganska gediget underbetyg åt den ekonomiska politik som man från ansvarigt håll anser vara ett fundament för den regionala utvecklingen i landet.

Sedan är det riktigt, Marianne Stålberg, att vi vill anslå några hundratals miljoner mindre till regionalpolitik. Men lägger man till de vägenslag på ytterligare en miljard kronor som moderaterna föreslog men som röstades ner i kammaren med benäget bistånd av socialdemokraterna, kommer det hela i en annan dager. Varför röstade ni ner en miljard kronor till vägarna, som ni anser att det är viktigt att satsa på?

Att satsa på infrastrukturen är ett inslag i den moderata regionalpolitiken. Vi vill bygga ut vägväsendet, bygga småvägarna. Vi anser att det är utomordentligt angeläget.

Jag återkommer till min fråga, herr talman, till dualismen: viljan att satsa på regioner och talet om den samordnade länsförvaltningen men oviljan att satsa på länsanslagen. Förklara gärna detta, Marianne Stålberg, i en replik! Använd någon minut av de tre till detta!

Anf. 56 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Den som väntar på något gott väntar aldrig för länge, lyder uttrycket. Marianne Stålberg. Vi får se om det är så gott när den regionalpolitiska utredningen är klar.

Marianne Stålberg säger att det skulle vara uppseendeväckande att lägga fram förslag i dag, när vi väntar på utredningens förslag. Jag tycker att det är uppseendeväckande att man inte kan höja länsanslagen bara därför att man väntar på en utredning. Det dröjer ju många månader innan regeringen över huvud taget kan lägga fram något förslag utifrån utredningens resultat.

Sedan säger Marianne Stålberg att det är den ekonomiska politiken som är viktigt och att den är mycket bra. Ja, vi har ju de senaste dagarna fått se hur det står till med den ekonomiska politiken. Rosornas krig är ju i full gång. Det är full storm ute i bygderna. Inte minst första maj var det så. Regeringen vågar helt enkelt inte ta ansvar för den ekonomiska politiken. Det är faktiskt vad man kan konstatera. Ni vågade inte före valet och inte i januari i år göra de åstramningar som behövdes. LO är missnöjt. T.o.m. inom regeringen är man oense om huruvida det är den rätta metoden att höja momsen. Den uppfattningen får man i varje fall när man läser dagspressen.

Finansministern sade första maj att nu får vi se om oppositionen vågar ta ansvar. Men det är regeringen som skall ta ansvar i Sverige. Det är regeringen som har den uppgiften. Vi har gång efter gång föreslagit hur man skall göra, men ni har inte vågat ta det ansvaret.

Marianne Stålberg säger vidare att oppositionen på ett område har lyckats knäppa regeringen på näsan, och det är i fråga om länsanslagen. Ja, vi har gjort det år efter år, inte därför att vi tycker att det är roligt, utan därför att det är nödvändigt för regionerna att få mer pengar.

Offertstödet, Marianne Stålberg, anser SIND, som ni har stora möjligheter att styra och ställa med, skall tas bort. Det är vad SIND har uttalat i den regionalpolitiska utredningen. Det finns skäl att lyssna på vad de säger som jobbar med detta.

Jag skulle vilja ha svar på ett par frågor. Marianne Stålberg. Varför skall man i de sämst ställda områdena ha högre kostnader än vad man har i kustlandet i Norrbotten? Vad säger människorna i Jämtland, när ni håller nere länsanslagen? Den frågan ställde jag tidigare, men jag fick inte något svar.

Vad säger ni till socialdemokraterna i skogslänen som gång efter gång protesterar och vill ha högre länsanslag? Säger ni till dem att vi skall vänta på den regionalpolitiska utredningen? Då har det ju fattats oerhört mycket pengar under årens lopp, eftersom vi hållit på så här några år.

Anf. 57 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag skall inleda med att tolka och hålla med Marianne Ståhlberg i en fråga, när hon säger att vi aldrig mer bör stympta en regionalpolitisk debatt i dels en handelsfråga, dels övrigt. Att göra på det sättet ger en något konstlad debatt.

Däremot övertygade inte Marianne Ståhlberg, när hon försökte försvara tre års ordentlig urholkning av de regionalpolitiska anslagen. Jag vill också fråga: Anser Marianne Ståhlberg att det är bra att länsanslagen tar slut i flera län efter halva budgetåret? Anser Marianne Ståhlberg, som sitter i den regionalpolitiska nämnden i industriverket, att det är bra att man har en balans på över miljarden när det gäller ansökningar? Jag tycker inte att det är bra. Våra företag är betjänta av snabba svar när de vill lokalisera sig till områden där ny sysselsättning behövs.

Anser Marianne Ståhlberg att förre industriministern hade fel när han sade: Kom med objekt, så kommer vi med pengarna! – Jag tycker att han hade helt rätt.

När Marianne Ståhlberg nu ser bara ljus i alla kommuner föreslår jag att hon läser jämtens Åke Edins helsida i Kommun Aktuellt, där han ordentligt säger ifrån att antingen tar regeringen i nu eller också går det inte bra. Jag tror att han har gjort en helt riktigt bedömning.

Sedan säger Marianne Ståhlberg att centern har spenderbyxorna på. Jag skulle vilja säga att vi har sparbyxorna på. Det finns inget så dyrt för Sverige som överheta regioner. Det är mycket billigare att satsa på en jämn utveckling över hela landet. Kostnaderna i koncentrationsområden är nämligen oerhört höga, och det är dessa som gör att hela politiken hotas.

Anf. 58 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Marianne Ståhlberg ondgör sig över länsanslagen och säger att ambitionen bara är att knäppa regeringen på näsan. Jag tycker det är cyniskt att säga så. Vore det så enkelt skulle den politiska situationen bli ohållbar. Man skall inte tro att allt vi gör bara görs för att krångla eller knäppa regeringen på näsan.

Under den starkt exportinriktade tredje vägens politik, Marianne Ståhlberg, har såväl storfinansens resurser som samhällets infrastrukturella satsningar inriktats mot främjande av EG-anpassning. Det har medfört att stora delar av vårt eget land har blivit över. Koncentrationen av kapital och produktion pågår i stor skala. Transnationella företag utan nationell hemvist etablerar sig, och en förbrukning av råvaror och en utsugning av människor där det är mest lönsamt håller på att ske i detta land. Det är inte underligt att de regionalpolitiska satsningar som har föreslagits har blivit missriktade. Vi har på det viset fått en koncentration till sydöstra delarna av landet och till storstadsregionerna. Om inte den trenden vänds på ett eller annat sätt kommer denna utveckling att fortsätta.

Det är klart att finansieringen av vpk:s förslag blir helt omöjlig om man bara ser på en enda utgiftspost och inte på inkomstsidan. Om man bara gör det går ju ingenting ihop. Det gäller alltså att se på hela den finansiella budgeten från de olika partierna. Vissa förslag som framläggs i arbetsmarknadsutskottets betänkande innebär således också inkomster. Det gäller att också ta med dem i bilden.

Anf. 59 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp) replik:

Herr ordförande! Jag står kvar på min plats och tänker göra ett kort inlägg. Dagen lider, och vi skall försöka hinna med detta ärende.

Låt mig framföra några synpunkter med anledning av vad Marianne Stålberg sade. Hon började med att säga att ekonomin är det viktigaste, och det är klart att den är viktig. Men varje gång en människa säger så undrar jag vad han eller hon menar med ekonomi. Är det bara den kortsiktiga ekonomin som räknas i kronor och ören, eller är det allt det vi innerst inne vet, nämligen att ekonomi är så kolossalt mycket mer? I ekonomi måste vi räkna in människors trygghet, en god miljö, ren luft, mark och vatten osv. Det är saker som vi tidigare har räknat som gratis tillgångar.

Kampanjen Hela Sverige skall leva har varit mycket spännande och på många sätt lyckad. På andra sätt har den kanske varit litet misslyckad. Efter den kan vi inte lämna människor utan att ge dem möjlighet att ta till vara sina idéer. Det gör vi dels genom länsanslagen, dels genom de extra 300 milj. kr.

Låt mig vidare bara hänvisa till att den budget som jag tidigare talade om ligger helt inom den gröna lunta som vi har lagt fram. Vi får säkert tillfälle att återkomma till den, och då skall jag visa att budgeten håller.

Anf. 60 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Anders G Högmark förvånade mig när han sade att tilläggspropositionens förslag om 50 milj. kr. mer till länsanslaget och 150 milj. kr. mer i lokaliseringsbidrag skulle vara förödande för glesbygden. Jag måste ha missuppfattat honom. Han säger vidare att vi skulle ha avstyrkt medel till vägförbättringar. När vi röstade om väganslag i går såg jag inte att det fanns någon moderat reservation om pengar till Norrlandslänens vägar.

Så till frågan om länsanslagen, som de föregående talarna har ställt frågor till mig om. Det finns faktiskt 80 milj. kr. kvar av länsanslagen hos länsstyrelserna, innan dessa 50 milj. kr. är utbetalade.

Sigge Godin undrade om jag vågade åka hem till Jämtland efter denna debatt, och jag kan svara honom att jag kan göra det. I handlingarna till utskottet framgår att länsstyrelsen i Jämtlands län faktiskt inte har begärt extra pengar. I stället har man lyckats hushålla så bra att det blivit pengar över.

Sigge Godin säger vidare att det är full storm ute i bygderna på grund av att det är olika åsikter inom det socialdemokratiska partiet. Vi är faktiskt ett demokratiskt parti med högt i tak. Folk har rätt att säga precis vad de vill i olika frågor.

Sigge Godin diskuterade också innehållet i kompletteringspropositionen, och den diskussionen får vi möjlighet att återkomma till i juni.

Jag tycker faktiskt att det är konstigt att folkpartiet anser att offertstödet är

så förfärligt. Bengt Westerberg gjorde ett besök hos regionalpolitiska enheten på SIND för cirka ett år sedan. Då fick han veta vad offertstödet egentligen används till, och han ansåg att det var mycket positivt. Därefter förväntade jag mig att folkpartiet skulle lämna åsikten att offertstödet inte skulle användas i fortsättningen. Bengt Westerberg fick tydligen inte med er andra på sin ändrade uppfattning.

Anf. 61 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag vill understryka att det viktigaste är att ordinarie budgetpengar fördelas på rätt sätt av samtliga ministrar. Vi har gjort en omfördelning så att vi för ut 5 miljarder kronor till utsatta delar av riket. Det innebär att vi satsar på arbetslinjen över hela landet, och vi satsar ordentligt på infrastrukturella åtgärder.

Så till frågan om länsanslagen. Tyvärr, Marianne Stålberg, är jag övertygad om att om samtliga jämtar och jämtinnor fick tillfälle att välja mellan 800 milj. kr. i länsanslag och oförändrat 690 milj. kr. för tredje året i följd, så skulle bara två stycken välja det senare alternativet, nämligen Marianne Stålberg och den socialdemokratiska kollegan här i kammaren från Jämtland. Övriga kommer att anse att det är fel av en socialdemokrat att arbeta emot regional utveckling. Det innebär det nämligen att hålla länsanslaget oförändrat för tredje året i rad.

Jag fick inget svar på frågan till Marianne Stålberg om hon tycker att det är riktigt att det snabbt växande Luleå skall hålla ett kostnadsläge som ligger 10 % lägre än kostnadsläget i Strömsund.

Jag tar upp denna fråga därför att jag tycker att den på något sätt sammanfattar den socialdemokratiska synen på regional utveckling: man ger stora fördelar till en snabbt växande ort men vägrar ge samma fördelar till hårt utsatta kommuner i Norrlands inland.

Varje känsla för regional rättvisa gör att det borde vara omöjligt att ställa sig bakom den här typen av förslag till beslut. Det är därför vi har en strid om regionalpolitiken i dag. Socialdemokraterna står ensamma mot kammarens övriga fem partier.

Det är inte hedrande, norrländska Marianne Stålberg!

Anf. 62 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Marianne Stålberg var förvånad över min argumentering om 150 milj. kr. Jag talade om kompletteringspropositionen. Det är den som har givit Sverige en skattechock i storleksordningen 20 miljarder kronor.

Vi har sagt ja till att 50 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget II till länsanslaget men självfallet sagt nej till lokaliseringsbidrag om 150 miljoner. Det var den skattehöjningschock som visade hur dålig ekonomisk politik regeringen fört som jag diskuterade i min förra replik.

Marianne Stålberg skulle i sin sista replik kunna utveckla varför socialdemokraterna å ena sidan är så förtjusta i samordnad länsförvaltning samtidigt som de inte tilltror sina partivänner i norra Sverige att administrera detta politiskt och i andra avseenden. Det är nämligen det de säger när de säger nej till höjningen om 110 miljoner.

Samtidigt argumenterar Marianne Stålberg på det sättet att hon egentligen

inte tror att det behövs ytterligare pengar. Hon talar om att glesbygdstödet inte används tillräckligt bra: det finns litet pengar kvar. Över huvud taget tycker jag att Marianne Ståhlbergs inlägg andas en skepsis mot möjligheterna att klara hanteringen på länsnivå.

Då undrar jag: Vad är det då ni vill med den samordnade länsförvaltningen? Är det bara tom retorik och ett arv från tidigare statsråd som ni vill förvalta på ett hedervärt sätt, eller vad är det?

Jag begärde inte att Marianne Ståhlberg skulle veta vad moderaterna föreslår i varje betänkande från varje utskott, men det finns nog skäl till att de socialdemokratiska ledamöterna i trafikutskottet såg helheten i vår politik. Om man höjer väganslagen med 1 miljard kronor får man nämligen bättre underlag för att bygga infrastruktur och vägar.

Till vilka projekt som pengarna skulle gå i de olika länen har vi inte pekat ut. Jag ser nämligen hela Sverige som något som Sveriges riksdag behandlar och tror inte att Sverige slutar vid den ena eller andra länsgränsen. Vi har föreslagit 1 miljard kronor ytterligare till våra vägar. Det förslaget röstades ned. Den miljarden hade *väl* behövt användas till ett allt mer förslitet vägkapital.

Eftersom fru statsrådet tydligen inte har för avsikt att gå upp i talarstolen mer, vill jag uttrycka den uppfattningen att vi måhända framöver och som ett resultat av den regionalpolitiska utredningens överväganden mer får se till helheten, diskutera frågor om infrastruktur och se mindre av paketpolitik.

Hela tiden andas er politik: vi kan komma tillbaka. Marianne Ståhlberg sade att om länsanslagen tar slut kommer vi tillbaka. Försök se litet längre! Det är vad vi vill göra. Se kanske mindre till industristödspengar och mer till de långsiktiga satsningarna på att bygga infrastruktur, närhet, tillgänglighet och kompetens! På de områdena ligger framtiden för de regioner som är illa utsatta: Norrlands inland, Bergslagen och sydöstra Sverige.

Avslutningsvis: Glöm inte att Sverige är en del av Europa! Vi skall behandla Sverige i dess helhet framöver, så att vi inte blir en utpost i norra Europa utan närhet och utan kompetens men med ett alltför högt kostnadsläge i form av höga skatter och med en flykt av kompetens från denna region.

Anf. 63 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Marianne Ståhlberg sade att det finns pengar kvar av länsanslagen ute i länen. Såvitt jag vet är det olika i de olika länen. En del kanske har pengar kvar, medan andra är utan pengar.

Detta betyder också att de som har pengar kvar kan göra satsningar som de kanske inte skulle ha gjort, om de inte vetat att de får mer pengar och att det finns förslag. Det har väl funnits en rädsla för att göra sig helt av med pengarna. Budgetåret är ju inte slut heller.

Ett argument mot höjningar av länsanslagen tidigare var att det var olyckligt att höja länsanslagen därför att länen då skulle pytsa ut pengar hur som helst. Det var väl en av anledningarna till att man inte ville satsa så mycket.

Nu bevisar de olika länen att de tar ett oerhört stort ansvar för de anslag de får. Då är den problematiken borta ur bilden. Det tycker jag att vi skall uppfatta som positivt.

Inte alla länsstyrelser är utan pengar. Det är positivt. Det skulle nämligen vara ren katastrof om allihopa helt skulle sakna pengar. Då skulle ju länsanslagen behöva höjas ännu mer. På den punkten tror jag kanske inte vi skulle ha kommit så långt – om inte Marianne Stålberg ställt upp med mer pengar än de 110 miljonerna.

Anf. 64 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Marianne Stålberg sade att man i Jämtland har hushållat med länsanslaget. Men det är faktiskt så att Jämtland får ganska mycket pengar, jämfört med vissa andra län. Därför kanske man har någon krona kvar.

Låt oss konstatera att åtta länsstyrelser har begärt nya, "friska" pengar. Det är viktigt att de får sätta sina projekt.

När det gäller offertstödet gör Marianne Stålberg sig märkvärdig över att Bengt Westerberg har tyckt att det kanske var ganska lyckade försök som ändå gjorts på sina håll. SIND tycker att stödet skall avskaffas. Det är ganska märkligt att de som är ut och är in arbetar med detta stöd tycker att en annan sorts stöd vore mycket bättre.

Sedan sade Marianne Stålberg att det är högt i tak i rörelsen och att man där verkligen kan diskutera både skatter och annat. Ja, vi får väl se hur det blir när regeringen skall krypa till korset. För visst är det märkligt att det i Sverige går till på det sättet att regeringen lägger ett förslag till riksdagen, och när LO säger nej är regeringen beredd att dra tillbaka förslaget! Jag skulle vilja se vem det blir, om det är förra statsrådet kanske, som skall väcka den motion som gör att regeringen får krypa till korset och ändra sig. Om ni är så övertygade om denna åtstramning, Marianne Stålberg, varför löper ni inte linan ut i så fall? Det är så man bör göra om man har ansvaret för ett land och skall styra det.

För några veckor sedan fick jag en pärm från landsbygdskommittén. Där fanns på 472 sidor med uppslag till förnyelse av landsbygden. Det finns skäl att använda länsanslagen till att satsa på många av de bra projekten i den pärmen. Ni har säkert fått varsin likadan pärm, så att ni kan se vilka förslag som finns.

Men när inte ens glesbygdsdelegationens ordförande tror på några insatser, då kanske det inte var värt portokostnaden ens att skicka denna tjocka, tunga pärm, Marianne Stålberg. De kanske inte får några pengar till åtgärder.

Sedan 1983/84 har länsanslaget ökat från 298 milj. kr. till 800 miljoner. Detta är faktiskt ett mått på vilken vikt oppositionen lägger vid att stödet skall komma de utsatta delarna av Sverige till godo.

Jag vill avsluta med att säga att det är rimligt att överlåta beslutanderätten till regionerna och ge dem ansvar för de beslut som de fattar och ge dem möjlighet att följa upp dem. Då blir det säkert en bra politik och en god verksamhet ute i våra bygder.

Anf. 65 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag hann inte med att säga något om det som Börje Hörnlund tog upp från min förra replik. Han nämnde att bristen hos SIND skulle vara 1 miljard kronor. Jag hade ett samtal med SIND i går, varvid de nämnde siffran 281 miljoner – brutto.

Det finns sådana investeringar som inte är så lämpliga. Bristen var alltså 281 miljoner brutto i går.

Börje Hörnlund gav också den förra industriministern, som alltså hade ansvaret för regionalpolitiken, medhåll. Det var kanske första gången som den nuvarande talmannen fick medhåll av Börje Hörnlund. Det måste ändå ha glatt honom!

Även nuvarande ansvarigt statsråd för regionalpolitiken säger samma sak: Om det finns bra projekt, så skall det också finnas pengar. Det är ju därför som både regeringen och utskottsmajoriteten har sagt, att skulle det saknas pengar beträffande länsanslaget i början av våren, går det bra för riksdagen att begära mera pengar. Det har gått bra i år, och det bör också gå bra nästa år.

Sedan till det som Åke Edin har sagt om landsbygdkampanjen. Vi alla har väl blivit inbjudna till framtidskonferensen i september i Östersund. Då är meningen, som alla känner till, att samtliga förslag under landsbygdkampanjen skall samlas ihop. Sedan räknar jag med att regeringen kommer att se på alla förslagen och undersöka vilka olika myndigheter som skall klara av det hela – om det blir på lokal, regional eller central nivå som man behöver hjälpa till för att genomföra projekten.

Jag är alltså inte orolig när det gäller de projekt som man har diskuterat sig fram till. Jag räknar med att det kommer förslag här också efter september månad.

Talmannen anmälde att Börje Hörnlund, Anders G Högmark och Sigge Godin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

(forts. prot. 110)

7 § Kammaren beslöt att ärendehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenium tisdagen den 9 maj.

8 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1988/89:151 om höjning av den allmänna löneavgiften intill utgången av år 1990

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:143 om överlåtelse av statens aktier i

Sveriges Investeringsbank AB till PKbanken, m.m.

1988/89:N33 av Carl Bildt m.fl. (m)

1988/89:N34 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)

1988/89:N35 av Hadar Cars m.fl. (fp)

1988/89:N36 av Lars Norberg och Elisabet Franzén (båda mp)

Prot. 1988/89:108
3 maj 1989

Meddelande om frågor

10 § Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU29 Allmänna helgdagar

1988/89:KU32 Godkännande av den europeiska konventionen om kommunal självstyrelse

1988/89:KU33 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1988/89 m.m.

Lagutskottets betänkanden

1988/89:LU30 Skydd för företagshemligheter

1988/89:LU32 Upphävande av reglerna om bevakning av testamente

1988/89:LU33 Vårdnad om barn m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1988/89:SfU16 Vissa socialförsäkringsfrågor

11 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 maj

1988/89:621 av *Karin Ahrlund* (fp) till bostadsministern om amatörboxningens framtid:

Det tragiska dödsfallet nyligen aktualiserar åter frågan om amatörboxningens framtid i Sverige.

Därför vill jag fråga statsrådet Lönnqvist:

Avser regeringen att vidta några åtgärder med anledning av det inträffade?

1988/89:622 av *Lars Leijonborg* (fp) till statsrådet Göran Persson om utnyttjande i skolan av privata utbildningsföretag:

Sedan folkpartiet antog sitt nya skolprogram hösten 1987 har kraven i det stått i centrum för den skolpolitiska debatten. Socialdemokraterna har, åtminstone med sina läppar, instämt i viktiga delar, t.ex. behovet av mer individualisering, rätt för skola till profilering och möjligheter för elever och föräldrar att välja skola.

Punkt 36 i programmet handlar om att utnyttja privata utbildningsföretag i skolan. Det kan gälla en bilskola som får svara för trafikundervisning, en fri teatergrupp som svarar för dramaundervisning, ett verkstadsföretag som anordnar yrkeslinje i samarbete med ortens gymnasieskola eller en grupp arbetslösa lärare som bildat bolag och säljer sina tjänster såväl till kommunens företag som till skolan.

I en intervju i Dagens Industri den 2 maj uttryckte en ledamot av SAP:s verkställande utskott samma uppfattning.

Jag vill fråga statsrådet Persson:

Prot. 1988/89:108
3 maj 1989

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att öka skolans utnyttjande av privata utbildningsföretag och andra enskilda utbildningsproducenter?

Meddelande om frågor

1988/89:623 av *Viola Claesson* (vpk) till kommunikationsministern om postens pakethantering:

Postens huvudkontor har nu planer på att flytta den nuvarande postpaket-sorteringen i Göteborg till Borås postterminal. Tidigare utredningar har visat att samhället får den mest rationella posthanteringen när det finns en fullständig paketsortering i både Göteborg och Borås, inte minst därför att det minskar transportbehoven radikalt. Den nyordning som nu aviserats skulle enligt en facklig utredning leda till att trafiken på riksväg 40 mellan Borås och Göteborg skulle belastas med ytterligare 6 000 långtradarturer per år.

Jag vill därför fråga Georg Andersson:

Vad ämnar regeringen göra för att inte postens pakethantering skall leda till ett ökat antal vägtransporter?

12 § Kammaren åtskildes kl. 16.32.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 3 maj

Förste vice talmannen 52
Andre vice talmannen 3
Tredje vice talmannen 48
Cars, Hadar (fp) 21, 35, 36, 50, 52, 59, 64, 67
Eriksson, Per-Ola (c) 25, 49, 53, 64
Gahrton, Per (mp) 60, 66, 68
Godin, Sigge (fp) 78, 93, 98
Gradin, Anita, statsråd 8, 45, 51, 56
Grönvall, Nic (m) 15, 47, 54, 66
Hambraeus, Birgitta (c) 57, 59, 64
Horn af Rantzien, Anna (mp) 86, 95
Högmark, Anders G (m) 74, 92, 96
Hörnlund, Börje (c) 81, 94, 96
Lestander, Paul (vpk) 30, 35, 36, 49, 54
Lundblad, Grethe (s) 69, 71
Norberg, Lars (mp) 36, 48, 55, 70, 71
Persson, Karl-Erik (vpk) 83, 94, 97
Pettersson, Lennart (s) 41, 65, 67, 71
Skånberg, Krister (mp) 72
Stålberg, Marianne (s) 89, 95, 98